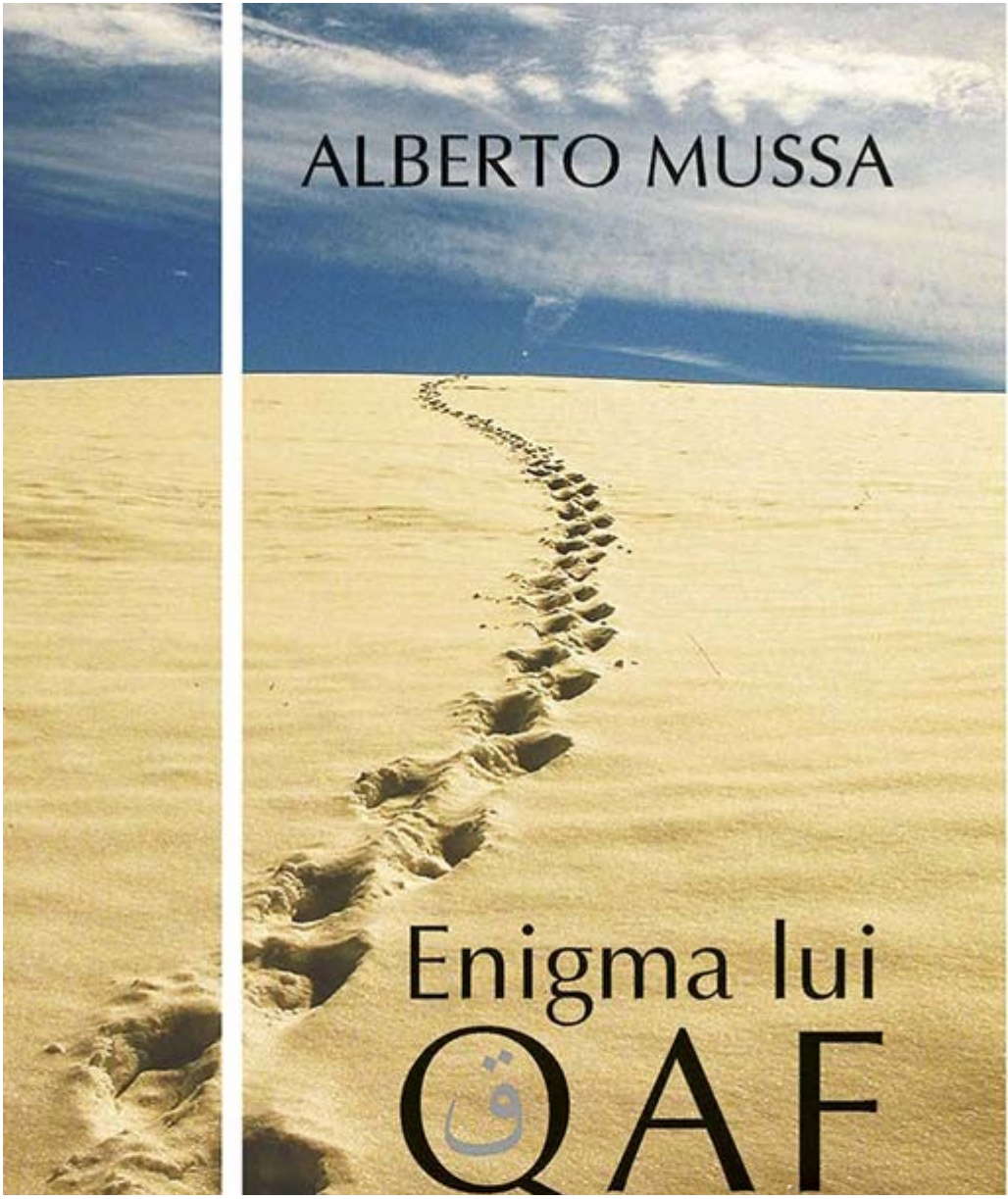
ALBERTO MUSSA
Enigma lui
QAF
ق

Alberto Mussa

Enigma lui Qaf

Traducere de
Laura Bădescu

EDITURA UNIVERS
2011

ROMANUL
SECOLULUI
XXI

ALBERTO MUSSA
O ENIGMA DE QAF

Editora Record, Rio de Janeiro
2004

© Alberto Mussa, reprezentat de Agencia Literaria Stéphane Chao 2004 pentru textul original.
© Editura UNIVERS , 2011, pentru prezenta traducere

www.edituraunivers.ro

Redactor: Irinel Antoniu
Tehnoredactor: Constantin Niţă

ISBN ePUB: 978-606-8543-15-4
ISBN Print: 978-99931-13-37-9

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul,

reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepseşte penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

Această carte a fost publicată cu sprijinul Ministerului Culturii din Brazilia / Fundacao Biblioteca Nacional / Direcţia Generală a Cărţii şi a Lecturii

Obra publicada com o apoio do Ministerio da Cultura do Brasil / Fundacao Biblioteca Nacional / Coordenadoria Geral do Livro e da Leitura

MINISTÉRIO DA CULTURA
Fundação BIBLIOTECA NACIONAL

Avertisment

Povestea principală a acestei cărţi este împărţită în douăzeci şi opt de capitole, fiecare purtând numele uneia dintre cele douăzeci şi opt de litere ale alfabetului arab.

Se vor găsi, intercalate, capitole intermediare, nenumerotate, pe care le-am numit alternativ *parametru* şi *excurs*.

Excursurile sunt povestiri mai mult sau mai puţin legate de intriga principală, în care erau iniţial inserate, dar pe care am ales să le separ spre mai marele câştig al cititorului.

Parametrii sunt legende ale unor eroi arabi, comparabili cu personajul principal al poveştii, poeţi ca şi el şi cărora li se vor putea aprecia talentele.

Cei care vor numai să se distreze cu un scurt roman de aventuri (şi acesta-i sfatul meu) trebuie să urmărească povestea principală în mod liniar şi direct, fără a mai pierde timpul cu aceste capitole intermediare – care pot fi citite independent, reluate în orice moment şi în orice ordine, cu respectarea unei singure condiţii.

Pentru o mai bună cunoaştere a culturii preislamice, precum şi a universului mitic în care este învăluită povestirea, este recomandabil a se citit şi parametrii.

În sfârşit, cei care vor avea cutezanţa de a încerca să rezolve enigma lui Qaf înainte de final trebuie să adauge lectura excursurilor, dând totodată o atenţie deosebită epigrafelor şi informaţiilor sumare oferite în fiecare dintre cele douăzeci şi opt de capitole.

I

alif prima literă ca număr, 1

într-o serie, primul iniţiala lui în إلـه, zeu, şi a lui أللّه, Dumnezeu

Când povestesc o minciună, oare nu repun în drepturi un adevăr vechi?

(Şeherezada, cea adevărată)

Epoca Ignoranţei – cum a fost numită, în istoria arabilor, era care a luat sfârşit o dată cu instaurarea Islamului – a

fost un timp când bărbaţii erau uneori mai nobili decât caii, iar iepele invidiau frumuseţea femeilor. A fost, de asemenea, epoca de aur a poeţilor deşertului, care au înălţat poezia pe culmi niciodată atinse în vreo limbă, în vreun secol.

Însă, dovadă a gustului rafinat de atunci, numai şapte poeme compuse în acea epocă au fost scrise pe piei de cămilă şi socotite demne de a fi suspendate pe marea Piatră Neagră ce există şi astăzi la Mecca, pentru a rămâne atârnate acolo până s-au eternizat în memoria beduinilor.

Când am fost la Beirut, acum câţiva ani, am luat cu mine versiunea unui al optulea poem care – o spun hotărât – figura cu siguranţă, la origine, printre cele atârnate pe marea Piatră Neagră. Tradiţia necanonică îl numeşte *Qafiya al-Qaf*, titlu care se poate traduce prin: „poem a cărui rimă este litera Qaf” sau „al cărui subiect este muntele zis Qaf”. Un joc de cuvinte, precum se vede.

Profesori, eruditi şi intelectuali care au avut privilegiul să citească această operă au afirmat că nu avuseseră niciodată cunoştinţă de acest poem şi că nu ştiau nimic nici despre intrigă, nici despre personaje. Le-am explicat că textul era o reconstrucţie a originalului – la fel de puţin veridică pe cât pot fi un tablou, o sculptură, un monument reconstituit de mâna unui restaurator.

Principala obiecţie a acestor savanţi, profesori la prestigioase universităţi din Cairo şi Beirut, era că nu există manuscrise cunoscute care să poată da un fundament muncii mele, după cum nici sursele nu eram în măsură să le prezint.

Am fost, astfel, obligat să dezvălui că nu există surse, dacă noţiunea de „sursă” nu se aplică decât materialului scris, şi că bunicul meu Nagib – când, îndrăgostit de bunica mea Mari, a fugit de acasă şi s-a îmbarcat clandestin pe un

vapor spre Brazilia – adusese cu el, pe lângă o valiză ce nu conţinea decât cărţi, o parte a versurilor din *Qafiya al-Qaf* pe care le ştia pe de rost.

Esenţa poemului am învăţat-o de la bunicul meu. Restul, ce lipsea din memoria bătrânului Nagib, l-am recuperat din legendele culese în peregrinările mele prin Orientul Mijlociu şi cu ajutorul a tot felul de date istorice împrăştiate pe care am reuşit să le compilez.

Cu toate acestea, textul a fost considerat fraudulos. El se deosebea mult – e drept – în structură şi stil de celelalte poeme suspendate, dar anticipa tehnica de compunere a imaginilor care avea să aducă glorie limbii şi poeţilor arabi. Cu siguranţă, acest merit a fost socotit excesiv.

Astfel, n-am avut niciodată bucuria de a publica poemul: nimeni n-a vrut să-mi valideze reconstituirea. Versiunile care au circulat (presupunând că au circulat cu adevărat, există o îndoială şi-n privinţa aceasta) erau falsuri, copii neautentice scrise cu cerneală, de mână, pe hârtie grosolană de scrisori.

De parcă n-ar fi fost de-ajuns, un celebru istoric al literaturii arabe a menţionat cazul *Qafiya* drept cea mai mare falsificare academică comisă vreodată cu litere semitice.

M-am indignat, am lansat polemici în coloanele ziarelor, i-am făcut proşti pe aceşti doctori şi am făcut apel la specialiştii tradiţiei necanonice să apere poemul. Din păcate, mi-am dat seama, încetul cu încetul, că întreaga tradiţie necanonică era constituită numai din propria-mi persoană.

excurs

Primul arab

Prima dată când a fost scris – ori, mai degrabă, înscris – cuvântul *arab*, pentru a desemna un nomad călare pe cămilă, a fost în 853 înainte de Cristos, când Jundub şi o mie de călăreţi pe cămile s-au unit cu Israel şi Aram împotriva oştilor asiriene.

Istoricii nu ştiu cine a fost cu exactitate Jundub şi care este originea cumpliţilor arabi. Evreii îi consideră urmaşi ai lui Ismael, întâiul născut al lui Avraam şi fratele lui Isaac. Grecii şi fenicienii cred că au răsărit din nisipurile împroşcate cu sămânţa lui Osiris. Perşii, că erau excrementele lui Arima.

Pentru arabi, *arab* este cel a cărui limbă maternă este arabă. Ei formează, după acest criteriu, un popor unic, deşi împărţit în sute de triburi şi în descendenţe de arabi puri şi impuri care nu au neapărat un strămoş comun.

Pentru arabii din Epoca Ignoranţei, triburile întemeiate de cei doisprezece fii al lui Ismael nu erau arabe, în sensul strict al termenului. Ele fuseseră arabizate de adevăraţii arabi, originari din Yemen, de la care au învăţat limba şi le-au adoptat obiceiurile.

Legendele vorbesc de un anumit Yarub, primul care a ocupat munţii din Sud şi primul care a păscut capre, a ars tămâie şi a făcut infuzia pe care noi o numim ceai.

Acest Yarub a fost şi primul om care a vorbit araba. Limba arabă, spre deosebire de celelalte limbi omeneşti, n-a apărut brusc după prăbuşirea Turnului Babel. Ea a fost inventată de Yarub.

Pe vremea aceea, limbile aveau numai verbe şi substantive, pe lângă câteva pronume şi particule minore. Yarub a creat adjectivul. Dar n-a fost mulţumit.

„Vreau o limbă infinită, în care fiecare cuvânt să aibă o infinitate de sinonime”, este fraza clasică atribuită lui.

Iar munca neobosită a lui Yarub a făcut din arabă o limbă infinită. Dar el s-a lovit de o dificultate: înlocuia un

cuvânt cu altul fără a reuşi vreodată să obţină exact acelaşi sens, precis, fără echivoc. Mereu apărea o idee nouă, o nuanţă, ceva care se sustrăgea accepţiei iniţiale.

Aşa a fost cazul lui *jàmal* (cămilă), la început un pretins sinonim pentru *jamal* (frumuseţe); sau al lui *bayt* (casă), pe care Yarub a încercat să-l creeze ca echivalent pentru *bayd* (ou).

Printr-un ghinion, aceste încercări zadarnice au ajuns la urechea poporului şi i-au inspirat pe primii vagabonzi care au început să scrie versuri. Yarub a înarmat oşteni pentru a-i ucide. Dar lupta era pierdută dinainte: viciul poeziei contaminase femeile, iar ele au început să-i ascundă pe fugari, acoperindu-i cu propriile haine.

Yarub s-a ţinut tare, a înfruntat această ruşine şi a menţinut asediul până în ziua când unul dintre poeţi – Awad, zis şi Awad – a compus o satiră în care acelaşi termen putea avea două sensuri diferite. Era sfârşitul.

— Cuvintele nici măcar nu mai sunt sinonimele lor însele, a conchis Yarub, cu ochii plecaţi.

În acest punct versiunile se contrazic, dar sigur este că Yarub s-a retras din lume şi, în singurătatea munţilor, a căutat să atingă desăvârşirea limbii sale.

A rămas douăzeci şi opt de ani complet singur. Barba şi părul îi crescuseră atât de mult, încât n-ar fi fost în veci recunoscut dacă n-ar fi fost singurul capabil să inventeze cuvinte în orice clipă pentru a descoperi unul care să rămână identic din punct de vedere semantic cu precedentul, având totodată un sens unic.

Pe patul de moarte, după ce eşuase la nesfârşit, şi-a adunat fiii pentru a-şi recunoaşte greşeala.

— Nu cred în sinonime.

Şi n-a mai scos niciun cuvânt.

ba
a 2-a literă ca număr, 2
într-o serie, al doilea iniţiala lui بكارة, himen, şi a lui باب, poartă

Epopeea care l-a condus pe poet, autorul lui *Qafiya al-Qaf* şi eroul acestei aventuri, să descifreze enigma lui Qaf a fost şi cea care i-a revelat dragostea Laylei. Nu pot, aşadar, în aceste condiţii, să nu acord eternitatea pieii de cămilă care a păstrat prima această poveste, deşi ştiu că rari sunt aceia care preţuiesc cu adevărat cunoaşterea şi frumuseţea.

Despre ea, despre Layla, nu a rămas mare lucru. Dar cel puţin voi nemuri numele poetului al-Ghatash şi pe cel al tribului Labwa, voi reconstitui cel mai frumos dintre poeme, voi dezvălui interpretarea celei mai fascinante enigme, voi nărui legendele despre meşteşugul duhurilor şi puterea zeilor. Şi de ce voi face toate acestea? Fiindcă numai cei lipsiţi de vanităţi nu scriu cărţi.

Am descoperit legenda lui al-Ghatash încă de mic, aşezat la picioarele balansoarului bunicului meu, singuri în fostul atelier de confecţii aflat în fundul curţii casei vechi de pe strada Formosa, în Campos dos Goytacazes. Bătrânul Nagib îmi povestea, în portugheză, ceea ce cred că era adaptarea lui personală după *Qafiya*.

Încă de la început, povestea aceasta a unui poet care străbate deşertul în căutarea unei femei necunoscute, a unei enigme legate de un fabulos munte circular, a unui duh cu un singur ochi, şi acela orb, m-a fascinat.

Ţin minte bine emoţia bunicului, aşezat în balansoarul lui. Simţeam că el credea cu adevărat în legenda acestei enigme, în posibilitatea noastră, oameni de carne şi sânge, de a ne întoarce în timp. Ori de câte ori mă prefăceam că

am îndoieli, mă privea fix, foarte serios, şi-mi arăta un instrument prăfuit despre care am aflat mai târziu că era un mic telescop.

Bunicul Nagib a murit înainte să mă-nveţe ce-i acela un telescop. Am crescut păstrând acest poem gravat în memorie – evident —, dar voiam să am o versiune scrisă a lui. Atunci am răscolit toată casa de pe strada Formosa, am golit valizele, am deschis fiecare dintre cele cinci mii de volume de pe rafturi, ba chiar am răsturnat telescopul şi n-am găsit decât câteva notiţe de mână, simple observaţii despre literatura arabă care trădau caligrafia lui Nagib însuşi, dar fără să pomenească de aventura lui al-Ghatash sau de duhul cu un singur ochi, orb.

Am găsit şi o schiţă a genealogiei noastre familiale – care urca până la urmaşii tribului Labwa – stabilită începând din secolul al V-lea în deşerturile ce înconjoară dealurile Hebronului.

Dorinţa de a regăsi fragmentele pierdute şi de a da o formă scrisă poemului *Qafiya* m-a împins să învăţ araba clasică, ebraica, toate dialectele siriene şi chiar idiomul epigrafic dispărut din Yemen. M-a interesat şi arheologia Orientului Mijlociu, m-am aplecat asupra geografiei deşerturilor din Siria şi Arabia Saudită, am studiat etnologia beduină şi am învăţat aproape pe de rost poezia preislamică.

Dar abia când m-am consacrat ştiinţei stelelor, sub forma ei primitivă, cum a apărut ea la caldeeni, am putut să recompun poemul original şi să găsesc soluţia enigmei lui Qaf.

parametru
Imru al-Qays

Pentru marea masă a specialiştilor, cel mai vechi poet arab cunoscut este Imru al-Qays, şi nu al-Ghatash.

Există câteva diferenţe importante între ei: al-Qays era fiul puternicului trib Kinda; lui al-Ghatash nu i se cunoaşte tatăl. Al-Qays n-a fost fascinat de nicio femeie în mod deosebit; în timp ce al-Ghatash este obsedat de chipul Laylei. Spiritul lui al-Qays l-a întâmpinat şi l-a călăuzit pe profetul Mahomed când a vizitat cercurile infernului; al-Ghatash n-ar fi avut atâta răbdare[1].

Al-Qays a fost un libertin. Se zice că avea ochi de viţel şi că seducea, cu ochii aceştia, multe femei. La Constantinopol, unde a stat o vreme, s-a iubit cu casta fiică a Cezarului însuşi, între zidurile palatului şi gărzile bizantine. Se strecura noaptea în tabere ca să răpească amante. Îi plăcea îndeosebi să le surprindă pe fete când se îmbăiau în oază. Al-Qays avea pasiunea formelor.

La începutul poemului său suspendat, el enumeră mai multe tabere părăsite unde s-a oprit şi a plâns amintindu-şi de o femeie şi de corturi, căutând urmele şterse de vânturile deşertului.

Nu dă numele femeii iubite care-l inspiră, aşa cum cere convenţia genului. Criticii presupun că e vorba de o beduină care a stat, pe rând, în diferitele tabere menţionate, trecând de la una la alta. Dar nu-i adevărat: în fiecare punct al deşertului al-Qays câte o iubire.

Propriul lui tată l-a surghiunit din trib, când a aflat că fiul său mângâiase ceea ce palpita sub tunica verişoarei lui, după ce sărise pe cămila ei şi se strecurase în litieră.

Şi-i zisei: Mergi, slăbeşte frâul, dar nu-ndepărta de mine fructul acesta ce se coace în dublu...

---

[1] S-a scris deja că plagiatorul florentin Dante Alighieri a studiat în profunzime escatologia musulmană înainte de a scrie *Divina Comedie* şi că i-a dat lui Imru al-Qays numele latin de *Vergiliu*.

Aventura aceasta a fost, întrucâtva, picătura care a umplut paharul. Se pare că tatăl poetului fusese deja iritat de unele versuri ale lui care circulau şi dezvăluiau isprăvile sexuale ale lui al-Qays. Scena în care el posedă o tânără însărcinată care tocmai alăptează un copil este de o frumuseţe respingătoare.

În preludiul erotic comun tuturor poemelor clasice, poeţii rareori depăşesc zece versuri. Al-Qays a compus mai bine de patruzeci.

Dar această hipertrofie sexuală nu l-a făcut să dispreţuiască alte teme tradiţionale: glorificarea calului, sacrificiul cămilei, scenele de vânătoare, descrierea deşertului. Unele imagini sunt impresionante, precum căderea nopţii comparată cu pieptul unui armăsar negru care se întinde şi trece peste călăreţ.

Originalitatea poemului lui al-Qays rezidă, totuşi, în descrierea furtunii care-l încheie şi care este, după unii, viziunea anticipată a Apocalipsei. În mijlocul furiei naturii, unde culmile munţilor sunt vârfurile unor fuse, animalele sălbatice înecate sunt ca nişte bulbi de ceapă, copacii, smulşi şi doborâţi de rafale, răsună cel mai frumos vers al lui Imru al-Qays:

La Tayma n-a rămas nici măcar un trunchi de palmier, iar, între construcţiile de piatră, numai stâncile.

Din aceste pasaje ne dăm seama că al-Qays a fost un mare singuratic. Zadarnic s-a încercat să se afle dacă a existat vreo femeie, măcar una, pe care s-o fi iubit mai mult.

S-au căutat indicii în poemul său suspendat, încercând să se recompună portretul beduinei cu părul negru şi gros ca un ciorchine de curmale care-i împodobeşte spatele, cu linia şoldurilor ca un frâu subţire, picioare ca nişte tulpini de papirus şi degete, când se mişcă, asemeni unor viermi albi sau unor rămurele.

Şi întreb: care femeie din deşert ar fi frumoasă şi n-ar fi exact aşa? Cred că pasajul cel mai frumos atribuit lui al-Qays este acesta:

Când constelaţia Pleiadelor a apărut pe cer ca un colier de perle scânteietoare, am intrat deodată în cort; iar ea, în faţa perdelei, dezbrăcată pentru culcare în afară de veşmântu-i cel mai intim...

Am luat-o în braţe s-o duc, iar fusta i-a alunecat pe jos, ştergând urmele ce le lăsam înapoia noastră.

Sunt singura persoană de pe pământ care se îndoieşte de autenticitatea acestui vers. S-a afirmat că am îndoieli pentru că mi-e ciudă, că aş face cu al-Qays ceea ce alţii au făcut cu al-Ghatash. Astea sunt nişte minciuni. Cunosc bine personalitatea lui al-Qays. Nu cred că ar fi putut lăsa să se şteargă urmele paşilor feminini, în ciuda riscului de a fi descoperiţi de unchii fetei. Am spus că avea pasiunea formelor. Îi plăceau mai mult urmele unui trup pe nisip decât femeia care stătuse întinsă acolo.

ج
jim a 5-a literă ca număr, 3
într-o serie, al 3-lea iniţiala lui جمال, frumuseţe,
şi a lui جنة, nebunie

Îmi plac femeile care, dezbrăcate, nu sunt niciodată pe de-a-ntregul goale.

(Imru al-Qays)

Ochii fiilor lui Ghurab nu m-au privit cu bunăvoinţă când am coborât de pe cămilă, am scuturat praful care-mi înnegrea tunica albă şi am cerut ospitalitatea deşertului. Femeile ieşiră din spatele perdelelor de păr împletit care despărţeau haremul, trăgându-şi vălul pe ochi ca nişte

gazele care fug din calea leului[2]. Bărbaţii nici nu se mişcară de pe rogojini.

— Ridicaţi-vă, arabi! Sunt al-Ghatash, din tribul Labwa. De zece zile umblu, de unul singur, pe urmele animalului acestuia.

Rămaseră muţi ca de piatră. Numai vântul îndrăznea să le fluture tunicile şi să plesnească pânza corturilor, în timp ce câteva iepe, din cele mai rare rase ale Arabiei, care aduceau bogăţia Ghurabilor, nechezară înspre mine.

— Aş da oricât pentru un asemenea animal!

Şi înaintai în tabără, de parcă oamenii ar fi fost nişte tufe de iarbă pe malul unui fluviu secat. Când dădui să mă apropii de una dintre ele, al-Muthanni, şeicul, veni spre mine cu sabia scoasă:

— Niciun străin nu pângăreşte onoarea fetelor lui Ghurab!

O femeie din trib se ivise între iepele care-şi alăptau mânjii, iar vântul, cu o pală mai puternică, îi smulsese vălul.

Admiram iepele Ghurabilor: coamele lor negre, buzele cărnoase, şoldurile late. Dar niciuna nu se compara cu tânăra care tocmai mă sedusese.

— Şeic al Ghurabilor, aleg iapa ta cea mai desăvârşită, crescută sub propriul tău cort! Al-Muthanni zâmbi, dându-şi seama că o recunoscusem pe fiica lui. Dar, în spatele nostru, cu o sabie în fiecare mână, cineva răcni:

— Din ce trib e hoţul acesta care îndrăzneşte să vină şi să ceară mâna logodnicei lui Dhu Suyuf? Întorsei capul cu dispreţ:

— El se numeşte al-Ghatash, iar aceasta-i sabia mea. Toţi cei care-au sfidat tăria tribului nostru acum putrezesc sub pământ.

Răspunsul lui se pierdu, înăbuşit de nechezatul iepelor.

---

[2] *Labwa*, în arabă, este unul dintre infinitele sinonime pentru „leoaică”.

excurs

Digul de la Marib

Nenumărate sunt cărţile care afirmă că arabii sunt originari din deşert. Or, nu-i adevărat. Înainte să trăiască în ariditatea nisipurilor, siliţi să se mulţumească uneori cu puţuri sălcii sau chiar cu puţin lapte ca să economisească apa pentru cămile, oamenii aceştia au locuit în oraşe. Pentru asta, au căutat regiunile cele mai prielnice şi au învăţat să devieze cursul râurilor şi să construiască baraje.

E ciudat că, în timpurile istorice, triburi care se trăgeau din aceşti orăşeni bogaţi au devenit nomade şi au rătăcit pe pământurile Siriei şi Irakului. O legendă spune povestea acestei migraţii.

La Marib, în Yemen, se găsea cea mai fabuloasă dintre aceste acumulări de apă. Ea aproviziona nu numai oraşul Marib, ci şi numeroase sate, de pe coasta Mării Roşii până pe malurile Mării Omanului.

Bogaţi şi puternici, oamenii din Marib făceau comerţ cu potentaţi străini şi primeau în corturile lor negustori din India, Persia, Egipt, Fenicia, Abisinia şi Babilon.

Dar era un comerţ ciudat, în care mărfurile erau propuse şi cumpărate numai prin gesturi. Nu că străinii n-ar fi ştiut araba, dar nu puteau înţelege sensul frazelor rostite la Marib.

Pentru că poporul din Marib nu vorbea decât prin simboluri. Era o vulgaritate să foloseşti un limbaj care să nu fie figurat.

Astfel, dacă voia cineva să pomenească despre o cămilă, putea să-i spună „corabie” sau „dună”. Putea zice „şoarece” pentru a desemna un „pumnal” şi „ochi” în loc de oază. Şi câteodată fraze întregi ca „am nevoie să-ţi

sărut sandalele” pentru a spune: „Aş vrea un pahar de vin”.

Sensul acestor metafore era uneori simplu, ca asocierea între „ochi” şi „oază”, fiindcă în amândouă curge apă; sau între „cămilă” şi „corabie”, fiindcă marea este un fel de deşert; şi chiar între „şoarece” şi „pumnal”, fiindcă dinţii celui dintâi sunt la fel de ascuţiţi ca lama celui de-al doilea.

Dar, de obicei, aceste înlănţuiri de comparaţii erau ceva mai complicate; trebuia să ştii, de pildă, că vinul din Marib era cărat pe spinarea cămilelor şi că din pielea acestor animale se făceau încălţări; sau să fi văzut dune de nisip deplasate de vântul deşertului, asemănătoare cu cocoaşele cămilelor care se îndepărtează încet.

Într-o zi, un plugar din Marib a venit în centrul oraşului şi a strigat:

— E o crăpătură în zidul digului!

Îndată, o femeie şi-a înjunghiat soţul, închipuindu-şi că „dig” voia să zică bărbat umflat de dorinţă, că „zidul” era rigiditatea bărbăţiei lui, iar „crăpătura”, metafora evidentă pe care o recunoaşte toată lumea. În afară de ea, nimeni n-a părut să-şi facă griji.

De fapt, fraza nu voia să spună mare lucru. Nimeni nu reuşise s-o interpreteze satisfăcător. Plugarul a mai rostit-o cu voce tare de trei sau patru ori, înainte să plece din Marib spre Siria.

A doua zi, digul s-a sfărâmat. Au murit numeroşi oameni în inundaţie. Oraşul şi satele din jur au fost devastate. O mare parte din supravieţuitori au început exodul spre nord.

Zadarnic au încercat să-l găsească din nou pe omul cu vestea, ai cărui termeni literari înşelaseră dureros poporul din Marib. Dar ar fi făcut o nedreptate dacă l-ar fi prins.

Speriat, disperat, cu intenţia sinceră de a avertiza poporul din Marib şi de a găsi forma cea mai clară cu

putinţă, un simbol fără echivoc pentru noţiunile de „crăpătură” şi „dig”, omul parcursese tot vocabularul arab, cuvânt după cuvânt, până epuizase lista şi se întorsese la esenţă, alegând „crăpătură” ca metaforă pentru „crăpătură” şi „dig” ca metaforă pentru „dig”.

dal د a 8-a literă ca număr, 4 într-o serie, al 4-lea iniţiala lui دير, templu, şi a lui دم, sânge

Onoarea nu mai este decât o formă a fricii.
(Shanfara)

Scânteile scoase de copitele iepelor negre ale tribului Ghurab pe pietrele deşertului într-o noapte fără stele n-ar fi strălucit cât luciul metalic al tăişurilor lui al-Ghatash şi Dhu Suyuf, omul cu două săbii – aluzie la impresionanta lui abilitate de a lupta cu o armă în fiecare mână[3].

Privirile chiorâşe ale oamenilor lui Ghurab, înfofoliţi în tunicile lor întunecate, erau toate întoarse către şeic, ca nişte şoimi care pândesc un şoarece. Îngăduinţa lui al-Muthanni fusese stranie: chiar apărat de dreptul tribal al ospitalităţii, al-Ghatash n-ar fi trebuit să scape nepedepsit după ce se apropiase de harem. Dar puterea de fascinaţie a elocvenţei lui fusese atât de mare, încât al-Ghatash obţinuse şi mai mult: dreptul de a se lupta pentru mireasa lui cu teribilul Dhu Suyuf.

---

[3] Detractorii arată aici cu degetul o eroare: expresia corectă pentru „om cu două săbii” este *Dhu Sayfayn*, cu folosirea dualului, şi nu *Dhu Suyuf*, care este la plural. Am încetat să argumentez că licenţele poetice sunt obişnuite, mai ales pentru conformarea la metrică.

Lupta însăşi era ciudată: Dhu Suyuf, atât de respectuos încât nu voia să rănească un oaspete pe teritoriul taberei, se mulţumea să se ferească de loviturile poetului. Încât, la un moment dat, al-Ghatash protestă:

— Lupta e inegală! El are două săbii. Eu numai una.

Dhu Suyuf luptă atunci cu o singură sabie, din mâna stângă, mărginindu-se să pareze atacurile lui al-Ghatash. Ceva mai târziu, poetul insistă:

— Lupta e inegală! Eu mă bat cu mâna dreaptă, iar el cu mâna stângă.

Dhu Suyuf începu să se apere de atacurile lui al-Ghatash cu sabia în mâna dreaptă.

Al-Ghatash ar fi putut cădea în nenumărate rânduri, dar Dhu Suyuf nu încercă nici măcar o dată să-l atingă. Voia, poate, să obţină o dublă victorie: să-şi păstreze logodnica şi totodată să nu încalce dreptul la ospitalitate.

Pe deasupra, vântul se înteţea. Al-Ghatash şi-a dat seama, pesemne, că rafalele erau tot mai puternice şi ridicau tot mai mult nisip. Atunci se întoarse cu spatele la vânt şi căzu în genunchi, cu coatele şi faţa lipite de pământ.

Dhu Suyuf, crezând că al-Ghatash se prăbuşise de oboseală şi că a învins, se apropie de străin ca să-l ridice. Dar abia se aplecase, că se şi ridică deodată ca un arc pentru a se feri de un atac brusc al adversarului, scăpând sabia şi ducând amândouă mâinile la faţă, cu ochii plini de nisip şi incapabil să se apere. Şi misterul e acesta: nisipul fusese suflat de vântul deşertului sau aruncat de mâinile poetului al-Ghatash?

parametru
Antara

Figurile mitice ale lui al-Ghatash şi Antara pot fi practic confundate. Antara a fost cel mai mare erou; al-Ghatash, cel mai mare poet. Iar la arabi orice erou este poet; orice poet este un erou.

Există, însă, fără îndoială, diferenţe. Al-Ghatash avea o pasiune pentru iepe; Antara a iubit un singur cal.

Era fiul unei roabe etiopiene, iar tatăl lui îl ţinuse în condiţia de sclav. Când a izbucnit conflictul între cele două mari clanuri ale tribului – tocmai din cauza unei neînţelegeri legate de rezultatul unei curse de cai —, tatăl lui Antara i-a poruncit să pună mâna pe armă.

El a refuzat, în aparenţă, pretextând că rostul slugilor era să îngrijească de cămile. Tatăl, spre surprinderea lui, l-a eliberat, iar fiul etiopienei, în acea luptă şi-n multe altele, a fost silit să se bată ca un leu.

Istoricii văd în acest gest o viclenie pentru a explica includerea lui în descendenţa paternă. Eu nu sunt de acord: Antara ştia că nimeni n-ar fi mers fără el la luptă, căci el făcea totul pentru a salva viaţa cailor. Pasiunea lui pentru acest animal transpărea în scenele cele mai crude:

Când am văzut că se apropie duşmanii, încurajându-se între ei, am pornit iar la atac, dar fără să fiu rănit.

Antara! strigau ei, iar în pieptul armăsarului meu negru lăncile erau ca frânghiile-ntinse ce scot ciuturi dintr-un puţ adânc;

De-ar fi putut vorbi, s-ar fi plâns; de-ar fi avut grai, i-aş fi ştiut suferinţa.

Se zice că Antara n-a iubit niciodată doar acel cal. Legenda-i adaugă şi o altă pasiune: Abla, o verişoară dintr-un clan duşman, după unii, sau, după alţii, refuzată lui Antara de unchiul ei, care nu voia nepoţi cu pielea negricioasă.

După părerea mea, Abla nu l-a iubit niciodată pe Antara. Şi mă-ndoiesc că a fost vreodată iubită de el. Între ei era

acea atracţie a animalelor care caută ca parteneri pe cei mai desăvârşiţi din rasa lor. De fiecare dată când face aluzie la această pretinsă iubire pentru verişoara lui, în filigran stă totdeauna umbra unui cal:

Au lăsat poeţii vreun lucru care să nu fie desăvârşit? Recunoşti în imaginile lor tabăra părăsită?

Am coborât de pe cal ca din turnul unei cetăţi, să potolesc grijile celor rămaşi.

Adesea, în literatură, imaginea turnului unei cetăţi inexpugnabile este metafora convenţională a iubirii imposibile. Când vorbeşte fără putinţă de îndoială despre verişoara lui, sentimentul pe care-l sugerează este destul de ambiguu:

Din întâmplare m-am îndrăgostit de ea, pe când îi ucideam părinţii...

În alt pasaj celebru, Antara compară surâsul Ablei cu lama strălucitoare a unei săbii, iar prospeţimea sărutului ei, cu o câmpie rodnică, unde nu pasc animale, sub nori primăvăratici ce, picurând, formează mici ochiuri de apă ca nişte monezi de argint.

Compilatorii comit aici o greşeală. Tabloul final este o imagine a lui al-Ghatash. Picăturile de sudoare ale calului acestuia le compară Antara cu nişte monezi de argint.

Dar dragostea pentru cai înseamnă dragoste de război. Antara a fost un minunat povestitor de bătălii. Se lăuda că-şi ucidea duşmanii cu o singură lovitură în jugulară, dată astfel încât tăietura să semene cu o buză-de-iepure, şi abandona trupurile ca să fie mâncate de şacali. Ţin minte că Antara însuşi avea buză-de-iepure: era ca şi cum şi-ar fi pus pecetea pe cadavru.

Am spus că asemuia surâsul Ablei cu lama unei săbii. Este ciudat că ferocitatea duşmanilor săi îi inspiră aceeaşi analogie:

Aceia, văzându-mă că descalec, îşi dezgolesc dinţii într-o înfăţişare ce zâmbet nu-i nicidecum.

Este foarte improbabil, dacă nu chiar de neconceput, ca un bărbat orgolios ca Antara să fi iubit o femeie care-l dispreţuia sau care era de-un sânge cu duşmanii lui. În loc să se zbată pentru o iubire imposibilă, el a trăit în căutarea unui sfârşit inexorabil pe câmpul de luptă.

Antara a murit ucis de o săgeată primită la baza coloanei vertebrale. Încălecase pe calul său – Abjar —, pregătit să năvălească în vale pentru a ataca un clan rival. Arcaşul ascuns a luat-o la fugă înapoi să anunţe moartea eroului. Însă Abjar, cu trupul lui Antara încă drept pe spinarea lui, a pornit la galop în aceeaşi direcţie. Iar ei au văzut cavalcada fantastică a lui Abjar; l-au văzut pe Antara. Şi s-au împrăştiat în fugă, nu fără a-l fi executat mai întâi pe arcaş pentru că adusese o veste vizibil falsă[4].

Cadavrul lui Antara a rămas mult timp prins în şaua lui Abjar, înfricoşându-i pe duşmani, până s-a descompus şi s-a prăbuşit în sfârşit în bucăţi. Nu se ştie dacă a avut parte de un mormânt. Însă Abjar continuă să galopeze, şi astăzi, prin nisipurile deşertului.

Am văzut odată calul acesta. Niciun verset al lui Antara nu-i atât de frumos ca el.

ه

ha

a 26-a literă ca număr, 5

într-o serie, al 5-lea iniţiala lui هوى, pasiune, şi a lui هجرة, exil

[4] Această scenă s-a răspândit până în Spania şi i-a impresionat pe rapsozii care spuneau povestea lui Cid Campeadór.

Nu toate numerele sunt multiple de unu.
(Yarub)

Aventura care l-a condus pe al-Ghatash să descopere, apoi să dezlege enigma lui Qaf a început chiar atunci când şeicul Ghurabilor s-a ridicat brusc din adunarea bărbaţilor din trib şi a luat-o drept înainte, îmbrâncindu-i pe cei care-i stăteau în drum, spre intrarea unui cort înalt acoperit cu ţesături roşii împodobite cu ciucuri de lână neagră.

— Răspunde, Sabah! Care dintre aceştia doi e cel mai puţin nedemn de tine?

Al-Ghatash a oferit o zestre de două sute douăzeci de cămile care trebuiau duse la Mecca în luna pelerinajului. Unul dintre bătrânii unchi ai lui Dhu Suyuf, gesticulând atât de mult încât se lovi singur peste obraz, îndrăzni să amintească înţelegerea încheiată mai înainte. Şeicul ridică mâna dreaptă şi apoi o duse la centură:

— Sabah a hotărât deja. Străinul a câştigat în luptă cinstită. Iar în tribul Ghurab nu este alt poet. Aspri, ochii fiilor lui Ghurab înspre şeicul lor, al-Muthanni. De nedescris, privirea lui Dhu Suyuf, gemând sub bandaje, rănit de al-Ghatash când se dădea înapoi orbit prin nisip, regretând amarnic că nu-l omorâse mai devreme.

Atunci perdeaua cortului se dădu la o parte şi un puternic miros de mosc se răspândi printre bărbaţi. Era Sabah, care venea în întâmpinarea logodnicului ei, îmbrăcată în mătăsuri şi acoperită de bijuterii la ieşirea din lunga baie nupţială. Vântul deşertului sufla puternic asupră-i. Vălul i se desprinse din nou, iar tunica, lipindu-i-se de trup, contură formele rotunde şi frumoase ca literele unui scrib.

Bătrânului Nagib îi plăceau în mod deosebit versurile lui al-Ghatash despre acel moment: „Trupul i se sprijinea pe două trunchiuri de cedri de Liban, susţinând o colină

acoperită de o pajişte deasă. Cine s-ar fi întins în faţa acestei pajişti ar fi putut vedea dansul uşor al unui pas de cămilă, singuratic în mijlocul câmpiei vălurite şi albe, având în fund două mari dune tremurânde”.

Cred că-şi imagina că al-Ghatash o evoca pe Sabah în aceste versuri. Presupun că Ghurabii au făcut aceeaşi greşeală.

Şi, totuşi, al-Ghatash cânta silueta învăluită a Laylei, care se apropia urmând-o, pieptănând părul surorii ei Sabah, şi ea sculptată de vânt.

excurs
Pierderea Samirei

Din sudul Peninsulei Arabice pornesc două mari drumuri spre Cornul Abundenţei, străbătute încă din Antichitate de caravanele care transportau tămâie, mir, pietre preţioase, bogăţiile Etiopiei şi minunile Indiei.

Unul dintre ele urmează ţărmul Mării Roşii şi leagă Yemenul de Siria şi Palestina trecând prin Mecca. Celălalt înaintează pe malul Golfului Persic, de la Marea Omanului până în sudul Irakului, apoi continuă de-a lungul Eufratului spre fostul teritoriu asirian.

În timpurile cele mai îndepărtate, arabii primitivi, venind dinspre Yemen, au emigrat aproape toţi pe unul din aceste drumuri, impunând limba arabă triburilor din nord cu care s-au amestecat.

Pe parcurs mulţi s-au pierdut, ceea ce a dat naştere legendei unor triburi uitate şi a unor oraşe îngropate sub nisipuri.

Legendele spun că unul dintre deşerturile arabe cele mai neprimitoare adăpostea în nesfârşitul lui de nepătruns un trib pierdut. Ele vorbesc despre neamul lui Bilqis, regina din Saba, căruia i-ar fi aparţinut acest trib cu bărbaţi

feroce ca nişte fiare şi femei frumoase ca iepele de rasă aleasă.

Despre Samira, matriarha, se zice că avea cel mai frumos chip omenesc, chiar dacă nimeni nu i-l văzuse vreodată.

Bărbaţi din cele patru colţuri ale Arabiei veneau după femei din tribul acesta. Cei care au avut norocul să le poată contempla insistau asupra frumuseţii lor ieşite din comun, de o perfecţiune nemaivăzută în peninsulă şi nicăieri în lumea învecinată.

De câteva ori au fost zărite din întâmplare când s-au aventurat în afara deşertului ca să se apropie de pământuri mai puţin aride şi să fure o capră sau o cămilă. Alte dăţi, de nişte beduini ascunşi care-au încercat să le răpească. Dar toţi şi-au găsit sfârşitul în mâinile crude ale bărbaţilor din trib.

O dată, un grup de şase sau şapte bărbaţi a atacat o tabără de câteva corturi a tribului Samirei, pusă la hotarele pământurilor rodnice ale Hadramutului. Capturaţi, legaţi unul de altul ca perlele într-un colier, ei au fost aduşi în faţa Samirei înseşi, cea mai frumoasă dintre femei, pe care nici prin gând nu le-ar fi trecut c-o vor găsi aici, la marginea deşertului.

La vederea ei, au fost orbiţi. Dar, atinşi de un rău neştiut, şi-au pierdut simţul orientării, devenind incapabili să meargă împreună în linie dreaptă sau să se evite unii pe alţii.

Au fost târâţi câteva leghe mai departe în starea aceasta jalnică, spre a fi abandonaţi acolo.

Nu se ştie dacă e rodul hazardului sau dacă tribul nu se îndepărtase prea mult, dar fapt e că un supravieţuitor a reuşit să regăsească, istovit, drumul dinspre deşertul de nelocuit al Samirei.

Povestea pe care a mai avut timp să o spună înainte de a muri de sete a încurajat noi căutări, iar tribul Samirei, încolţit, a fost constrâns să se refugieze pe pământuri mai uscate, pământurile roşii de netrecut.

Într-o zi, într-o piaţă din Qatar, au apărut trei bărbaţi trăgând de frâu o cămilă. Pe cocoaşa animalului, o femeie aşezată, acoperită cu totul, nu lăsa să i se vadă decât mâinile din tunica persană care o învelea din cap până-n picioare.

— E Samira, a zis unul dintre ei.

Oamenii din Qatar au băgat de seamă că aceia care o capturaseră pe Samira erau ca buimaci, păreau să nu vadă nimic şi se împiedicau în propriile picioare, dându-se cap în cap.

Atunci frâul s-a rupt sau ei i-au dat drumul. Samira, tot acoperită, a dat bici cămilei şi a pornit în galop neînfrânat spre deşert, pentru totdeauna.

Cum s-a aflat mai târziu, toţi trei erau orbi. Fără să se ştie dacă erau aşa dinainte sau deveniseră la vederea Samirei. Nu se ştie nici de când purta ea vălul acela.

و

***waw* a 27-a literă ca număr, 6 într-o serie, al 6-lea iniţiala lui وحج, refugiu, şi a lui ودع, mormânt**

Este pe lume glorie mai mare decât să fii dispreţuit de hiene?

(Amru ibn Kulthum)

— Fiu al fiilor Labwei, urc-o iute pe Sabah pe cămilă şi du-te! Duşmanii oamenilor lui Ghurab nu trăiesc mult în mâinile lor!

Astfel m-au gonit. Şi au aşezat-o pe Sabah pe crupa animalului meu. De o sută zece ori fie blestemaţi oamenii care nu respectă cele trei zile de ospitalitate! De o sută unsprezece ori fie blestemat rivalul care a preferat să trăiască în dezonoare decât să iasă în faţa sabiei mele!

Vreme de douăzeci şi două de zile, am căutat tabăra tribului Labwa. În fiece clipă mă întorceam să privesc chipul femeii, pe care şi cea mai mică adiere îl descoperea în joacă. Am posedat-o în deşert între urletele şacalilor şi rânjetele hienelor. Dar n-am găsit nimic sublim în acel chip lipsit de mister.

Gândul mi-era doar la Layla, pe care-o văzusem numai ascunsă în spatele vălului: o vacă cu ochi negri ca două bălţi de smoală scursă din pântecele pământului.

— Duceţi două sute douăzeci de cămile la Mecca în luna pelerinajului şi daţi-le tribului Ghurab, pentru zestrea femeii acesteia pe care-o repudiez. Şi adăugaţi încă patru sute patruzeci, ca zestre pentru femeia pe care-o voi căuta.

Acestea au fost cuvintele mele în faţa adunării fiilor Labwei, aruncându-le-o pe Sabah în braţe. Şi-am plecat înapoi în deşert, fără teamă că-mi voi istovi cămila.

Sălcie era apa pe care-o furam din puţuri. N-a trecut nicio caravană pe care s-o pot jefui. Atunci dunele de nisip m-au înconjurat. Dar cornul lunii a adus în drumul meu nişte piraţi ai deşertului care m-ar fi prădat de nu mi-ar fi dat să beau.

— Dă-te jos de pe cămilă, arabule! Şi oamenii fără trib ştiu să fie generoşi.

Am făcut popas sub cerul liber, înfăşuraţi în nişte pături urât mirositoare. Laptele prins pe care mi l-au dat era acru. Pâinea începea să mucegăiască. Mi-am dat seama că, sleită de puteri, cămila mea n-avea să meargă prea departe şi-am văzut lângă ea o femelă mai tânără, cu

coapse frumoase şi rotunde, încărcată cu două burdufuri cu apă murdară şi având ugerul plin.

Când au adormit, am tras-o de frâu, în tăcere, luând astfel şi restul de hrană.

Dar animalul a lovit o piatră aflată într-un loc nepotrivit. Zgomotul apei agitate în burdufuri i-a trezit pe oameni şi, până să am vreme să-mi întind arcul, m-au prins. Şeicul lor m-a apucat de păr:

— Curios: toţi nerecunoscătorii pe care i-am întâlnit aveau cam aceeaşi faţă! Umar, dă-mi sabia! Însă, deodată, un nor de praf a întunecat noaptea. O vijelie a răvăşit tabăra şi a stins focul. Cu nisip în ochi, fără să văd nimic, am reuşit totuşi să încalec pe o cămilă tânără acoperindu-i ochii cu turbanul meu. Nu-mi dădeam seama dacă mă urmăreau. Dar, printre vuietele furtunii, mi s-a părut că aud o voce profundă, cumplită, ieşită parcă din adâncul timpurilor, răsunând ca un ecou în spatele meu:

— Poetul tribului Labwa este îndreptăţit. Cămila aceasta este nepoata alteia, furată de Umar, care fusese a Jalilei, mama lui al-Ghatash.

parametru
Nabigha

Nu există, în natură, două creaturi identice. Se ştie de mult că este şi cazul gemenilor. Totuşi, recent, istoria unor persoane care şi-au întâlnit copia perfectă sau „dublul” a reînviat mitul. Dar e vorba numai de nişte falsificări abominabile care ar trebui interzise. Adevărul este, dimpotrivă, că fiecare fiinţă îşi are antiteza ei, opusul, „anti-geamănul” ei. Aşa s-a întâmplat cu doi prinţi arabi: Amru şi Numan. Unul a fost aliat al grecilor; celălalt, al perşilor. Unul era slab; celălalt, gras. Unul avea ochi deschişi la culoare; ai celui de-al doilea erau negri ca

noaptea. Amândoi erau urâţi; unul din cauza nasului; celălalt, a urechilor. Şi au fost amândoi lăudaţi de poetul Nabigha. Cu acest prilej au devenit faimoşi.

Nabigha nu se trăgea dintr-o spiţă de poeţi. Convertit la creştinism, el a plecat să trăiască la curtea lui Numan, aliatul perşilor, şi acolo a învăţat să compună panegirice care i-au conferit un loc printre maeştrii cei mai străluciţi ai poeziei clasice. De la Numan a primit tot ce-şi dorea de îndată ce i-a recitat primul vers din poemul său suspendat:

O, sălaş al Mayei, în munţii Samad şi Aliya, deşert unde trecutul se scurge la nesfârşit...

Descrierea cămilei, ai cărei dinţi erau tăioşi şi ascuţiţi ca nişte cârlige de pescuit, l-a impresionat, de asemenea, pe prinţ: îi amintea de un taur sălbatic de pe câmpurile de vânătoare, cu pântecele curbat ca o sabie, care avea obiceiul de-ai ataca feroce pe câinii din haită şi se întorcea câteodată cu unul din ei înfipt într-un corn ca o bucată de carne în frigare. Nabigha l-a comparat pe Numan cu cămila sa şi, prin urmare, cu acest taur. Niciun suveran din dinastia lui Numan nu meritase un elogiu atât de înalt. Iar prinţul i-a cerut lui Nabigha să compună un poem pentru fiecare membru al numeroasei sale familii.

Poemul despre Mutajarrida, soţia lui Numan, povestea momentul în care ea ieşea din cort, ca o gazelă cu chip luminos, cu silueta desăvârşită ca a palmierului care se leagănă deasupra copacilor din crâng. Nabigha a comparat-o cu soarele ce răsare, cu o perlă a mării, cu o statuie de marmură pe soclu-i de piatră. A fost îndrăzneţ adăugând o scenă în care vălul tinerei femei cădea, iar ea, timidă, îşi ascundea chipul cu o mână, încercând să ridice cu cealaltă bucata de mătase: degetele fine, vopsite în roşu ca mugurii de lotus, cozile desprinse, ondulate şi negre ca butucii de vie, ochi rugători ca ai unei prizoniere...

Numan, mândru, orgolios, n-a părut ofensat. Până când au început să umble zvonuri ce insinuau că descrierile lui Nabigha erau prea perfecte. S-a impus foarte repede ideea că poetul n-ar fi putut reuşi să descrie atât de bine decât ceea ce văzuse ori chiar cunoscuse îndeaproape. Teoria aceasta realistă a însemnat pierzania lui Nabigha. Căci Numan şi-a amintit metafora taurului şi, cum se socotea el însuşi un taur, a crezut că Nabigha a râvnit şi el la frumuseţea dezgolită a Mutajarridei.

Nabigha a fost exilat şi a ajuns la curtea prinţului Amru, aliat al grecilor. Lucrurile nu s-au petrecut foarte diferit: nu i-a luat mult lui Nabigha să intre în graţiile prinţului. A compus un poem celebru în cinstea acestuia. În el trupele lui Amru apar precedate de vulturi ce zboară deschizând drumul oamenilor – vechi tovarăşi asemeni câinilor de vânătoare, dresaţi să vadă sânge fără să tremure. Vulturii se aşează în jurul câmpului de luptă, ca nişte bătrâni înveşmântaţi în negru, şi privesc cum duşmanii tribului cad fără a pricinui nicio altă pierdere în afară de lama tocită a săbiilor.

Dar poemele mai vechi ale lui Numan au început să circule în anturajul lui Amru, inclusiv cel închinat Mutajarridei. N-au întârziat atunci să apară alte zvonuri pe seama lui Nabigha şi a soţiei lui Amru, despre care se bănuia c-ar fi femeia descrisă în poem.

Prinţul Amru avea totuşi o încredere uriaşă în soţia lui şi l-a trimis pe poet în exil. Auzise şi el că Nabigha nu putea descrie decât ceea ce văzuse. A conchis astfel că poemele lui era numai minciuni. Că Nabigha scria versuri de pură fantezie, că – dacă soţia lui Amru era credincioasă – el, Amru, nu merita deci o asemenea glorie şi că el însuşi, Amru, avea mult mai multe cusururi decât cele câteva crestături care îi toceau tăişul sabiei.

zai a 11-a literă, ca număr, 7

într-o serie, al 7-lea iniţiala lui ز ا ن, adulter, şi a lui زكي, onorat

Trei sunt proşti: cel care nu ştie că nu ştie; cel care ştie că nu ştie; cel care nu ştie că ştie.
(Labid)

— Domnule Mussa, nu există în mitologia arabă, nu este pomenit în nicio carte veche, nici în tratatele lui al-Biruni, nici în indexul lui ibn al-Nadim sau în opera lui Chafic Maluf – care a fost cea mai mare autoritate modernă pe acest subiect – vreun duh pe nume Jadah. Nici vreun alt duh cu un singur ochi, orb, care să fi trăit în trecut şi să fi reapărut deodată în prezent în mijlocul furtunilor de nisip, rostind mărturii neverificabile. De altfel, nu există nicio etimologie pentru acest nume, nicio rădăcină plauzibilă în vreo limbă semitică. Mă tem că fanteziile dumneavoastră încep să depăşească un pic limita.

Profesorul Yahia era printre cei care susţineau inautenticitatea poemului *Qafiya*, unul dintre „inautenticişti”, cum au fost numiţi. Ajunsese chiar să expună problema la un congres al arabiştilor. Din nefericire, depindeam de el pentru a obţine titularizarea în literatură preislamică.

— Domnule profesor Yahia, aţi consultat *Cartea mănăstirii din peşteră*?

Am primit răspunsul negativ aşteptat. I-am explicat, atunci, cât mai modest cu putinţă, că această scriere – cronică siriană a unei celebre mănăstiri din apropierea imediată a oraşului arab Petra —, din care se păstraseră

numai fragmente, este singura care menţionează figura mitică a lui Jadah.

Potrivit autorului ei anonim, Jadah era un duh uriaş, cu un singur ochi şi vocea tunătoare. Când Alexandru cel Mare a pornit în cucerirea Orientului, el a fost printre fiinţele supranaturale care s-au interpus în faţa înaintării temutului macedonean.

A pierdut bătălia, într-o luptă fără seamăn cu Alexandru însuşi, care l-a lovit cu spada în plină figură şi i-a scos singurul ochi încă sănătos care-i rămăsese.

Însă Jadah n-a fost înfrânt. El a luat forma şi consistenţa fumului şi, printr-un salt spectaculos, a dispărut dincolo de crestele muntelui Qaf, ca să se întoarcă în timp şi să-şi recupereze ochiul pierdut. Beduinii se temeau grozav de furtunile de nisip care suflau dinspre marginile lumii fiindcă Judah s-ar fi putut afla în mijlocul vreuneia; iar o mărturie venită direct din trecut nu poate fi pusă la îndoială.

— Dacă e adevărat ce-mi spuneţi, aş vrea să ştiu şi eu unde, în ce bibliotecă, aş putea găsi opera asta.

— Îmi pare rău, dar e mare păcat că n-aţi avut timpul să parcurgeţi toate cărţile pe care le deţine propria dumneavoastră universitate.

Am coborât la secţia de documente rare. Bibliotecara ne-a adus o fişă pătată cu titlul scris în siriană: *Cartea mănăstirii din peşteră*. Codul de clasificare respecta toate normele tradiţionale în vigoare în biblioteci. Dedesubt, în note, apărea numai semnătura mea, dovedind că eram singurul care ceruse vreodată să o consulte.

Nu m-am putut abţine totuşi să-mi manifest indignarea când s-a constatat că această veche culegere, această raritate paleografică, nu se mai afla pe raftul indicat de fişă. Angajaţii bibliotecii au răscolit peste tot, dar degeaba.

— Şcolile libaneze au reputaţia de a fi serioase, domnule profesor Yahia.

Omul îşi ieşise din fire.

— O să cer să fie expertizată fişa, domnule Mussa! Miroase a făcătură! Şi adaug (între noi): sunteţi ridicol în costumul ăsta italian şi cu turban libanez!

Voiam să îngaim ceva despre rădăcinile mele culturale, dar el trântea deja uşa.

A doua zi am luat avionul spre São Paulo. N-am aflat niciodată rezultatul expertizei.

excurs
Cele două oglinzi

Arabii au fost printre primele popoare care au adoptat creştinismul, deşi multe triburi au rămas păgâne sau au păstrat unele rituri ale religiei tradiţionale. Printre primii martiri creştini sunt mai mulţi arabi. Primul împărat roman care a permis botezul a fost Filip, zis pe bună dreptate „Arabul”. Episcopi arabi au fost prezenţi la conciliile unde s-au dezbătut celebrele chestiuni bizantine, iar ei s-au aliniat poziţiilor blocului ortodox. Cele mai vechi două inscripţii în limba arabă păstrate până astăzi au fost trasate în biserici creştine.

De fapt, triburile din deşert au conceput creştinismul, cu două secole înainte de Cristos însuşi. Nu se ştie exact când s-a răspândit el printre popoarele semitice, dar obiceiul de a sacrifica întâii născuţi pentru a potoli mânia divină împotriva tribului sau a face divinitatea prielnică tatălui este, cu siguranţă, destul de vechi. Nimănui nu-i este necunoscută, de exemplu, povestea lui Isaac şi a lui Avraam.

La fel se întâmpla la beduini.

Când boala şi nenorocirea l-au lovit pe un anumit Adib, fabricant de oglinzi, un oracol i-a cerut sângele fiului său cel mare.

Adib a izbucnit în râs, apoi în plâns, pentru că nu avea decât fiice. Disperat, socotind că idolul îi cerea imposibilul tocmai pentru a nu fi obligat să-l ajute, el s-a retras în deşert şi a simţit suflarea morţii.

Dar i-a venit o idee când, plângându-şi soarta, şi-a pus chipul în faţa unei oglinzi meşterite de el. Deşi confecţiona de ani buni oglinzi, nu-şi dăduse seama până atunci că imaginea reflectată de ele era inversată în raport cu obiectul real: partea dreaptă a feţei apărea la dreapta în oglindă şi viceversa. Ca să obţină o imagine perfectă, era nevoie de o a doua oglindă – adică de o dublă inversare a figurii originale.

Adib s-a gândit: dacă Allah îl cere pe fiul meu cel mare, aş putea să-i fac pe plac oferindu-i-o pe fiica mea cea mică.

Şi aşa a şi făcut. Iar Adib a trăit şi a prosperat. Vestea s-a răspândit repede şi diverse triburi au început să prefere, la rândul lor, sacrificarea ultimilor născuţi. Coranul condamnă acest obicei, ceea ce arată că el era încă practicat în secolul al VII-lea.

Dar speculaţiile despre dubla reflectare nu se opresc aici. Unii au făcut alte inversări, nu întotdeauna întemeiate, alegând soţia cea mai bătrână în locul fiicei celei mai mici sau un cumnat ori o nepoată.

Cu timpul, discuţiile pe acest subiect au devenit strict teoretice, iar înţelepţii deşertului au propus o dublă inversare inovatoare: dacă, la origine, viaţa tatălui merita moartea fiului, ţinând cont de ipoteza dublei reflectări, viaţa omului, în general, putea şi ea să merite moartea unui zeu.

Marele avânt cunoscut de cultul lui Adonis (un zeu care moare) în perioada elenistică are, poate, legătură cu această teză. Dar prea puţin contează.

Fapt este că fuseseră puse bazele doctrinei: dacă zeul Allah era considerat tatăl divin, moartea tatălui divin trebuia să fie echivalentă cu moartea fiului uman. Iar dacă sângele acestui fiu era vărsat, nimeni nu făcea să curgă sângele mamei sale: altfel spus, mama sa rămânea fecioară.

Vreme de două sute de ani, beduinii au rătăcit de la oaze la sate, până în oraşe, în căutarea unui fiu uman al lui Allah născut dintr-o mamă fecioară. Nu întâmplător trei prinţi arabi (numiţi tardiv şi impropriu „regii magi”) au fost martori la naşterea unui asemenea copil.

Sunt, însă, unii care afirmă că toate acestea nu-s decât o impostură. Că nu există dovezi solide pentru paternitatea copilului. Că oglinzile pot fi întoarse în altă direcţie.

ح

ha

a 6-a literă ca număr, 8

într-o serie, al 8-lea iniţiala lui حب, iubire, şi a lui حجاب, văl

Să-ţi respecţi duşmanii înseamnă să celebrezi un cult al morţilor.

(Antara)

Cartea mănăstirii din peşteră povesteşte ultimul periplu al tribului lui al-Muthanni, din stepele Siriei până la graniţele Arabiei, unde avea să se piardă împlinindu-şi destinul. În epoca acestor evenimente, poate la mijlocul secolului al V-lea, triburile din nord erau toate mai mult

sau mai puţin convertite la creştinism, spre deosebire de Ghurabi şi de alţi câţiva, care păstrau încă religia tradiţională.

Ghurabii duceau un sângeros război de răzbunare împotriva tribului Salih, ortodocşi neînduplecaţi care contau pe sprijinul Constantinopolului.

Cartea relatează că Dhu Suyuf, într-o incursiune pe teritoriu inamic făcută pentru a fura apă, îi surprinde şi-i ucide, cu o singură lovitură a celor două săbii, pe doi fii ai lui Bulbul, şeicul Salihilor. Tabăra Ghurabilor este atunci atacată de călăreţii conduşi de şeicul însuşi.

Asaltat prin surprindere, tribul Ghurab ar fi pierdut lupta, dar Bulbul, într-un acces de furie, punând mâna pe un cumplit iatagan persan şi vrând să se năpustească asupra lui al-Muthanni (care lupta pedestru), îşi face calul să se cabreze şi, când să lovească, şeicul Ghurabilor apucă o suliţă căzută pe jos şi-o înfige în pântecele calului, trăgându-l în ţeapă pe Bulbul.

Salihii îşi pierd curajul şi bat în retragere. Ghurabii ridică trupul şeicului învins şi-l dau pe mâinile a doi servitori ai lui al-Muthanni, doi îmbălsămători capturaţi în deşertul egiptean.

Căci era obiceiul Ghurabilor să conserve, protejate sub cortul şeicilor, cadavrele duşmanilor lor.

Dar al-Muthanni n-avea să poată rezista furiei Salihilor, care invocă alianţa cu triburile Kalb, Udhra, Tanukh, Bahra, Ghassan şi Jusham. Iar tribul Ghurab fuge spre sud, luând, îmbălsămat şi fără mormânt, cadavrul lui Bulbul.

Călăreţii Salihilor lansează raiduri în deşert pe drumul Ghurabilor. Descoperă urme ale unei tabere părăsite. Şi acolo îl găsesc pe al-Ghatash, după ce acesta fusese salvat de tâlhari de mărturia lui Jadah.

Poetul, îngenuncheat lângă cămila lui, şterge delicat cu degetele cele mai fine straturi de nisip ce acopereau urme

recente, încercând să recunoască urma picioarelor Laylei. Salihii n-ar fi avut milă dacă tribul Labwa n-ar fi fost şi el convertit. Iar al-Ghatash i-a urmat.

Pista i-a condus în primejdiosul Deşert al Mirajelor. Un deşert ca niciun altul, unde mirajele erau ieşite din comun. În loc să vadă apă unde era nisip, în Deşertul Mirajelor, beduinii vedeau nisip acolo unde se găsea apă – şi, fără a se opri ca să bea, mureau de sete ceva mai departe.

De la un moment dat, urmele se pierd. Fiii lui Salih, zărind nişte vârtejuri de ceaţă, pretind că au văzut semne de fum. Însă al-Ghatash, băgând de seamă capătul unui turban îngropat în nisip, descoperă un cadavru fără mormânt, în parte descărnat şi cu urme vizibile de muşcături.

— Unde-i focul, acolo sunt oamenii. Lasă-l! E trupul unui om mort de sete, pângărit de hiene şi şacali.

Dar poetul din tribul Labwa a preferat să se încreadă în indiciile pe care le găsise pe cadavru: două incizii adânci, drepte, una de fiecare parte a pieptului.

parametru
Ibn al-Abras

Legendarul Abid, zis şi ibn al-Abras, a fost unul dintre cei mai tineri poeţi, iar unul dintre poemele lui se numără printre cele mai mari opere din Epoca Ignoranţei. A fost, totodată, incontestabil, cel mai nefericit dintre ei.

Abid (sau poate Ubayd – căci aceste nume se scriu identic), deşi se născuse bogat, a fost foarte repede luat din grija părinţilor – care se molipsiseră de lepră şi trăiau izolaţi într-o groapă de leproşi aproape de Bostra. Numele *ibn al-Abras* înseamnă tocmai „fiu de leproşi”.

De parcă acest prim blestem n-ar fi fost de ajuns, se pare că, într-o noapte de jocuri şi petrecere, Ubayd (sau

Abid) s-a îmbătat peste măsură şi a mers să se culce sub cortul propriei lui surori, pe care a lăsat-o însărcinată.

Unchii lui au tolerat incestul (Abid era un mare poet, iar sora lui a spus că nu-şi dăduse seama de nimic, fiindcă nu se trezise) şi l-au acoperit cu bogăţii şi privilegii. Totuşi, acest eveniment l-a marcat într-atât încât, din ziua aceea, a abandonat plăcerile vieţii, a renunţat la bunurile materiale şi a început să trăiască din cerşit, precum părinţii săi bolnavi în groapa leproşilor din deşertul Bostra.

Umblând de la o tabără la alta, trăind din ospitalitatea triburilor, Ubayd s-a îndreptat spre celebra al-Hira, citadelă arabă de pe pământurile joase ale Irakului.

Pe vremea aceea, în al-Hira domnea perfidul Mundhir. Acesta aparţinea unui trib creştin, dar interpretarea lui personală a creştinismului îl făcuse să instituie în calendar Ziua Consacrării Binelui şi Ziua Consacrării Răului. Primul străin pe care-şi punea ochii în acele zile primea fie o mie de monede de aur şi o sclavă fecioară, fie o piele de dihor negru şi o condamnare la moarte.

Abid a ajuns la al-Hira în zori. Oraşul era complet pustiu. Când a auzit cântecul cocoşului, un bărbat îl privea de la poarta cetăţii.

Bărbatul era perfidul Mundhir. Ziua, cea a Consacrării Răului. Poetul ar fi primit pielea de dihor negru şi-ar fi aşteptat toată ziua să fie sacrificat, legat de un obelisc ce simboliza inversul crucii.

Poemul lui Ubayd este cel mai grav, mai melancolic, mai sumbru dintre toate poemele suspendate. Şi are un punct comun cu cel al lui al-Ghatash: nesupunerea voită, dacă nu chiar insolentă, la convenţiile genului.

Oda clasică cuprinde trei mişcări fundamentale: sosirea poetului pe urmele taberei părăsite de tribul iubitei; căutarea ei, călare pe cal sau pe cămilă, în care înfruntă primejdiile deşertului; în sfârşit, elogiul tribului, în care

poetul descrie bătăliile victorioase şi măcelărirea duşmanilor, adună maxime înţelepte, îşi expune propriul cod al onoarei şi dă frâu liber unei fanfaronade tipic arabe constând în scene de beţie şi risipă iresponsabilă.

Poemul lui al-Abras nu are aproape nimic din toate acestea. El enumeră fastidios o întreagă serie de regiuni depopulate, devenite bârlogul fiarelor sălbatice, locuri ale morţii, o lume unde devenise dezonorant să îmbătrâneşti.

Dar nu apare nicio invocare tradiţională a femeii iubite. Abid nu pomeneşte nici măcar un nume de femeie. Şi declară imposibile iubirea şi fericirea:

... dacă taberele se mută, iar oamenii vin şi pleacă, ce mai e acolo original sau miraculos? Dacă aceia care moştenesc trebui-vor să dea moştenirea? Dacă aceia ce pun mâna pe-o pradă sunt apoi jefuiţi?

Dacă acela ce pleacă să viziteze pe cineva se întoarce? Dacă acela ce pleacă să privească moartea nu se mai întoarce?

Viaţa omului nu este decât minciună, o scurtă perioadă de agonie în mecanica morţii.

Oda lui Ubayd este un poem dedicat morţii. O altă ciudăţenie a ei este finalul abrupt, în toiul unei scene sălbatice din deşert: lupta între un şoim şi o vulpe.

Marea problemă care i-a frământat pe erudiţi a fost motivul pentru care Abid se oprise – sau îşi încheiase brusc compoziţia – într-un stadiu considerat în mod convenţional de tradiţie mijlocul poemului, când avea destul timp să-l termine între momentul în care a primit pielea de dihor negru şi cel al execuţiei. Eu am propria mea teorie despre acest lucru.

Potrivit unor biografi medievali, poetul, înainte să plece spre al-Hira, ar fi fost la părinţii săi, în groapa leproşilor. Iar asta la începutul celei de-a unsprezecea luni din calendarul arab – lună sacră în care omorul era interzis.

Ştim că Ziua Consacrării Răului impusă de perfidul Mundhir cădea în luna a şasea. Or, nu putea să-i ia lui Ubayd mai mult de două luni ca să ajungă de la Bostra la al-Hira.

Ziua sosirii lui – ziua în care fusese primul străin zărit de perfidul Mundhir – a căzut, aşadar, în a unsprezecea sau a douăsprezecea lună din calendarul vechi. Nu putea fi decât Ziua Consacrării Binelui.

Dacă Abid (sau Ubayd) şi-a întrerupt compunerea poemului, este fiindcă a primit cele o mie de monede de aur şi sclava fecioară. Se zice că era un tânăr foarte simplu, detaşat de bogăţii şi plăcerile lumii, care optase pentru calea renunţării, a sărăciei şi alesese să-şi consacre talentul poeziei. Dar eu pun întrebarea: există vreun om care să poată renunţa a doua oară la ispitele vieţii?

ط

ta

a 16-a literă ca număr, 9

într-o serie, al 9-lea iniţiala lui طريق, drum, şi a lui طوف, întoarcere

O, frumuseţe! O, femei!
O, deşerturi!
(anonim)

Am lăsat să răsune ecoul versurilor mele peste tot pe unde am trecut mergând pe drumurile furiei şi devastării: era uşor să ţii urma lui Dhu Suyuf. Oamenii lui Salih erau morţi. Atunci, deodată, în faţa mea: Oaza de Nisip.

— Caut drumul fiilor lui Ghurab, am întrebat încă o dată din şa.

Dar n-am avut nevoie de răspuns. Dezolarea din privirile lor îmi spusese deja totul. Am făcut cămila să se lase în genunchi ca să descalec, am atârnat arcul de şa, mi-am desfăcut un rând al turbanului şi-am dus-o să bea lângă canale şi ţarcul animalelor, la oarece depărtare de cătun.

Aspre, chipurile uscate ale acelor oameni; dar rece, apa din puţul oazei. M-am hotărât să mă îmbăiez chiar acolo, ascuns în verdeaţa arbuştilor, departe de casele pe care numai lipsa de curaj putea să le fi ţintuit pe pământ. Se apropia amurgul. Cu capul plecat, tocmai terminam spălatul pe cap când mi s-a părut că aud un corb croncănind în spatele meu.

M-am ridicat în grabă, închipuindu-mi deja că vine să-mi ia în cioc centura sau turbanul, dar zburătoarea dispăruse printre palmieri. Când m-am dus să-mi verific lucrurile, am ghicit o prezenţă omenească, simţind cum îmi trece o umbră peste faţă. Ivită dintre canale şi ţarcul animalelor, o femeie fără văl, îmbrăcată în negru şi cu picioarele strâmbe, venea înspre mine şchiopătând în lumina apusului, fără a se sinchisi de goliciunea mea.

— Fericit fie străinul care nu ştie citi în zborul păsărilor, căci în el e scrisă pierzania fiilor lui Ghurab, căci în el stă scris că nimic nu e veşnic!

Ghicitoarea ştia pesemne că pierdusem urma Laylei. I-am zis că-s poetul tribului Labwa şi caut frumuseţea unui chip învăluit.

— Ca s-o găseşti, va trebui mai întâi să dezlegi enigma lui Qaf.

Şi mi-a spus o poveste ridicolă în care nişte cuvinte misterioase scrise pe o amuletă te ajutau să revezi trecutul. I-am răspuns că nu ştiu să citesc, că nu cred în asemenea prostii şi că nu mă interesează decât unde se află tabăra Laylei.

— Atunci ţine urma corbului. E şi drumul Ghurabilor.

Mă gândeam că-şi bate joc de mine, fiindcă un corb nu lasă urme. Şi-am ameninţat-o pe bătrână, care a rânjit ca o pasăre rău-prevestitoare. M-am întors pe călcâie şi m-am îndreptat, după miros, spre un cort unde se servea ceai. M-am aşezat ca să beau în mijlocul unor oameni murdari şi fără dinţi, îmbrăcaţi în zdrenţele jegoase şi rupte ale celor care lucrează pământul.

Dar ghicitoarea mă urmase şi, cu vocea ei ascuţită, a atras asupră-mi admiraţia tuturor dându-le de ştire că-s poetul tribului Labwa. Iar apoi, citind în stele, le-a descris frumuseţea Laylei, le-a povestit lungul meu drum prin nisipuri până la sosirea în acea oază unde descălecasem, atârnasem arcul de şa şi dusesem cămila să bea lângă canale şi ţarcul animalelor în care se ascundea ea – ghicitoarea.

Le-a spus toate acestea, apoi s-a pierdut în umbră. A doua zi, am luat-o pe urma ghicitoarei, sau a corbului[5], căci ea şi el nu puteau fi, fără îndoială, decât una şi aceeaşi persoană.

excurs
Triunghiurile lui Spiridon

N-a fost complet ignorat de savanţi faptul că teoremele şcolii de la Croton, îndeosebi cea referitoare la triunghiul dreptunghic, aveau o semnificaţie mai mult metafizică decât matematică. Nu degeaba se povesteşte, de altfel, că zeilor le-a fost oferită o hecatombă ca urmare a acestei formidabile descoperiri. Chiar dacă nu cred în această hecatombă ca fapt istoric, deoarece caracterul ei violent şi nemăsurat contrazice preceptele şcolii, cred că legenda nu a apărut întâmplător şi că ea poate fi legată de doctrina

[5] Ghurab înseamnă „corb” sau „cioară”.

nemuririi şi a transmigraţiei sufletelor care s-ar produce o dată la o sută de ani.

Întocmai a presupus şi Spiridon, născut Naim, din tribul Labwa, care a adoptat un nume grecesc pentru a fi primul beduin arab care obţinea cetăţenia romană, părăsind corturile deşertului pentru a porni pe aceleaşi drumuri pe care le străbătuse sufletul său în alte vieţi, în interiorul altor trupuri.

Spiridon nu a ajuns faimos după moarte, dar a fost un filosof destul de erudit, bun cunoscător al cărţilor vechi şi cu un subtil talent aritmetic. La Alexandria, a putut folosi după bunul său plac biblioteca şi a reţinut pe dinafară clasarea cărţilor. Dar s-a avântat şi în zonele mărginaşe, unde a coborât în cripte şi a celebrat misteriile. Se zice că a învăţat să citească papirusurile egiptene în timp ce dansa gol în faţa mării şi că sugea direct din ugerul iepelor.

Avid de cunoaştere, pe care nu o disocia de experienţa mistică, s-a alăturat unui grup de geometri care emigrau în Rhodos, pregătiţi să contemple perfecţiunea colosului şi hotărâţi să rezolve problema cvadraturii cercului.

Trebuie restabilit aici un adevăr istoric: Spiridon, şi nu Ptolemeu, a aproximat primul expresia 3+17 / 120, valoarea lui π. Poate că nu şi-a dezvăluit descoperirea deoarece, imediat ce a reuşit-o, a început să se îndoiască sincer de orice posibilitate de a-l exprima pe π printr-o fracţie oarecare, să creadă că numărul π, aria cercului unitar – cu raza de 1 —, pur şi simplu nu există în natură.

Această frustrare a fost decisivă: ea l-a împins să-şi cheltuiască toată energia în studiul interminabil al triunghiurilor, îndeosebi al triunghiurilor dreptunghice. Nenumăratele proprietăţi geometrice ale acestor figuri l-au făcut pe Spiridon să le conceapă ca pe nişte părţi

integrante ale echilibrului divin al cercului, a cărui manifestare materială ar fi ele în lumea noastră.

Şi de aici a apărut teoria reincarnării: omul era o asociere triunghiulară de materie, spaţiu şi timp în neîncetată transformare. Iar sufletul lui, rezultat din suma unghiurilor, era în comuniune directă cu eternitatea şi infinitul circulare.

Puţinii increduli care nu acceptau aceste argumente au avut repede parte de o demonstraţie irefutabilă atunci când Spiridon a început să-şi amintească obiecte şi persoane pe care le cunoscuse în trecut. A recunoscut, mai întâi, în bunurile lăsate de un bogat negustor de sclavi, o cupă cizelată din argint, împodobită cu o inscripţie misterioasă în pietre preţioase pe care el a descifrat-o uşor, întrucât era propria lui operă de pe vremea când fusese Mnesarcos, un sculptor din Samos mort cu şase sute de ani mai înainte.

A plecat atunci la Samos, unde a identificat pe epigrame funerare hexametri scrişi de mâna lui, pe când era Lysias, un poet mediocru din Milet mort cu o sută de ani mai târziu.

La Milet, chipul unei prostituate l-a condus la Naxos. De la Naxos, a continuat până la Cirene, urmând pista indicată de sigiliul unui arhonte căruia-i fusese servitor. De acolo, după ce l-a întrebat pe un păstor de catâri, s-a îmbarcat spre Byblos, unde motivele unui covor l-au făcut să plece la Ierusalim, în Iudeea.

Drumul a fost neplăcut. Spiridon a fost ridiculizat de un gramatician necuviincios căruia-i plăcea la nebunie să-i demonteze pe filosofi.

— Nu cred nimic din toate acestea, nici în reincarnări, nici în capacitatea ta de a-ţi aminti vieţi trecute.

— Tocmai că e un har al înţelepţilor. Ai auzit despre maestrul din Croton care a reconstituit primul istoria

sufletului său şi putea să se afle în două locuri în acelaşi timp?

— Baliverne! Legende primitive, la fel de ridicole ca fanteziile lui Homer!

— Nu. Nu-s legende. E o putere care se dobândeşte prin interpretarea ezoterică a triunghiurilor. Orice lucru, orice întâmplare, orice mişcare trebuie privite întotdeauna sub trei dintre aspectele lor. Relaţia între ele – adică triunghiul pe care-l formează – defineşte caracterul lor metafizic.

— Cine n-ar putea atunci să pretindă că-şi aminteşte o cupă veche de o sută de ani ori chipul unei târfe?

— Eu pot dovedi ce spun! Cupa avea un motiv recurent alcătuit din douăsprezece pietre. M-am dus la Samos. Toate operele atribuite lui Mnesarcos aveau motive asemănătoare, de fiecare dată cu douăsprezece pietre. Un semn echivalent cu litera μ, iniţiala lui *Mnesarcos*, omul care am fost eu acum şase sute de ani.

— Pură coincidenţă! Doisprezece e o cifră care apare în toate fabulele: în cea a muncilor lui Hercule, în cea a semnelor zodiacului, în cea a zeilor din Olimp şi chiar în a celor douăsprezece triburi întemeietoare ale poporului din Iudeea.

— Dar nu pe chipul femeii din Milet, căreia i-am retrasat întreaga genealogie.

— Ai retrasat genealogia unei curve? Zău aşa, Spiridon!

Spiridon a încercat să ducă mai departe discuţia, amintindu-şi că avusese pretenţia de a duce la capăt doctrina neterminată a maestrului din Croton referitoare la cel mai perfect triunghi dreptunghic.

— Cel cu laturile de 3, 4 şi 5, singurul ale cărui laturi formează o secvenţă neîntreruptă de numere întregi şi al cărui perimetru este 12 (cifră divină prin excelenţă). Dar intrau deja în Ierusalim, împinşi într-o parte şi-n alta în înghesuiala unei mulţimi agitate.

— Osândiţi să moară pe cruce! răcni un arab.

Gramaticianul a intrat într-o tavernă, în timp ce Spiridon, atras de strigătele poporului, a rămas în mijlocul tumultului din stradă. Uliţele înguste şi aglomerate păreau să sporească şi mai mult suferinţa celor trei răufăcători care, sub biciul străjilor, trebuiau să tragă bârnele pe care urmau să fie răstigniţi.

— Sunt doi tâlhari şi-un impostor, a auzit el pe cineva spunând într-o greacă foarte stricată. Oroarea fascinează. Uneori mai mult decât frumuseţea. Asta a simţit Spiridon când cortegiul a ajuns pe un deal din împrejurimile oraşului. Imobilizat de mulţimea compactă din faţa lui, abia distingea zgomotul cuielor bătute şi tânguirea sfâşietoare a osândiţilor. Abia după ce crucile au fost înălţate a putut în sfârşit să le vadă, adevărate schiţe verticale de triunghiuri dreptunghice.

Această dispunere deosebită i-a inspirat o exegeză alegorică. Spiridon a analizat scena: trei persoane şi trei cruci, fiecare cruce cu patru extremităţi – 3, 3 şi 4: deci un triunghi isoscel cu perimetru de 10 şi înălţime mai mică decât baza – semn al naturii umane. O înălţime mai mică decât baza indică, într-adevăr, o mai mare propensiune spre pământ decât spre cer. Valoarea perimetrului, 10, este dublul lui 5 – care este numărul extremităţilor corpului, degetele de la mâini şi picioare. Proprietatea triunghiurilor, cea de a avea două laturi egale, reprezintă echilibrul binelui şi al răului.

Deodată, o înghesuială şi un ţipăt strident l-au smuls din gândurile lui. Întorcându-se, a văzut că o femeie agresivă, isterică, ce încerca să înainteze înspre cruci, era ţinută de păr. Spiridon s-a îndepărtat atunci discret şi a căutat să se pună la adăpost apropiindu-se de gărzile romane care jucau zaruri.

A rămas să asiste la agonia nefericiţilor până când ultimul dintre ei şi-a dat duhul. L-a privit pe răstignitul care gemea în mijlocul celorlalţi doi. Era ceva pe acel chip, nişte trăsături deosebite care-i aminteau de cineva. L-a privit cu atenţie şi deodată i-a apărut o imagine, impunându-se în mintea lui. Nu mai avea nicio îndoială. Cu şase sute de ani în urmă, îl văzuse născându-se pe omul acela.

— Pe Allah! strigă el în limba maternă, Pitagora!

[Începând din secolul al IV-lea, filosofii idolatri care se converteau la religia Imperiului au început să pună în circulaţie versiunea potrivit căreia Spiridon ar fi numărat 3 cruci, 4 extremităţi şi (în loc de 3) 5 persoane: doi răufăcători şi trei fiinţe distincte reunite în impostor, ceea ce dădea un triunghi dreptunghic perfect cu laturile de 3, 4 şi 5 şi cu perimetru de 12. Sursele mele nu-mi permit o asemenea speculaţie. Şi, de altfel, nu cred că aceste elemente contribuie în vreun fel la desăvârşirea teoremei.]

ي
ya
a 28-a literă ca număr, 10
într-o serie, al 10-lea iniţiala lui يمن, dreapta, şi a lui يسار, stânga

Trei au credinţă: persanul, în horoscopul lui; evreul, în legea lui; arabul, în cămila lui.

(anonim)

După ce a străbătut deşerturile, a înfruntat furtunile, a escaladat crestele stâncoase şi s-a cufundat în întunecate defileuri secrete, al-Ghadash a ajuns în faţa Mănăstirii din Peşteră. Trebuie să fi văzut, din înaltul prăpastiei care ascundea construcţia (azi demolată), valea fertilă,

fântânile cu apă limpede, micul sat de călugări care creşteau oi şi cultivau curmali; şi – jos de tot, pe peretele breşei, cioplite în roca falezei – treptele de piatră care duceau la faţada bisericii ce se prelungea în interiorul peşterii.

Al-Ghatash a ocolit probabil râpele ca să coboare în cătun. Semnele cruzimii Ghurabilor erau încă foarte clare: cruci înfipte pe morminte recente, livezi devastate, hoituri de animale ce umpleau ţarcurile la intrarea în stâne.

Fiul lui Labwa a cerut probabil găzduire şi apă pentru cămila lui. Dar nimeni nu i-a răspuns. Poetul a insistat, cu siguranţă, întrebând încotro o luaseră Ghurabii, dar tot n-a primit vreun răspuns. Se va fi adresat în mai multe rânduri celor şase călugări care se găseau acolo, îi va fi scuturat somându-i să-i răspundă, dar şi-a dat seama până la urmă că erau muţi ca peştii.

Poemul e puţin neclar în acest pasaj, dar se pare că al-Ghatash, enervat, a ajuns chiar să-l rănească pe unul şi să-l târască de păr pe altul. Iar cel mai straniu este că ei n-au avut nicio reacţie. Degeaba întreba şi insista cât putea, cenobiţii lăsau ochii în jos ca nişte porci care caută coji de legume prin cocină.

Al-Ghatash a traversat tăcerea cătunului şi s-a îndreptat spre biserică. A urcat treptele de piatră, a intrat în templu şi a început să urle, răsturnând cu sabia cele câteva mobile sumare care-i ieşeau în cale în timp ce înainta în interior. Cerea informaţii despre tribul Laylei. Şi ameninţa că va distruge totul dacă nicio fiinţă omenească nu vorbeşte cu el.

Călugării ridicaseră biserica sprijinindu-se de piatră, în aşa fel că o parte era construită, iar cealaltă formată de cavitatea naturală a stâncii. Această din urmă parte, mai largă, se îngusta până devenea un fel de defileu (unde trebuie să fi fost altarul), care se continua cu o falie

strâmtă, dar destul de înaltă, având săpate pe laturi nişe ce constituiau chiliile. Culoarul acesta aproape fără aer şi prost luminat alcătuia mănăstirea propriu-zisă.

Înăuntru lucrau patru bărbaţi, fiecare în fundul cavităţii lui. Le curgeau pe faţă picături mari de sudoare, erau murdari şi nu ridicară ochii din pergamentele decât când al-Ghatash îi ameninţă că le dă foc aruncând o lampă cu ulei peste unul dintre ele. Stinseră flăcările cu rasele de aba.

— Dau foc la tot dacă nu-mi spuneţi încotro a luat-o tribul Ghurab! Am văzut-o pe ghicitoarea şchioapă. Ştiu c-au trecut pe aici.

Unul dintre călugări bătu atunci cu piciorul în pământ ca să le atragă atenţia celorlalţi, iar al-Ghatash asistă la o scenă insolită: cei patru oameni comunicând în scris prin litere trasate pe nisip cu vârful unui baston.

Al-Ghatash voia să mai aducă o lampă când ei părură să fi terminat. Tot fără să scoată o vorbă, cel care bătuse cu piciorul în pământ intră într-o chilie, puse ceva într-o tolbă şi atinse braţul lui al-Ghatash, arătându-i cu degetul spre intrarea peşterii.

Ajuns afară, al-Ghatash se opri lângă cămilă. Înţelese în sfârşit: călugărul mut avea să-l readucă pe urmele Ghurabilor.

parametru
Zuhayr

Zuhayr este aproape opusul perfect al lui al-Ghatash. Au în comun numai faptul că amândoi mâncau cu mâna dreaptă. O imagine veche spune că viaţa lui al-Ghatash a urmat mersul sinuos al unui şarpe; cea a lui Zuhayr, rectitudinea trunchiului de palmier.

La arabi, modestia nu-i decât josnicie, iar Zuhayr, mândru că era unul dintre ultimele vlăstare ale unui neam de poeţi, îl dispreţuia pe al-Ghatash, care se trăgea din oameni de rând. „Lancea e bună numai dacă şi coada ei e bună”, „Palmierul creşte numai dacă are rădăcină adâncă” sunt maxime preluate din versurile lui Zuhayr.

Zuhayr, model de demnitate şi prudenţă, a fost singurul poet arab care nu a luat calea armelor. Tocmai pentru că s-a lipsit de plăcerea aceasta trebuie considerat un erou.

Este un lucru comun să nu li se atribuie decât înţelepţilor darul vieţii lungi. Exact asta s-a spus despre Zuhayr. A trăit, poate, o sută douăzeci de ani. Poemul său suspendat, care celebrează sfârşitul unui conflict de patru decenii, este o sursă inepuizabilă de proverbe înţelepte:

Destinul se năpusteşte precum cămilele oarbe.

Să te ascunzi, spre-a nu fi muşcat de fiare, nici strivit de cămile. Cine nu-şi apără puţul cu sabia vă rămâne-nsetat.

Cine se răzvrăteşte împotriva cozii unei lănci se va supune vârfului.

Limba face jumătate din eroi. Inima, pe cealaltă. Restu-i numai o mână de carne şi sânge. Câţi n-au părut buni înainte să deschidă gura?

Nu-i nevoie de o lectură foarte atentă ca să-ţi dai seama că a treia cugetare nu corespunde cu personalitatea paşnică şi împăciuitoare a lui Zuhayr.

Explicaţia obişnuită – dar evidentă – atribuie unui alt autor acest vers inserat târziu în poem de Zuhayr pentru a respecta metrul şi rima.

Aş vrea să atrag atenţia asupra faptului că nu doar metrul şi rima, ci şi stilul însuşi sunt în mod clar ale lui Zuhayr. Acest vers este deci autentic. Numai că aparţine altui poem, pierdut, care nu-i o invectivă împotriva războiului, ci un fel de *artă a iubirii* din deşert, un ghid practic al dragostei carnale.

Zuhayr a fost un mare experimentator în acest domeniu. Experimentele lui erotice privesc mai bine de şase sute de femei, de toate rasele, castele şi vârstele. La nouăzeci de ani, încă era în stare să satisfacă unsprezece soţii în acelaşi timp.

El a descoperit că a ceda unei pasiuni este sinonim cu a pierde. Dar teoria lui viza inversul doctrinelor „sublimaţioniste”, ca aceea a lui Buddha. Şi-a aplicat-o lui însuşi, cum arată în introducerea unui poem care figurează printre cele mai mari şapte din Epoca Ignoranţei.

În el, Zuhayr contemplă urmele tăcute lăsate de tabăra mamei lui Awfa, pe colinele de nisip ce-i amintesc de liniile fine ale unui tatuaj. Priveşte trecând antilopele cu ochi mari şi gazelele albe, turmă după turmă, iar puii, lipiţi de mamele lor, sar ca să sugă. Aici, chiar în acest loc, afirmă el că s-a oprit după douăzeci de ani, după ce pierduse, în ciuda eforturilor sale, orice urmă.

Este scena clasică obligatorie la începutul tuturor poemelor. Ceea ce surprinde aici sunt cei douăzeci de ani. Zuhayr nu va fi avut, aşadar, în tot acest timp, prilejul s-o regăsească pe mama lui Awfa? Chiar cunoscând popasurile şi locurile de aşezare tradiţionale ale clanului ei? După atâtea adunări şi târguri unde aceste triburi obişnuiau să se întâlnească?

Misterul se desluşeşte în continuarea textului: Zuhayr îi cere unui tovarăş să urmărească litierele care merg, prin albiile secate ale uedurilor, spre puţurile perene; şi ele trec prin deşerturi de nisip alb, străbat deşerturile de nisip roşu şi aleargă spre răcoarea oazelor; iar acolo, în faţa apelor albastre ale unui lac revărsat, sunt puse delicat jos pentru a lăsa să iasă femeile care merg să se îmbăieze goale.

Acest prieten, şi nu Zuhayr, însoţea transhumanţa tribului mamei lui Awfa. Aceasta din urmă – se zice – întârzia totdeauna plecarea în speranţa că Zuhayr va

putea veni lângă ea. Dar el a folosit toate vicleşugurile ca să ajungă în tabăra ei abia mulţi ani mai târziu.

În schimb, asculta mereu cu atenţie povestirile tovarăşului său, chiar dacă acesta – căruia istoria nu i-a păstrat numele – n-avea talentul poeţilor pentru a o descrie pe mama lui Awfa cu măreţie şi precizie.

Iar Zuhayr, iubind-o în continuare pe mama lui Awfa cum n-a mai iubit pe nimeni, le surprindea pe femeile imprudente şi, înainte ca ele să aibă vreo reacţie, le smulgea vălul.

„Tu eşti mama lui Awfa!”, zicea el; şi a trăit peste o sută de ani.

ك

kaf a 22-a literă ca număr, 20

într-o serie, al 11-lea iniţiala lui كريم, nobil, şi a lui كلب, câine

Doi sunt nevinovaţi: femeia frumoasă; bărbatul înarmat.
(anonim)

După ce au traversat imensitatea nisipurilor, după ce al-Ghatash a furat o cămilă pentru călugăr, după ce-au petrecut şapte nopţi înveliţi în covoare sub cerul liber, o voce rupse, în arabă, tăcerea deşertului:

— Numele meu este Macarios. De şapte ani n-am mai scos un cuvânt.

Fiul lui Labwa îl ascultă atunci pe tânăr spunându-şi povestea, din ziua în care părăsise casa familiei sale din Damasc pentru a se retrage în adâncurile neprimitoare ale mănăstirii din peşteră.

Abba[6] Chacur, cel mai bătrân anahoret, unul dintre descoperitorii peşterii, care construise biserica împreună cu primii săi fraţi, a început după puţin timp să-l trateze ca pe un fiu. Macarios a fost, într-un fel, confidentul bătrânului. Şi astfel a aflat marele chin care-l frământa.

Cu mulţi ani în urmă, o ghicitoare bătrână şi şchioapă, îmbrăcată în zdrenţe negre, venise să ceară găzduire la mănăstire. *Abba* Chacur însă o gonise, după un lung moment în care păruse că lupta cu ispita.

Cioara aceasta (ca să folosim o expresie a lui Macarios) prezisese într-adevăr moartea bătrânului citind urmele lăsate de picioarele lui în nisip şi-l îndemnase să rezolve o enigmă a cărei soluţie l-ar fi făcut să se întoarcă în timp.

Bătrânul *abba* a scris textul acestei enigme pe dosul unei tăbliţe care avea, pe cealaltă parte, o cruce în relief. Gravase cuvintele întocmai cum le auzise din gura ghicitoarei, fără a le traduce, în limbile uzuale ale epocii.

Erudiţii se îndoiesc de acest fapt, deoarece araba încă era, pe atunci, o limbă fără scriere. Ei nu ştiu că *abba* Chacur lucra de multă vreme la sistematizarea unui alfabet arab încă nedivulgat.

Abba Chacur a descifrat enigma. Dar groaza şi remuşcările lui au fost atât de mari, încât a hotărât să-şi impună penitenţa tăcerii. Macarios i s-a alăturat în legământ, iar ceilalţi călugări, chiar fără să ştie de ce, căci toate cercetările lor rămăseseră tot fără răspuns, au hotărât la rândul lor să devină muţi pentru totdeauna.

Însă *abba* Chacur era chinuit fără încetare de misteriosul text. A îngropat micul basorelief în nisip ca să-l uite şi a început să-şi perfecţioneze alfabetul, traducând Evangheliile.

---

[6] *Abba*, „părinte” în aramaică, era o formulă respectuoasă pentru călugării bătrâni.

Într-o noapte, *abba* Chacur a avut impresia că vede silueta bătrânei ghicitoare şchioape. S-a ridicat şi a ieşit în grabă din chilie, dar tot ce a găsit la capătul scărilor a fost un şobolan de deşert care săpa o gaură în pământ exact în locul în care ascunsese el tabla.

Abba Chacur a cedat din nou. S-a pregătit îndelung pentru experiment, mereu în cea mai deplină tăcere, cufundat în calcule savante. Însă, exact în momentul în care începea fenomenul atât de mult aşteptat, tribul Ghurab a ajuns în preajma mănăstirii.

Ghurabilor nu le păsa de enigmă. Voiau doar să ştie unde se afla ghicitoarea şchioapă. Dar niciun călugăr n-a încălcat legea tăcerii.

Abba Chacur, cu ochii aţintiţi spre un punct din cer, nemişcat la capătul de sus al scărilor bisericii, nu i-a văzut venind pe oamenii cu torţe. Nu i-a văzut descălecând de pe iepele ce gâfâiau, nici n-a auzit ce întrebau ei. Nu i-a văzut îmbrâncindu-i şi chiar lovindu-i pe călugării mai bătrâni; nu i-a văzut doborând palmierii şi dând foc ţarcurilor şi stânelor; cum n-a văzut nici lama strălucitoare a uneia dintre săbiile lui Dhu Suyuf.

Macarios asistase la toate acestea de la aceeaşi înălţime ca şi *abba* Chacur, lângă acesta. Privise şi el punctul luminos spre care *abba* părea să se absoarbă în clipa fatală în care se apropia Dhu Suyuf. Şi a văzut foarte repede – imediat după aceea – cum scena se repeta: s-a văzut pe sine, ceva mai jos de *abba*, pe treapta inferioară, a văzut sosirea Ghurabilor, torţele aprinse, oamenii descălecând de pe iepe, întrebările lor, bătrânii îmbrânciţi şi loviţi, incendierea stânelor, palmierii doborâţi şi lamele săbiilor lui Dhu Suyuf.

Ghurabii au luat cu ei cadavrul lui *abba* Chacur, cum făcuseră cu acela al lui Bulbul. Iar Macarios le-a promis celorlalţi călugări, comunicând în scris de faţă cu al-

Ghatash, că va aduce înapoi trupul bătrânului mult iubit, ca să-i ofere un mormânt în adâncul peşterii.

Al-Ghatash n-a avut nevoie să întrebe dacă, printre obiectele adunate de Macarios ca să le arunce în desagă, se afla şi enunţul enigmei.

excurs
Naufragiul lui Sinbad

Cititorii occidentali ai celor *O mie şi una de nopţi*, îndeosebi cei care au frunzărit traducerea lui Galland, ştiu, cu siguranţă, povestea celor doi Sindbazi, marinarul şi hamalul (unul dintre ei, Sindbad hamalul, este numit şi Hindbad în unele ediţii). Cei mai erudiţi trebuie să fi auzit şi de un al treilea Sindbad sau, mai bine spus, Sindabad, prinţul persan personaj principal al unei cărţi care relatează educaţia lui, în maniera *Ciropediei* lui Xenofon.

Al patrulea Sinbad – care nu-i nici Sindbad, nici Sindabad – este cel veritabil, cel mai vechi dintre ei, singurul lui cusur fiind lipsa unei cărţi care să-i dezvăluie aventurile.

Sinbad a fost servitorul favorit al unei văduve care se îmbogăţise din negoţul cu mir şi tămâie, până în ziua în care s-a îmbarcat, într-un port la marea Omanului, spre centrele comerciale din Indii.

Dar vânturile nu-s nici întotdeauna constante, nici întotdeauna prielnice, iar corabia lui Sinbad a pierdut drumul şi a început să rătăcească în voia valurilor. Unul câte unul, toţi membrii echipajului au murit. Numai Sinbad a supravieţuit, reuşind să ascundă de căpitan un sac de curmale printre trupurile îngrămădite ale morţilor, care, conform religiei păgâne, nu trebuiau să fie aruncate în mare.

A naufragiat, ca ultim supravieţuitor, pe coasta unei insule pierdute în mijlocul oceanului. Sinbad nu şi-ar fi închipuit în veci că oamenii care l-au salvat vorbesc araba.

— Suntem naufragiaţi şi fii de naufragiaţi, i-a zis unul dintre ei, n-am făcut decât să schimbăm un deşert cu altul.

Insula era mică, dar se aflau de toate pe ea: râuri cu apă dulce, pomi fructiferi şi, chiar dacă nu se găsea vânat, se putea pescui din belşug în micile golfuri. Lui Sinbad i s-a părut ciudat, când a urcat pe podişul unde locuiau oamenii, să nu vadă aproape nicio femeie printre ei.

— E o insulă blestemată. Toţi suntem osândiţi. Mai ales nu te aventura să ieşi din colibă după apusul soarelui.

N-aş mai spune povestea dacă Sinbad i-ar fi ascultat. În noaptea aceea, nereuşind să adoarmă, a auzit de afară nişte zgomote stranii. S-a târât discret şi a văzut în întuneric o forfotă de bărbaţi care intrau şi ieşeau dintr-o colibă, cea mai mare din sat, clădită pe locul cel mai înalt al insulei.

Când s-a trezit a doua zi, i s-a dat de ştire:

— Încă două au fost omorâte ieri.

Sinbad a aflat atunci că femeile de pe insulă erau în mod sistematic ucise şi devorate în plină noapte, fără ca ucigaşii să fie vreodată descoperiţi.

Timpul a trecut fără se schimbe nimic: o mişcare furişă în jurul colibei mari, noaptea, şi femei găsite moarte, unele complet descărnate, a doua zi dimineaţa.

Sinbad n-a mai îndrăznit să iasă, până când unul dintre bărbaţi a venit să-l trezească într-o noapte.

— Poţi să vii. De-acum eşti de-al nostru.

Când a intrat în colibă, a văzut: femeile de pe insulă, câte mai rămăseseră, erau întinse pe nişte rogojini din fibre grosolane, iar bărbaţii se apropiau şi, unul după altul, fără deosebire, se culcau peste ele. Sinbad, la rându-i, a făcut ca şi ceilalţi.

Chiar dacă de acum făcea parte dintre bărbaţii de pe insulă, n-a reuşit să afle cum muriseră femeile. Când numărul lor a scăzut într-atât încât mai rămăseseră doar câteva, nu numai Sinbad, ci toată lumea de pe insulă a descoperit misterul. Căci, îndrăznind să iasă de sub ascunzişul întunericului, ele au început să se atace în orice ceas al zilei. Erau ultimele supravieţuitoare dintr-o mare populaţie; şi cele mai feroce.

Sinbad n-avea să uite niciodată cum, deodată, femeile se năpusteau urlând una la alta, cu părul despletit, având drept arme doar unghiile şi dinţii, omorând, apoi devorând carnea crudă a victimelor, lingându-le sângele.

O dată cu scăderea tot mai mare a numărului de femei, rivalitatea între bărbaţi pentru accesul la coliba cea mare a devenit, la rândul ei, o luptă pe viaţă şi pe moarte. Sinbad era printre cei mai puternici şi a avut aşadar privilegiul, alături de ceilalţi învingători şi de fetele impubere care-şi mai păstrau chipul omenesc, s-o cunoască pe ultima femeie-fiară, Labwa – leoaica suverană —, care ştiuse să devoreze fără a fi devorată.

Cât a stat pe insulă, Labwa a avut unsprezece soţi şi mulţi copii, prinţi şi prinţese ai viitorului trib care avea să-i poarte numele. În acelaşi timp, fetele cruţate de la măcel dădeau naştere neamurilor de slugi.

Când reginei i s-a apropiat clipa morţii, ea a redescoperit uitata tehnică a construcţiei de corăbii şi le-a dezvăluit drumul de întoarcere. Sinbad a fost cel care i-a readus pe continent. Nimeni nu ştie exact cum. Dar se bănuieşte că Labwa, ca şi celelalte femei devorate, ţinuse secretul din ziua în care începuse lupta, din momentul în care ele ar fi putut alege să se întoarcă, dar hotărâseră să rămână pe insulă pentru a vedea care era cea mai vorace.

J

lam a 23-a literă ca număr, 30

într-o serie, al 12-lea iniţiala lui لحم, carne, şi a lui لبن, lapte

Ceea ce nu ai, fură.
(Ali Baba)

Într-o bună zi, când intram cu burta goală, dar fără un sfanţ într-un restaurant libanez de pe strada Senhor dos Passos, mi-a tras atenţia un libanez enorm care mânca *kibbeh* crud şi povestea în stilul celor *O mie şi una de nopţi*.

M-am prefăcut interesat, ca să mă apropii de *kibbeh*. Şi-am rămas să-l ascult, în picioare lângă el, aşteptând cea mai bună ocazie ca să mă servesc discret. La un moment dat, omul a pomenit de un munte legendar numit muntele Qaf.

I-am cerut imediat lămuriri, făcându-mă că nu ştiu nimic despre subiect, fără, însă, a-mi abate atenţia de la obiectul principal, aşezat într-o farfurie pe masă. Şi trebuie să spun c-am avut noroc: libanezul, apucând o pâine arăbească, a început să-mi explice că beduinii de odinioară credeau că Pământul este un disc la fel de plat ca turtele acelea, iar Qaf, un uriaş munte mitic care înconjoară Pământul pentru a-l delimita şi a-l menţine în echilibru.

Am profitat de ocazie ca să mă aşez şi să iau şi eu o turtă, ca pentru a o privi mai îndeaproape. L-am întrebat apoi dacă auzise despre un duh pe nume Jadah şi dacă, după părerea lui, acesta are vreo legătură cu pretinsa enigmă care poartă numele muntelui.

N-auzise vreodată de o asemenea enigmă, nici că Jadah ar fi avut un singur ochi, şi acela orb. Nu cunoştea versiunea potrivit căreia duhul şi-a pierdut un ochi fiind

lovit de sabia lui Alexandru cel Mare. După el, fusese dintotdeauna orb de amândoi ochii.

A început atunci (în timp ce eu rupeam turta pe sub masă şi şterpeleam câteva bucăţi de *kibbeh*) să-mi povestească despre oameni care au fost victime ale mărturiei dureroase a lui Jadah în deşert.

Când l-am întrebat dacă ştie de ce şi cum a orbit Jadah, libanezul a tresărit, foarte ambalat, şi mi-a dezvăluit, foarte încet, aplecându-se către mine (de parc-ar fi fost un mare secret), că duhul suferea de un soi de cataractă sau de glaucom.

— Dar ştiu multe alte poveşti despre Jadah... Şi a continuat să vorbească întruna cu gura plină. Am şters-o după aceea, fără să plătesc, fireşte, şi-am făcut repede inventarul tuturor acelor poveşti. Niciuna nu conţinea scene precum cea a ghicitoarei şchioape sau a călugărului Macarios, care putuseră amândoi să vadă în trecut privind un punct de pe cer sau aşa ceva.

Libanezul n-avea nici el vreo idee despre felul în care se putuse desfăşura acest fenomen. Poveştile cu care-mi împuiase urechile erau toate bazate pe schema clasică a poveştilor cu maşini ale timpului, în care personajele se deplasează parcurgând mari distanţe în trecut sau în viitor. În *Qafiya*, trecutul este cel care rulează ca un film.

În schimb, ceea ce-mi spusese despre glaucomul sau cataracta duhului a fost providenţial.

În stadiul în care eram cu reconstituirea poemului *Qafiya*, am început să vibrez sub efectul unei asocieri de idei care mi-a venit în minte: dacă ochiul bolnav, ochiul devenit opac, al lui Jadah formase – graţie unor împrejurări favorabile – un fel de ecran pe care filmul trecutului fusese proiectat pentru ochii ghicitoarei şi ai călugărilor? Punctul precis de pe cer căutat de *abba* Chacur şi pe care îl văzuse Macarios trebuia să corespundă tocmai ochiului orb,

ochiului-ecran al lui Jadah! Cel pe care nu i-l scosese Alexandru!

Pe deasupra, asta făcea verosimile diferitele episoade ale poemului şi, fundamental, făcea să se întrevadă o funcţie specifică pentru telescopul bătrânului Nagib: localizarea ochiului orb al lui Jadah.

parametru
Shanfara

Două fapte importante apropie destinele lui al-Ghatash şi Shanfara. Shanfara şi-a renegat propriul trib, atitudine pe care şi al-Ghatash o va adopta în cele din urmă. *Qafiya* lui al-Ghatash n-a fost niciodată inclusă în sulul celor mai preţuite poeme – ca şi *Lamiya* lui Shanfara.

Cazul poemului *Lamiya-al-Arab* („Poemul arab în *l*”) este, de fapt, surprinzător. Ca şi *Qafiya*, poemul lui Shanfara a fost considerat un fals, opera a unui grămătic din secolul al X-lea, specialist în poezia preislamică, în special în cea a triburilor originare din Yemen – ca al lui Shanfara.

De mirare, într-adevăr, că opera aceasta n-a figurat în nicio colecţie veche. Totul se explică, cred eu, prin prejudecata împotriva poeţilor rebeli sau tâlhari.

Shanfara a fost unul dintre acei antieroi goniţi de tribul lor, vânaţi de oameni de acelaşi sânge, trăind numai pentru ei înşişi, cu riscurile şi primejdiile lor, fără nimeni care să le poată răzbuna moartea.

Încă de mic copil, el a fost răpit de tribul Fahm, duşman visceral al tribului Azd, tribul părinţilor săi ucişi în timpul jafului. Într-o zi, cum războiul între cele două triburi nu înceta, un bărbat din tribul Fahm a fost capturat de nişte călăreţi Azd, rude apropiate cu Shanfara. Iar viitorul poet a fost dat la schimb.

Shanfara, prea mic la momentul faptelor pentru a le păstra amintirea, n-a ştiut nimic despre întâmplarea aceasta până în ziua în care s-a îndrăgostit de Umayma, care tocmai fusese dată unuia dintre prinţii tribului.

O fată înciudată – pe care lui Shanfara îi era teamă s-o pângărească cu sărutările lui de captiv – i-a dezvăluit până la urmă adevărul: Umayma era vara lui Shanfara, iar el avea, aşadar, după cutumă, prioritate în a o lua de soţie. Indignat, poetul s-a dus imediat să-l întrebe pe unchiul său de ce nu fusese recunoscut niciodată ca membru legitim al tribului Azd. Răspunsul a fost numai ruşine şi tăcere.

— Nu voi avea nicio zi de odihnă pe întinderea nisipurilor până nu voi fi ucis o sută de fii ai lui Azd! Pentru că am fost tratat ca un sclav în propriul meu trib!

A început atunci răzbunarea lui Shanfara, care a plecat să trăiască printre animalele sălbatice ale deşertului. *Lamiya-al-Arab* celebrează această animalitate.

Rudele mele cele mai apropiate: şacalii neobosiţi; leoparzii cu blana lucioasă; hienele cu coama deasă.

Sunt veri ce nu trădează secretele, nici nu-i părăsesc pe cei care ucid. Caprele de munte mă urmează în mers, ca nişte fecioare în tunici sfâşiate, şi ajung cu mine pe culme la apus, ca şi cum aş fi masculul cu lungi coarne, ţinând apoi drumu-mi pe celălalt versant, clătinându-mă pe picioare.

Shanfara ucisese nouăzeci şi opt de oameni când a fost prins într-o ambuscadă, noaptea, în luna sacră în care războiul era interzis. În focul luptei, şi-a pierdut mâna dreaptă, dar, cu o lovitură de o excepţională ferocitate, a reuşit să mai omoare un duşman cu mâna stângă, ajungând astfel la nouăzeci şi nouă.

A fost ultima fiinţă omenească pe care a ucis-o în timpul vieţii. Chiar înainte să se stingă, rănit mortal de oamenii lui Azd, Shanfara a recitat:

Nu-mi faceţi mormânt, căci nu vi se îngăduie să mă-ngropaţi; dar bucuraţi-vă, hiene, de zdrenţele acestea de carne!

Când îmi veţi smulge capul – care-i o parte mare din mine – şi restul oaselor mele va fi lăsat în voia furtunilor, atunci nu voi mai avea nicio dorinţă pe Pământ.

Nimeni n-a făcut apropierea între aceste versuri şi jurământul lui de răzbunare rostit cu mulţi ani înainte. Iar trupul său a rămas, într-adevăr, părăsit pe nisip.

Era deja pe jumătate descompus când fata pe care o respinsese a trecut prin acel loc. L-a scuipat, l-a blestemat şi i-a călcat în picioare cadavrul. Se zice că apoi ea a plâns şi i-a făcut un mormânt. Dar a murit din pricina unei răni infectate provocate de un os al poetului-tâlhar care o înţepase în călcâi în timp ce îl călca în picioare.

Shanfara a atins astfel numărul promis de o sută de oameni ai tribului lui Azd.

Este exemplul cel mai impresionant al harului poetic al lui Shanfara, care-l apropie de ghicitori şi vrăjitori. Lumea a început să spună despre el că nu este om, ci unul dintre duhurile care rezistaseră puterii lui Solomon. Acestea-s scorneli, bineînţeles. Ca rebel, tâlhar şi mai ales poet, Shanfara ştia că iubirea are reguli prea evidente, prea logice, prea previzibile ca să poată scăpa cineva nepedepsit din ea.

م

mim a 24-a literă ca număr, 40

într-o serie, al 13-lea iniţiala lui مـري ء, viril, şi مـر, amar

De ce să-i cer lui Dumnezeu ceea ce pot cumpăra din piaţă?

(Perfidul Mundhir)

Din înaltul cuibului de şoim, printre ruinele unei vechi fortăreţe, am zărit, în mijlocul pustiului, corturile negre ale fiilor lui Ghurab, ca nişte excremente uscate de capră. Aveam în mâini desaga lui Macarios în care se afla enigma lui Qaf, iar în faţa mea, la orizont, toată priveliştea frumuseţii Laylei, ascunsă sub văl.

Dacă ghicitoarea şchioapă spusese adevărul, ar fi fost de-ajuns să descifrez, apoi să rezolv enigma pentru a avea în sfârşit acel chip dezvelit. Am desfăcut desaga şi-am golit-o: erau în ea pergamente, piei, câteva paie, un stilet de stuf, trei sau patru pene, o aşchie ascuţită de piatră şi o amuletă de lemn, cu o cruce sculptată pe una dintre feţe şi o inscripţie pictată pe cealaltă.

— Descifrează-mi asta, călugăre, ori îţi tai capul!

Şi-am azvârlit amuleta în obrazul lui Macarios. Călugărul a întors-o deznădăjduit între degete.

رأس عل شمس

رجل عل شهر

عين عل عشر

جده عل قف [7]

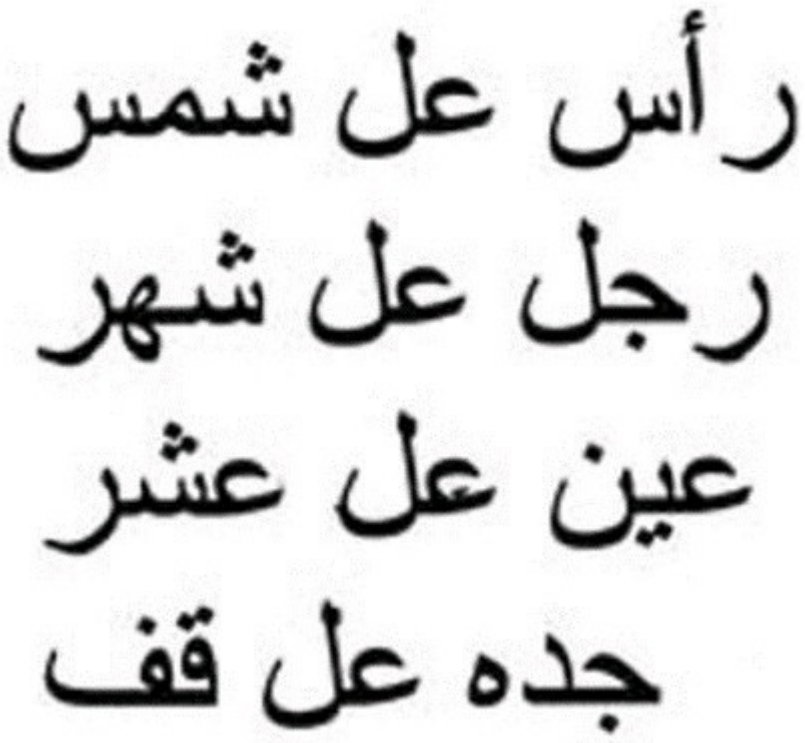

De la damaschini, printre care se născuse, moştenise prostia şi laşitatea.

— Înţeleg greaca şi aramaica, dar nu ştiu alfabetul în care e scrisă enigma aceasta. *Abba* Chacur a luat cu el în moarte secretul acestor semne.

Vai mie, care nu ştiam să citesc niciun scris şi nu puteam, prin urmare, să-i frâng gâtul celui care ştia două!

— Atunci o să-i smulg Laylei vălul chiar fără să fi dezlegat enigma.

Am coborât colina de parc-am fi călărit pe struţi. Auzeam în depărtare urlet de câini. Am văzut steagurile fluturând.

---

[7] În acea epocă încă nu se scriau vocalele lungi. În stilul modern am avea: ىلع în loc de رشاع ,لع în loc de رشع şi فاق în loc de. فق.

Şi treizeci şi trei de oameni ne-au încercuit, înarmaţi cu lănci ascuţite ca sfârcurile unor femei care tremură de frig.

— Fiii lui Ghurab n-au a se teme de puterea lui al-Ghatash. Am venit să le spun unde se află ghicitoarea şchioapă.

Când am descălecat de pe cămilă în faţa şeicului, am băgat de seamă că avea un zâmbet pe buze.

— Am venit după sora lui Sabah. Dau patru sute patruzeci de cămile care vă vor fi aduse la Mecca în luna pelerinajului, pe lângă cele două sute douăzeci deja promise pentru Sabah. Ca să nu mai punem la socoteală că vă voi dezvălui locul în care am întâlnit-o pe bătrâna şchioapă care-i urmăreşte pe Ghurabi.

— Atunci a ta să fie sora lui Sabah, a zis al-Muthanni, când oamenii lui Ghurab, mergând unde le spui tu, o vor aduce pe ghicitoare în tabăra tribului; când cele şase sute şaizeci de cămile vor fi duse la Mecca în luna pelerinajului; şi când fiul Labwei va fi câştigat alt duel împotriva celui ales de Layla.

N-am înţeles bine a treia condiţie. Surorile parcă erau una. Al-Muthanni a băgat de seamă uimirea mea.

— Şi cine-i, am întrebat, adversarul meu?

— El, a zis şeicul arătând cu degetul spre unul dintre cei treizeci şi trei de oameni care ne încercuiseră.

Am întors ochii şi-am recunoscut un bărbat cu două săbii la centură: Dhu Suyuf.

excurs
Semnele mimetice de la Nakhl

Istoricii culturii, mai exact cei care au studiat evoluţia scrisului, au căzut de acord în a atribui invenţia acestei arte sumerienilor; iar descoperirea alfabetului, fenicienilor.

Superioritatea scrierii alfabetice asupra altora rezidă în cantitatea redusă de semne necesare pentru a reprezenta întregul vocabular – ceea ce face să fie perimate sisteme ca acela al ideogramelor chinezeşti, al pictogramelor egiptene (numite şi hieroglife) şi toate sistemele silabice precum sanscrita.

Dovada avansată pentru anterioritatea feniciană în acest domeniu nu se bazează numai pe probe arheologice. Este destul de uşor de remarcat că literele feniciene au servit drept model pentru geneza tuturor celorlalte alfabete prin intermediul a două dintre cele mai vechi descendente: aramaica (care stă la originea ebraicii moderne, a arabei, a scrierilor indiene etc.) şi greaca, matrice a grafiilor etruscă şi apoi latină, folosite aproape în toate limbile europene.

Date fiind excepţionala economie pe care o permite şi fabuloasa capacitate de a reprezenta cuvintele prin sunetul, şi nu prin ideea lor, savanţii presupun că avântul decisiv care a permis inventarea scrierii alfabetice a fost de ordin practic, rod al vreunei necesităţi comerciale sau diplomatice. Puţini sunt cei care leagă apariţia alfabetului de fenomene religioase.

Proşti! Toţi, până la unul! Alfabetul a fost conceput de o femeie care dorea să ţină timpul prizonier.

Tocmai am spus că scrierea feniciană se află la originea tuturor caracterelor alfabetice cunoscute. Există, ca întotdeauna, o excepţie. Într-adevăr, lângă Nakhl, în deşertul Sinai, s-au descoperit câteva inscripţii niciodată descifrate, de natură evident alfabetică, ce nu moştenesc nicio trăsătură de la literele feniciene. După părerea experţilor, ele sunt datate în general la începutul celui de-al doilea mileniu înainte de Cristos, ceea ce le face anterioare primelor inscripţii feniciene.

Cu patru mii de ani în urmă, arabii din triburile Qadar, Madiyan şi Nabat dominau toată întinderea deşertică a Peninsulei Sinai. Cum aceasta era închisă la trecerea caravanelor ce voiau să ajungă în Egipt, Faraon a trimis un ambasador să negocieze cu cele trei matriarhe arabe deschiderea unui drum comercial.

S-a semnat un pact, scris în hieroglife de un scrib al curţii. Dar, la puţin timp, deja revoltate împotriva lui Faraon pentru că acesta nu respectase unul dintre punctele înţelegerii, triburile Qadar şi Madiyan au surprins într-o ambuscadă şi au prădat o uriaşă caravană hitită care mergea spre Memfis. Tribul Nabat a refuzat să ia parte la aceste represalii.

— Egipteanul mi-a închis cuvântul. Nicio putere din lume nu mă poate face să-l reneg, a fost explicaţia lui Zaynab, matriarha tribului Nabat.

Mai năvalnice ca oricând, Qadar şi Madiyan au pornit război împotriva celor din tribul Nabat şi-au sfârşit prin a-i expulza din Peninsula Sinai într-o regiune în care avea să fie construit oraşul Petra, viitoarea capitală a regatului nabateean.

Cu toate acestea, Zaynab nu s-a resemnat. Studiind scrierile egipteană şi acadiană, ea s-a convins că această practică era o artă magică prin care trecutul era fixat în mod ireversibil. A imaginat curând posibilitatea de a captura nu numai trecutul, ci şi prezentul, chiar în momentul petrecerii lui, şi astfel de a opri cursul timpului.

Dar tehnicile grafice existente erau atât de complexe, trăsăturile lor, atât de sofisticate, încât îi era imposibil unui scrib să consemneze un fapt scriindu-l chiar în clipa în care se întâmpla. Ca să nu mai vorbim de cuneiforme, cu penele acelea incomode şi tablele de argilă care trebuiau arse în cuptor. Zaynab a simplificat atât de mult scrierea, încât a ajuns să inventeze alfabetul, accelerare prin

excelenţă a tehnicii de trasare. Inscripţiile din Sinai mai sus-pomenite au fost scrise de Zaynab înainte să fie alungate din peninsulă.

Şi Zaynab nu s-a oprit aici. De la sistemul grafic „izolator” (în care literele nu sunt legate de următoarele), matriarha tribului Nabat a evoluat spre scrierea cursivă, legată, care este metoda adoptată de majoritatea limbilor şi cea mai rapidă pe care o cunoaştem.

Dar Zaynab a mers şi mai departe. A pus la punct un model în care, odată scrisă, o literă nu mai avea nevoie să fie reprodusă, chiar atunci când se repeta în acelaşi cuvânt. E greu de descris principiul acestui stil revoluţionar – dar e uşor de ghicit că viteza lui încă este cu mult superioară sistemelor folosite de noi.

Zaynab a reuşit astfel să imite faptele prin scris. După o temeinică pregătire, care cuprindea stăpânirea perfectă a trasării semnelor pe nisip cu un beţişor ascuţit de stuf, ea a ajuns să fixeze în scris evenimentele chiar în clipa în care se produceau.

Atunci timpul s-a oprit. Istoria care a urmat – şi din care facem parte şi noi – este numai o parte infimă, neglijabilă a lui, care decurge din fapte marginale nedemne de atenţia lui Zaynab şi care au scăpat astfel de fixarea veşnică în litere mimetice.

Unii se îndoiesc de toate acestea. Dar marea dovadă a existenţei alfabetului mimetic este că astăzi nu găsim nicio urmă, indiciu sau probă că a existat cu adevărat o regină Zaynab a tribului Nabat.

ن
nun a 25-a literă ca număr, 50

într-o serie, al 14-lea iniţiala lui نـــهـد, fluviu, şi a lui نـــهـد, sân

Marele merit al ateului este că nu crede în demon.
(Ghicitoarea şchioapă)

Când bătrânul Nagib recita *Qafiya*, la momentul episodului din groapa cu câini, al doilea duel dintre al-Ghatash şi Dhu Suyuf, ce-i putea aduce poetului partea terţă care era Layla, vibram cu mai multă emoţie (ca şi bunicul meu, de altfel, care se însufleţea la acest pasaj şi se ridica brusc în scaunul lui cu balansoar).

Totul a început când fiul Labwei, după ce auzise condiţiile lui al-Muthanni, indicând locul precis în care fiii lui Ghurab trebuiau s-o caute pe ghicitoarea şchioapă, a cerut un loc de odihnă pentru animale. Spera, în taină, că ei vor fi amăgiţi, vor rătăci prin Deşertul Mirajelor şi nu vor ajunge niciodată la Oaza de Nisip. Şi credea, cu siguranţă, în ciuda prezicerii făcute de ghicitoare, că va reuşi s-o cucerească pe Layla fără a fi nevoit să descifreze enigma lui Qaf.

Trebuie să fi fost un vicleşug, pentru că al-Ghatash, profitând de faptul că Ghurabii erau ocupaţi să înşeueze cămilele masculi în loc să aibă grijă de femele (distanţa era prea mare pentru cai), a făcut înconjurul taberei şi a luat-o direct (voit, cred eu) spre harem.

Poeţilor le plac coincidenţele. Căci a ajuns exact în momentul în care, cu vălul pe faţă, Layla ieşea din cort însoţită de câteva femei şi de mai multe verişoare tinere.

— Ochii tăi sunt luni negre şi pline incrustate pe cerul unei nopţi albe!

Dar, în aceeaşi clipă, trecând prin faţa Laylei, calul lui Dhu Suyuf o ascunse de ochii lui al-Ghatash.

— Câine, pui de câine! răcni poetul. Şi nici nu trase bine sabia că Dhu Suyuf sări jos, apucându-le pe cele două ale lui. Macarios veni în fugă ca să evite o dramă. Iar cei trei bărbaţi au fost încercuiţi de fiii lui Ghurab.

— L-a făcut pe Dhu Suyuf *câine*. Duelul să se ţină, aşadar, în groapa cu câini!

Aceasta, cu un nume foarte potrivit, se găsea în Cuibul Şoimului, în mijlocul ruinelor fortăreţei. Era acolo o groapă săpată în nisip, cu pereţi întăriţi cu piatră, care fusese folosită probabil ca ascunzătoare.

Lui Al-Ghatash şi lui Dhu Suyuf li s-a dat doar câte o bâtă de lemn şi au fost coborâţi în groapă. Refugiaţi fiecare într-un colţ, aveau de înfruntat unsprezece câini pe jumătate sălbatici, întărâtaţi feroce înainte de a fi aruncaţi în groapă ca să atace. Câştiga primul care ucidea de două ori mai multe animale decât adversarul său. Presupunând că scăpau cu viaţă.

Primul dintre cei unsprezece s-a năpustit asupra lui al-Ghatash. Aproape imediat, alţi doi s-au repezit la Dhu Suyuf. Nu se ştie dacă le-a anticipat mişcările sau a trişat cumva, dar fapt e că omul Ghurabilor, cu o lovitură seacă dată cu talpa piciorului, şi-a rupt ciomagul în două.

Aceste două jumătăţi, ascuţite la capăt ca nişte suliţe, le-au înfipt mâinile lui Dhu Suyuf în gâtul fiarelor înainte ca poetul tribului Labwa să poată ucide al doilea câine.

parametru
Al-A’sha

Ce asemănare ar fi putut fi între al-Ghatash şi Maymun, fiul lui Qays? Acesta din urmă, mai cunoscut sub numele de al-A’sha, a fost un poet miop – orb, după alţii – care a

dovedit o asemenea desăvârşire încât un singur vers al lui putea să valoreze o sută de cămile. Aparţinea tribului creştin Bakr şi s-a remarcat prin două calităţi: era neîntrecut în satiră şi invincibil la băutură. Mormântul lui al-A'sha a fost un centru de pelerinaj pentru beţivii din Arabia, care turnau vin pe piatra tombală a poetului ca să-i cinstească memoria. Se zice că al-A'sha a adunat cea mai mare avere personală cunoscută de la regina din Saba încoace. Odată, când trăise deja destul cât să fie contemporan cu profetul, el s-a găsit faţă în faţă cu Abu Sufiyan, unchiul şi duşmanul lui Mahomed. Întrebat de acesta, a răspuns că se duce la Medina, unde se refugiau musulmanii, pentru a-i onora cu un poem al lui.

— Legea aceasta n-are niciun folos pentru al-A'sha, a spus Abu Sufiyan, temându-se că sprijinul poetului va contribui la răspândirea Islamului. Trebuie să renunţi la multe lucruri. La femei, de pildă.

— În halul în care-am ajuns astăzi, a răspuns al-A'sha frecându-şi mâinile foarte uscate, ele au renunţat la mine.

— La joc, a insistat unchiul profetului.

— Pot să mă simt bine fremătând la al altora.

— La vin.

— Pot să beau apă din puţul din care beau şi cămilele mele.

Abu Sufiyan a privit cu înţeles către tovarăşii săi.

— Oameni din tribul Quraysh, acesta este al-A'sha! Adunaţi atâtea cămile câte e nevoie ca să găsească puţul secat!

Al-A'sha era în stare să râdă de orice. Inclusiv de el însuşi. Poemul său suspendat este singurul care conţine o formă de satiră la momentul temei clasice în care poetul soseşte în tabăra femeii iubite.

Am iubit-o din întâmplare; ea a iubit pe altul; iar acela iubea la rându-i pe alta.

Dar al-A’sha nu avea numai acest talent. Priceperea lui de a descrie o scenă, o formă sau o mişcare era pe cât de superbă, pe atât de unică. S-a spus că miopia lui contribuia la acest stil.

O dată a comparat înaintarea trupelor persane, într-o bătălie cu romanii, cu lăsarea nopţii peste întinderea pământului. Şi a împins detaliul până la a-i distinge pe soldaţi unii de alţii, căci unii purtau cercei de aur, strălucitori ca perlele ascunse în cochilii imaculate de stridie.

Foloseşte imagini în care alternează lumina şi întunericul – fără vreo formă propriu-zisă, fără contururi deosebite sau personaje. Această tendinţă a făcut din al-A’sha primul poet beduin care a descris o femeie care să poată fi recunoscută cu ochii închişi.

La umbra părului lung, chipu-i străluce ca o oglindă, iar ea merge prin noroi ca o gazelă cu piciorul rănit;

o auzi depărtându-se după clinchetul brăţărilor şi colierelor, ca nişte arbuşti care freamătă împotriva vântului;

nicio grădină cu pante ondulate acoperite de ierburi verzi, peste care nouri lungi curg încet, nu va răspândi vreodată asemenea parfumuri; nici nu va fi mai frumoasă la apusul soarelui.

Asemenea versuri trebuie, într-adevăr, să fie ale unui miop. Femeia la care fac trimitere se numeşte Hurayra. Am putut să-mi fac o vagă idee despre frumuseţea ei citindu-i pe alţi poeţi, care o descriu mai precis, mai geometric, mai natural. Chiar dacă era nepieptănată şi neîngrijită, când purta doliu, bărbaţii se prăbuşeau la pământ văzând-o cum se ivea în pragul cortului.

Al-A’sha s-a prăbuşit şi el. Dar el era orb. Şi numai un orb ca el putea să distingă în această femeie şi altceva în afară de forme şi proporţii

س
sin a 12-a literă ca număr, 60

într-o serie, al 15-lea iniţiala lui سـنـ, dinte, şi a lui سـيـف, sabie

Patru sunt plăcerile: râsul, mâncarea, dragostea şi cunoaşterea.
(al-Ghatash)

Viclenii care mă credeau învins n-aveau încă idee de puterea fiului Labwei. Voi rage ca un leu când atacă o turmă de gazele. Voi ucide ca o leoaică atunci când doboară colunul cu o lovitură de labă. Ghurabii vor ajunge să mănânce rămăşiţele hienelor, iar eu voi dezveli chipul ascuns al Laylei!

Părăsind Cuibul Şoimului, am pornit prin deşert, luându-l cu mine pe călugăr şi enigma. Triburile mă aclamau ca şi cum l-ar fi salutat pe prinţul perşilor. Animalele sălbatice se ascundeau de parcă ar fi fugit din calea elefanţilor furioşi. Am ajuns, în sfârşit, la Yathrib[8], unde-am fost întâmpinaţi de un câine fără stăpân.

Am pornit la întâmplare pe străzile oraşului. În pieţe, Macarios bea până nu mai putea vin cu ardei şi era cât pe ce să plonjeze cu totul într-o farfurie cu carne de oaie în sos. Eu preferam să admir dansatoarele. Jurasem să nu-mi spăl gura ori trupul, să nu mă dau nici cu parfum, nici cu khol, să nu mănânc decât curmale şi să nu beau decât apă – până când frumuseţea Laylei nu va fi a mea.

În faţa sinagogii, Macarios mă opri.

---

[8] Yathrib este vechiul nume al Medinei, oraş sfânt al Islamului.

— E un templu al fiilor lui Israel. Aici sunt oameni învăţaţi.

Bătrânul care l-a poftit pe Macarios înăuntru se numea Abdurab. Macarios luase tolba cu sulurile de scrieri şi tabla lui *abba* Chacur. Dar nici Abdurab, rabinul din Yathrib, n-a ştiut să citească acele semne.

— Atunci găseşte pe cineva care să ştie!

Asta i-am spus lui Macarios, care tremura, smulgându-i desaga şi azvârlind pergamentele în stradă. Macarios vru să mă oprească, îndrăznind chiar să mă apuce de braţ.

— Nu face asta! E cartea lui Matei tradusă de *abba*!

M-am stăpânit ca să nu-l snopesc în bătaie şi l-a împins spre un măgar.

— Voi aştepta la poarta moscheii al-Quba, la ieşirea din oraş, pe partea din afară. Dar nici măcar nu mă voi osteni să-l urmăresc pe acela care va încerca să părăsească zidurile cetăţii fără să fi tradus enigma. Săgeţile mele vor face asta în locul meu.

Unsprezece zile mai târziu, intram iar în Yathrib. Mă temeam ca Ghurabii să nu se ducă direct la Mecca şi timpul mă zorea. Macarios era de negăsit. Ultima şansă era să încerc la sinagogă.

Abdurab slăbise şi mi s-a părut mai bătrân. Dar descifrase tabla. Macarios, care semăna cu un schelet viu, trasa litere pe o piele de oaie, iar alături de el, culcat, stătea câinele care ne urmase de la intrarea în oraş.

— Am descifrat tot, până la ultimul cuvânt. Dar n-am înţeles nimic.

Macarios mi-a recitat, foarte tare, cuvintele enigmei. Nici eu n-am înţeles, cum se întâmplă de obicei castei acelora care trebuie ei înţeleşi mai întâi.

Abdurab mi-a refuzat dinarul de aur. N-am căutat alt mijloc de-a-i mulţumi. Într-unul din ochii lui adânci am

văzut că-i era milă de călugăr; în celălalt, că lucrase cu plăcerea aceluia care încearcă lucruri imposibile.

Am ieşit din templu şi m-am dus direct să pun şaua pe cămilă. Pe drumul prin deşert, am dat peste tabăra oamenilor din tribul Salih, mereu lacomi de sângele Ghurabilor. O femeie cu tatuaje pe mâini şi pe faţă, pe jumătate ascunsă în pragul unui cort, şi-a dezvelit spre mine dinţii într-un zâmbet răutăcios. Am privit cu deznădejde la bucuria acelei femei.

Plăcerile erau patru. Dar numai Layla putea să mi-o ofere pe ultima. L-am tras de braţ pe Macarios:

— Hai. Trebuie să mai fie înţelepţi în deşert care să ştie a descifra enigmele.

excurs
Femeia care împărţea la zero

Fiind un popor de poeţi, e firesc ca arabii să fie mari matematicieni. Încă din perioada preislamică, ei au acumulat vaste cunoştinţe de astronomie, indispensabile orientării în deşert. Şi trebuie să le recunoaştem şi alte invenţii: au creat trigonometria, au descoperit practic algebra şi au elaborat conceptul aritmetic cel mai important – cel al numărului zero. Pot afirma că numai două sunt personajele cărora li se datorează o asemenea cucerire, unul dintre ele fiind celebrul al-Kwarizmi.

Dar nicio carte nu pomeneşte istoria Malikăi, fiica lui Mansur, fiul lui Sarjun – care, pe linie maternă, se trăgea din Labwa —, născută şi crescută la Damasc, care cosea, gătea, încăleca pe cal, cânta din lăută, recita din toţi poeţii, ştia dansul celor şapte văluri, vorbea şi scria în şapte limbi şi calcula cu o atât de mare perfecţiune, încât tocmai din pricina unei asemenea împrejurări n-a ajuns celebră.

Povestea – sau legenda – spune că totul a început în 658, în timpul unei partide de şah disputate la palatul guvernatorului, în Damasc, unde tatăl Malikăi, creştin ortodox, îndeplinea funcţia de secretar al noilor seniori musulmani.

Cei doi jucători erau cei mai mari din acea vreme: armeanul Agop şi evreul Zeev. Patru învăţaţi asistau la partidă şi fiecare pariase doisprezece dinari de aur. Primul prezicea victoria albelor, la a o sută una mutare; al doilea, a negrelor, la a o sută doua; al treilea, tot a negrelor, dar la a o sută treia; iar al patrulea, a albelor, la a o sută patra.

Şi apoi, deodată, Malika a apărut în spatele lor spunând că negrele vor da şah şi mat la a o sută cincea mutare şi a pus jos suma exactă de doisprezece dinari de aur – ceea ce făcea ca pariurile să urce la un total de şaizeci.

Cei patru învăţaţi, guvernatorul şi ceilalţi spectatori au râs mult de această insolenţă juvenilă. Dar partida s-a terminat exact la a o sută cincea mutare, cu victoria albelor. Când cei patru învăţaţi s-au aplecat să-şi numere cei doisprezece dinari – de vreme ce niciunul nu făcuse pronosticul câştigător —, Malika s-a repezit la mormanul de bani.

— Cei şaizeci de dinari mi se cuvin şi pot s-o dovedesc lesne.

— Ai pariat pe negre şi albele au câştigat.

— Faptele nu-s chiar atât de simple, a zis Malika. Când a început jocul, cei cinci pariori aveau câte doisprezece dinari. Aşa a fost până la a o suta mutare. După a o sută una, unul dintre învăţaţi a pierdut pariul, iar ceilalţi patru au rămas cu câte cincisprezece dinari. După a o sută doua mutare, încă unul a pierdut, iar ultimii trei pariori aveau atunci câte douăzeci de dinari fiecare. După a o sută treia, ultimul învăţat şi cu mine aveam aşadar câte treizeci de dinari. Când acest învăţat s-a înşelat asupra rezultatului de

o sută patru mutări, eu am rămas la sfârşit cu toţi cei şaizeci de dinari.

Discuţia a continuat, iar Malika a cedat, aparent, la argumentul că nimeni nu câştigase pariul.

— Dacă nimeni n-a câştigat, atunci trebuie să împărţim şaizeci la zero: 60 ÷ 0 = 0. Cei şaizeci de dinari nu-s ai nimănui.

La sugestia lui Mansur, guvernatorul a luat dinarii care nu se cuveneau nimănui şi a pus să fie împărţiţi la săraci. Dar Malika n-a fost mult timp mulţumită. Şi-a dat seama că exista o greşeală în socotelile ei. Într-adevăr, 60 ÷ 0 era 0, aşa cum 6 ÷ 0 era 0 sau cum 600 ÷ 0 era 0. Dacă se aplicau proprietăţile matematice elementare, 02 ar fi fost egal cu 60 sau 6 sau 600 sau orice alt număr – ceea ce era absurd.

Atunci Malika a declarat că orice număr împărţit la zero este egal cu el însuşi, de vreme ce a împărţi la zero e totuna cu a nu împărţi deloc.

Necazurile Malikăi au început tocmai în momentul în care ea a înţeles că orice număr împărţit la unu era, de asemenea, egal cu el însuşi. Zero şi unu erau astfel acelaşi număr. Şi era totuna să crezi într-un Dumnezeu unic sau în niciun dumnezeu.

Ca să nu fie ucisă, Mansur a închis-o în casă. Ceea ce n-a împiedicat-o să răspândească, prin intermediul servitorilor, noi erezii, ca aceea care nega autenticitatea minunii cu înmulţirea pâinilor.

De fapt, Malika nu mai credea în fracţii. Pentru ea, universul cuprindea numai numere întregi. Fracţiile nu erau cu adevărat numere, ci simpla expresie a relaţiilor de mărime. Când cineva vorbeşte despre o jumătate de pâine, vrea să spună o pâine cât jumătate din mărimea alteia. Astfel, o pâine împărţită la doi nu dă două jumătăţi

de pâine, ci două bucăţi de pâine – iar o bucată de pâine este tot pâine. A împărţi însemna deci a înmulţi; şi invers.

Cu siguranţă, Cristos dăduse pâini. Minunea consta în generozitatea lui, nu în magia înmulţirii. Ar putea părea că ne îndepărtăm de tema împărţirii la zero, dar nu-i aşa. În realitate, Malika a înţeles curând că această teorie nu era valabilă decât pentru numărători egali cu unu. Iar această etapă din gândirea ei a fost fundamentală în a o face să se intereseze din nou de problema generală a aritmeticii fracţiilor.

O proprietate o intriga: asimetria dintre numărător şi numitor. Valoarea fracţiilor creştea pe măsură ce creştea primul şi scădea al doilea; şi descreştea în sens contrar.

Rezulta de aici: în primul rând, că, dacă numărătorul era egal cu zero, fracţia avea cea mai mică valoare posibilă – adică zero; în al doilea rând, dacă numitorul era egal cu zero, valoarea obţinută era cea mai mare posibilă – corespunzând celei mai mari cantităţi de lucruri numărabile existente în univers. Într-un cuvânt, Numărul Ultim[9].

A slăbit, a îmbătrânit, a rămas izolată, a înfruntat cu încăpăţânare toate privaţiunile impuse de tatăl ei, în încercarea de a calcula Numărul Ultim. Şi-a dat seama că numerele incomensurabil de mari prezentau o serie de distorsiuni – ca şi cele foarte mici (ca 1, de exemplu, care nu este nici par, nici impar; 2, prim şi par, al cărui dublu este egal cu pătratul; 3, prim ce urmează după alt prim etc.).

Dar a continuat, descoperind cantităţi tot mai mari, şi se apropia deja de Numărul Ultim când, într-o noapte sinistră, când lucra în chilia ei întunecoasă şi lugubră, ciufulită, suflată de vântul rece şi biciuită de nisipul care pătrundea

[9] Potrivit atomiştilor, acest număr este suma atomilor tuturor corpurilor însufleţite şi neînsufleţite prezente la Judecata de Apoi.

prin crăpăturile ferestrei înguste, n-a mai avut puterea să reziste aberaţiilor înfricoşătoare ale acelor cifre gigantice şi a murit.

Manur nu s-a considerat vinovat. Şi nici nu era. Marile Numere o omorâseră pe fiica lui: fiindcă erau indivizibile cu unu, fiindcă aveau o rădăcină pătrată identică cu pătratul lor, fiindcă, deşi consecutive, rămâneau pare şi, adunate, deveneau mai mici decât ele însele.

ع
ayn a 18-a literă ca număr, 70
într-o serie, al 16-lea iniţiala lui علم,
înţelepciune, şi a lui عشوة, întuneric

Iubesc ideea de femeie, atât. Aceasta, aceea, cealaltă – cine-mi va arăta deosebirea?

(Imru al-Qays)

Cea mai mare contribuţie a mea la studiul poemului *Qafiya al-Qaf* a fost, cu siguranţă, faptul că am reconstituit raţionamentul rabinului din Yathrib.

Asemeni celorlalţi arabi din epocă, Abdurab nu ştia nici să scrie, nici să citească propria-i limbă. Ca rabin, cunoştea, fără îndoială, ebraica. Trebuia, astfel, să aibă o bună idee despre asemănarea dintre aceste limbi.

Când Abdurab s-a închis cu Macarios în sinagogă, avea la dispoziţie numai tabla şi pergamentele. Acestea din urmă conţineau versiunea arabă a lui Matei, scrisă cu aceleaşi semne necunoscute ca şi ale enigmei.

Unui om obişnuit cu mânuirea manuscriselor nu i-a fost greu, probabil, să descopere că acea scriere era compusă din douăzeci şi opt de caractere. Dar asta nu i-ar fi folosit la nimic dacă Abdurab n-ar fi remarcat că aceleaşi

caractere apăreau uneori desprinse de textul principal, precedând rânduri sau paragrafe. Adică dacă n-ar fi înţeles că literele izolate serveau şi drept cifre şi numerotau capitolele – exact cum se obişnuia în tradiţia rabinică[10].

Deoarece era rabin, deoarece credea în valoarea numerică imanentă a fiecărei litere, deoarece credea că ordinea literelor în orice alfabet se supune unei legi transcendentale, Abdurab a conchis că primul capitol al textului arab era numerotat cu un semn corespunzător primei litere ebraice şi aşa mai departe.

Plasate în secvenţa în care apăreau pe pergamente, douăzeci şi două dintre cele douăzeci şi opt de semne necunoscute aveau echivalente în alfabetul lui Israel. Era de ajuns atunci să traducă tableta prin semnele ebraice echivalente:

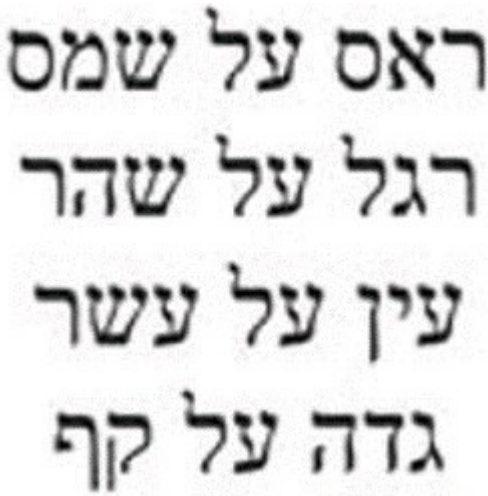

Putea deja să înţeleagă o bună parte din text:

[10] Prin coincidenţă, Evanghelia după Matei cuprinde douăzeci şi opt de capitole, numărul literelor din alfabetul arab. Alfabetul grec are douăzeci şi patru de litere. Nu este întâmplător nici faptul că *Iliada* conţine exact douăzeci şi patru de cânturi.

... pe...
piciorul pe Lună
ochiul pe zece
limita pe...

Trei cuvinte erau ilizibile. Însă Abdurab cunoştea similitudinile existente între ebraică şi arabă, ştia că de multe ori sunetul literei *samekh* (ס) se confunda cu sunetul literei *shin* (ש). Şi se spunea, în amândouă limbile, *salam* şi *shalom*, *Mussa* şi *Mosheh*, *quds* şi *qodesh*[11]. Nu avea decât să înlocuiască *samekh* cu *shin* ca să obţină:

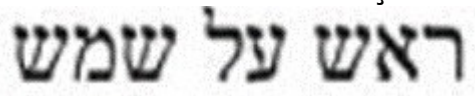

Adică
capul pe Soare

Mai rămânea un cuvânt. Nu era, cu siguranţă, un termen ebraic. Dar rabinul putea să-l pronunţe „Qaf” – numele muntelui imaginar, ceea ce dădea atunci *limita pe Qaf*, ceea ce avea sens, fiindcă arabii păgâni credeau într-adevăr că acest munte delimita Pământul.

Abdurab ajunsese la lectura finală. Dar abia scrisese „Qaf” când şi-a amintit că „limită” (גרה), pronunţat *gadah*, era totodată modul ebraic de a spune numele „Jadah”, după modelul lui „cămilă”, pronunţat *gamal* în ebraică şi *jamal* în arabă.

Aici, probabil, că a ezitat puţin. Pe care dintre cele două cuvinte să-l pună deasupra lui Qaf? A optat pentru soluţia care i s-a părut cea mai verosimilă într-o invocaţie de idolatri:

capul pe Soare

[11] Respectiv, „pace”, „Moise”, „sfinţenie”.

piciorul pe Lună
ochiul pe zece
Jadah pe Qaf

parametru
Alqama

Ca şi al-Ghatash, Alqama n-a fost niciodată cu adevărat celebru. Despre el însuşi, despre viaţa şi opera lui nu se ştie nimic sigur, în afară de câteva poeme (a căror frumuseţe, trebuie s-o spunem, e surprinzătoare) şi un unic episod legat de „Ziua Halimei”, unul dintre cele mai funeste din istoria arabă.

În Ziua Halimei, tribul Ghassan, aliat cu Bizanţul, a atacat tribul Lakhm, aliat al Persiei, al cărui şeic fusese asasinat prin trădare.

Halima era fiica fecioară a conducătorului tribului Ghassan, căruia împăratul bizantin îi dăduse titlul de *filarh*. Cunoscută pentru arta magiei, tânăra avea obiceiul de a unge cu o pomadă purtătoare de noroc trupurile celor mai buni luptători din oastea tatălui ei. În Ziua Halimei, a înmiresmat o sută din miile de războinici.

Filarhul a ieşit victorios, iar şeicului aliat cu perşii i s-a tăiat capul. Dar singurele pierderi ale armatei învingătoare au fost cei nouăzeci şi nouă de oşteni unşi de Halima. Al o sutălea, Majid, l-a luat prizonier pe un frate al lui Alqama.

Coincidenţă sau nu, Majid avusese îndrăzneala, în timpul ritualului dinaintea bătăliei, s-o tragă pe Halima spre el şi s-o sărute pe gură, lăsând pe buzele fetei semnul dinţilor săi.

Ea s-a dus să se plângă tatălui ei, căruia scena i s-a părut atât de amuzantă, încât i-a promis-o lui Majid de soţie dacă se va întoarce viu. În acest punct legenda o ia pe meandre obscure.

Gurile rele spun că Halima primise un necunoscut în cortul ei şi că, nemaifiind fecioară, vrăjile ei nu mai produseseră niciun efect.

Bănuiala s-a confirmat atunci când Majid a părăsit-o pe Halima, în zorii nopţii nunţii, pretextând că are datoria de a-i răzbuna pe cei nouăzeci şi nouă de morţi pe care-i lăsase în urmă. Dar a murit la rându-i, bineînţeles, pentru că nimeni nu scapă de două ori de la moarte.

Halima nu primise încă un al doilea soţ când Alqama (zis şi „armăsarul" deoarece câştigase un duel de virilitate cu Imru al-Qays) s-a prezentat în faţa conducătorului ghassanid. Venea să-şi elibereze fratele ţinut ostatic în mâinile puternicului filarh. Dar n-avea bani să-l răscumpere – sau, mai degrabă, nu era generos. Atunci a scris cele mai frumoase versuri ale lui.

În ele evocă vag prezenţa unei femei, vorbeşte despre un puternic miros de şofran care persistă în aer după plecarea cămilelor, despre un bărbat care a înnebunit şi încearcă să se ţină după ele pe solul pietros, despre o tunică strâmtă, mulată pe şolduri, despre o gazelă docilă crescută într-un grajd.

În acel moment, Alqama începe să vorbească despre iapa lui: solidă ca piatra peste care trece apa în albia fluviului, cu buzele de o nuanţă mov-verde ca dromaderele, cu bărbia aburindă. O compară cu un struţ care caută cuibul puilor săi în deşert. Şi continuă poemul adăugând maxime înţelepte, o scenă de tavernă şi o nouă descriere a curajului şi valorii animalului său de călărie.

Filarhul a fost în mod deosebit sensibil la un pasaj în care un călăreţ traversează deşerturi schimbătoare, îngrozit, străbătând ondulaţia nopţii pe cărări întrepătrunse ca o pânză de păianjen, călăuzit de siluetele munţilor, ca nişte carcase de corăbii abandonate, şi de oasele albe ce ies prin învelişul trupurilor fără mormânt.

Ultimele versuri sunt o capcană: ele laudă generozitatea tatălui Halimei, subliniind curajul şi sinceritatea celui care le proclamă, un duşman venit singur până la el.

Filarhul, vrând să se arate la înălţimea poemului, l-a eliberat pe fratele lui Alqama. Dar poetul a dispărut pentru totdeauna, iar Halima a fost dată unuia dintre prizonierii tatălui ei, eliberat cu câteva ore înainte.

Se pare că filarhul cunoştea foarte bine deşertul din jur şi găsea că, într-adevăr, munţii aminteau de carcasele corăbiilor naufragiate şi era obişnuit să vadă cadavre ale căror oase străpungeau pielea în descompunere. Ştia întotdeauna unde s-o găsească pe Halima după mirosul de şofran, chiar şi după plecarea cămilelor. Şi admirase mult iapa poetului Alqama, solidă ca pietrele de pe fundul fluviilor şi iute ca struţul în căutarea puilor.

Nimeni n-a înţeles cum a descoperit şeicul ghassanizilor că Alqama – armăsarul – fusese cel care pătrunsese în cortul Halimei şi provocase moartea celor nouăzeci şi nouă de eroi. În ce mă priveşte, aş fi ajuns, în locul lui, la aceeaşi concluzie.

Nişte tâmpenii, argumentele care susţin că nu există nicio dovadă, că putea fi oricare poet, că toate deşerturile sunt la fel, că toate iepele au aceeaşi valoare, că orice femeie seamănă cu toate celelalte.

Alqama n-a fost niciodată cu adevărat faimos: nu ratase ocazia de a umili un rege.

ف

fa

a 20-a literă ca număr, 80

într-o serie, al 17-lea iniţiala lui فقير, sărac, şi

a lui فاض, liber

Înţelepţii adevăraţi nu ajung niciodată să fie fericiţi.
(al-Ghatash)

La Mecca, în luna pelerinajului, încetarea oricărei lupte era o lege sfântă. Dar eu mi-am păstrat sabia în teaca legată de-a curmezişul pieptului. Nu puteam avea încredere în onoarea verilor acelora pe care-i omorâsem.

Triburile mergeau spre marea Piatră Neagră. Am trecut prin faţa corturilor meşteşugarilor de săgeţi, ale vânzătorilor de băutură de anason, ale celor care făceau tatuaje, cu stiletele lor de stuf şi ulcelele cu hena, ale fabricanţilor de loţiuni pe bază de urină de cămilă, ale dărăcitorilor de lână, ale fierarilor, ale torcătoarelor, ale negustorilor de şei, de hamuri, covoare, parfumuri şi mirodenii.

Am intrat în Mecca fără să beau ori să mă spăl. Străzile erau pur şi simplu de nepătruns. Macarios s-a alăturat mulţimii care-i asculta pe povestitorii de fabule.

— Un fiu al Labwei n-ar trebui să intre în Mecca. E un oraş de păgâni. Un prost, călugărul acesta. Dar n-am avut timp să-i răspund.

— Unde-s, dară, câine din câinii Labwei, cele şase sute şaizeci de cămile?

Erau oamenii lui Ghurab, care aşteptau preţul pentru Sabah şi Layla. Am privit împrejur, dar nu i-am văzut pe verii din tribul meu. Nici vreun om din tribul Salih nu intrase în Mecca, din pricina aceleiaşi reţineri ca a lui Macarios. Aveam sabia la şold. Dar era luna pelerinajului.

Fără să iau în seamă insulta, am mers mai departe spre Piatra Neagră. N-avea să-mi fie uşor să ajung. Mulţimea era compactă. Mi-era milă de animalele care urmau să fie sacrificate. Am reuşit să opresc un grup de beduini care se

pregăteau să ucidă unsprezece cămile albe. Abia în clipa aceea mi-am dat seama că n-aveam nimic de care să mă despart ca jertfă la Piatra Neagră.

Am întors repede capul, căutându-l din ochi pe Macarios, care avea o provizie de curmale. Dar nu-l vedeam prin fumul de tămâie şi a trebuit să părăsesc sanctuarul şi să străbat în sens invers mişcarea mulţimii de pelerini.

L-am găsit pe Macarios abia o oră mai târziu, deja aproape de ieşirea din oraş. În picioare, lângă el, un bărbat părea să mediteze privind cerul.

— El este Abu Hilal, sfetnic al prinţilor Yemenului. Are darul cititului în stele. A mâncat toate curmalele din desaga ta.

— Câine şi pui de câine! Mi-am proptit vârful sabiei de pieptul savantului. Dar, chiar în acea clipă, în deşert au răsunat răgete de lei. Tribul Labwa intra în Mecca. Dintr-o privire, am numărat şase sute şaizeci de cămile. Prima dintre cele trei condiţii era îndeplinită.

excurs
Sfera fenicianã

Cel mai lung război din istoria universală a durat exact patru sute de ani. Fireşte, a fost un război între arabi, care a antrenat aproape toate triburile în conflict, şi ar fi plictisitor să încercăm să le enumerăm pe toate, dat fiind de câte ori s-au dezbinat pentru a trece dintr-o tabără în alta.

Ştim doar – dacă nu-i cumva o legendă – că trebuie să fi avut loc între secolele al VI-lea şi al II-lea înainte de Cristos şi că a fost motivat de stăpânirea sferei feniciene.

O invenţie remarcabilă, sfera. Se zice că a fost dezgropată din mormântul regelui Hiram al Tyrului, prieten

al lui Solomon, şi că a fost făurită de un savant yemenit, membru al ambasadei reginei din Saba în Israel.

Era un glob metalic compact, pe suprafaţa căruia era reprezentată, cu o precizie admirabilă, harta lumii cunoscute pe atunci, la care se adăugau două continente care aveau să fie descoperite abia mai târziu.

În jurul primului glob metalic se afla un alt glob concentric, de cristal, iar între ele, stratul dens al unui lichid incolor de compoziţie necunoscută în care pluteau nişte granule foarte mici de pulbere metalică. Privite de aproape, aceste granule se dovedeau a fi nişte figurine minuscule, nenumărate, dar fără să depăşească douăzeci şi două de forme diferite, reluând cele douăzeci şi două de litere ale alfabetului fenician.

Secretul sferei stătea în aceste minuscule letrine metalice. Am spus mai devreme că ele pluteau într-un lichid dens. Nu era exact aşa: erau toate împinse, într-adevăr, de o mişcare de rotaţie constantă şi dezordonată, cu o viteză foarte mare, schimbându-şi în fiece moment direcţia şi sensul şi telescopându-se unele în altele, ceea ce le făcea să-şi schimbe traiectoria şi să intre pe o nouă linie de coliziune, la nesfârşit.

Fizicienii de astăzi ar putea susţine că energia pierdută în aceste ciocniri ar fi condus treptat şi inevitabil la încetarea oricărei mişcări. Ar fi adevărat dacă n-am avea de-a face cu fenicienii.

Sfera a fost unica invenţie umană care a realizat idealul mişcării perpetue, lucrul permanent şi neîncetat al unei maşini fără altă sursă de energie decât propria activitate. Dar nu acesta-i motivul care a făcut triburile deşertului s-o râvnească.

Căci cine ar fi fixat un punct specific al mapamondului trasat pe glob ar fi văzut că minusculele letrine metalice formau, deplasându-se, cuvinte, fraze, paragrafe, capitole

întregi, în sfârşit, cartea unei poveşti nesfârşite, ca *O mie şi una de nopţi*.

Nu se ştie cine a remarcat pentru prima dată – regele Solomon, Hiram însuşi, regina din Saba ori savantul yemenit – că povestea spusă de letrine corespundea, în fiecare punct precis al hărţii, cu evenimentele care se desfăşurau în acel loc, chiar în momentul observaţiei.

Dacă vreunui cititor i s-a părut neverosimil, în paragraful precedent, un mapamond complet în secolul lui Hiram, am deja răspunsul pregătit: poveştile spuse de letrine relatau ceea ce se întâmpla în fiecare punct de pe suprafaţa Pământului.

Sfera a fost mai întâi furată de un grup de beduini comandat de un anumit Assad, strămoş al lui al-Ghatash, care, închipuindu-şi că poate stabili o formulă matematică prin care să prezică traiectoria fiecărei litere, voia să poată calcula şi cunoaşte viitorul fiecărui loc de pe planetă.

Dar curând au fost atacaţi de arabi din diferite clanuri care, pe baza aceluiaşi principiu, căutau să descopere care mişcare anterioară provocase traiectoria actuală a fiecărei letrine şi aşa mai departe, până ar fi ajuns la deplasarea iniţială, la prima literă pusă în mişcare, adică la originea universului.

În aceşti patru sute de ani, sfera a trecut dintr-o mână în alta, de la o bandă la alta, succesiv, fără ca formula să fie descoperită. Într-una din aceste ciocniri, ea s-a pierdut, îngropată în nisipuri undeva în deşertul arabic.

Sfârşitul conflictului a coincis cu apariţia sectei ascetice a infinitiştilor, care – pentru că nu aveau timp să venereze un număr interminabil de zei – au desconsiderat interesul pentru previziunea viitorului şi cunoaşterea trecutului. Ei au proclamat că sfera feniciană constituia, de altfel, o carte fără sfârşit, incompletă, imperfectă, care nu aducea nicio revelaţie deosebită şi nu conducea la nimic

concludent. Singura lor consolare era că, luând în considerare o infinitate de zei, sperau că măcar unul dintre ei le va acorda iertarea sa.

sad (ص) a 14-a literă ca număr, 90

într-o serie, al 18-lea iniţiala lui صخر, piatră, şi a lui صحراء, deşert

Chiar şi pentru a vorbi despre ceea ce este evident ar trebui să fi citit o mie de cărţi.

(Malika, cea care împărţea la zero)

Am aşteptat ca ultima rază de soare să cadă în Marea Roşie înainte să-mi pun pumnalul înapoi la centură. Mi-am învelit faţa cu turbanul, cum fac tâlharii din Babilon, şi am inspirat mireasma de mosc a părului Laylei.

Cămilele sfârtecate încă atrăgeau câinii. Nu s-a auzit niciun lătrat când am ajuns în tabăra Ghurabilor. Şerpii n-ar fi fost mai alunecoşi, şoarecii mai vicleni, scorpionii mai ucigători: cortul Laylei creştea înainte-mi.

Pumnalul meu a străpuns firele de păr împletite ale perdelei fără să scoată cel mai mic zgomot. În mijlocul covoarelor bogate, al sipetelor de abanos, al lămpilor aurite, parfumurile trădau prezenţa Laylei. Am vrut să ridic fără întârziere perdelele colorate care mă despărţeau încă de chipul său atât de dorit. Dar, când am azvârlit totul la pământ, m-am trezit nas în nas cu Dhu Suyuf:

— Ai căzut în capcană, câine al Labwei! Va trebui să mă înfrunţi într-o altă întrecere!

Ca să nu încalce regula lunii sfinte, triburile s-au hotărât la o luptă verbală. Avea să fie declarat învingător cel care

formula întrebarea la care un înţelept între înţelepţi nu ştia să răspundă. L-am recunoscut de cum l-am văzut: Abu Hilal, cu burta încă plină de curmalele mele, era înţeleptul între înţelepţi!

— Ce este Qaf? em început eu.

— Muntele circular care mărgineşte Pământul şi pe care nimeni nu l-a văzut şi nu l-a atins.

— Cine-i Jadah?

— Un duh uriaş, care are un singur ochi orb şi s-a avântat odată deasupra lui Qaf.

— Care-i puterea lui Jadah?

— Să apară din trecut ca să depună mărturie împotriva oamenilor.

Am fost oprit ca să-i las locul lui Dhu Suyuf.

— Care-i cea mai frumoasă femeie?

— Cea care-i încă necunoscută.

— Care iubire e veşnică?

— Cea care nu este consumată încă.

— De ce ai nevoie pentru a apăra o iubire şi o frumuseţe?

— De sabia ta şi de mâna ta dreaptă.

Atunci Dhu Suyuf a apucat o sabie cu mâna stângă. Una dintre cămilele tribului n-a avut timp să zbiere. N-am văzut dacă i-a zburat capul sau trupul i s-a desprins de cap.

parametru
Amru ibn Kulthum

Nici măcar al-Ghatah nu a fost atât de vanitos ca Amru ibn Kulthum, în care se uneau două mari neamuri de poeţi. Amru atribuia cu siguranţă gloria sa unor asemenea strămoşi, cum se face pentru caii de rasă, dar nimeni nu şi-ar aminti de el fără povestea unei cămile bătrâne.

Personajele acestei întâmplări sunt următoarele: Sarab, cămila; al-Basus, stăpânul ei; Jassas, nepotul lui al-Basus, din clanul Bakr, din tribul creştin Wail; şi Kulayb, din clanul Taghlib, şeicul tribului Wail.

Clanurile Bakr şi Taghlib încă erau obişnuite să împartă aceleaşi tabere când al-Basus a legat-o pe Sarab de un par în faţa cortului lui Jassas. Dar Sarab s-a dezlegat, atrasă de masculii frumoşi din turma lui Kulayb, şi s-a dus la ei.

Or, Kulayb nu cunoştea cămila lui al-Basus – care era din tribul Tamim – şi a încercat s-o omoare, dar săgeata lui şi-a ratat ţinta şi a atins numai ugerul umflat al femelei.

Gemând de durere şi lăsând în spate urma unui fir de sânge şi lapte, Sarab s-a întors la cortul lui Jassas.

— Ruşine lui Bakr! Aşa primire merită oaspeţii la fiii lui Wail?

Văzând furia lui al-Basus, jignit în dreptul lui la ospitalitate, Jassas, încercând să obţină o despăgubire, se ia după urma de lapte şi sânge. Îl descoperă curând pe vinovat, care se apropia şi el pe urmele cămilei rănite. Între cei doi bărbaţi se iscă o încăierare şi Jassas înfige o lance în pieptul şeicului Kulayb pentru a răzbuna rănirea cămilei.

Se zice c-a fost un război de patruzeci de ani. După calculele mele, se poate să fi durat chiar patru sute de ani. În această perioadă, pacea a fost proclamată în nenumărate rânduri şi de nenumărate ori vechea ură s-a reaprins.

În timpul unuia dintre aceste armistiţii, atât de repede rupte, bătrânii celor două clanuri din Wail au hotărât să ceară arbitrarea conflictului – sarcină ce i-a fost încredinţată celui mai puternic prinţ arab al epocii: Amru ibn Hind.

Ibn Hind a cerut să-i fie trimis un ambasador de la fiecare clan. Dar, în locul unei confruntări de argumente,

avea să câştige cel care recita cel mai frumos poem, improvizat pe acelaşi metru şi cu aceeaşi rimă.

Amru ibn Kulthum era trimisul clanului Taghlib. El a recitat primul. Cei care asistau s-au înfiorat în faţa unei asemenea aroganţe.

Poetul, cu degetul întins, ar fi sfâşiat cu unghiile braţul duşmanului său de parcă smulgea spinii unui cactus, ar fi aruncat pe jos cranii de eroi ca pe nişte simple baloturi răsturnate de pe cocoaşa cămilelor, ar fi băut din puţuri cu apă limpede când triburile se tăvăleau în mlaştini de noroi şi, în loc de robi şi pradă, s-ar fi întors din război cu regi înfipţi într-o suliţă.

Clamase toate acestea în faţa prinţului, iar unii observatori atenţi au remarcat un fapt cât se poate de ciudat: dacă ibn Hind avusese o expresie amuzată (unii vor spune zeflemitoare) la începutul poemului, el şi-a păstrat-o până la sfârşit, inclusiv la cele mai grozave insolenţe ale trimisului Taghlibilor.

Poemul începea printr-o exortaţie către o anumită *mamă a lui Amru* care întârzia să-l servească sub cortul unde el se afla împreună cu prietenii şi pe care a surprins-o aproape goală, cu braţele palide, imaculate ca picioarele unei cămile cu gâtul lung care încă n-a zămislit, cu sânii netezi şi umflaţi ca nişte vase de fildeş şi trunchiul zvelt, mlădios şi ferm pe şoldurile grele şi cărnoase de juncă.

Şi azi se mai discută despre cine ar fi putut fi *mama lui Amru* – dacă era chiar mama poetului, victima unei pasiuni incestuoase, o servitoare de la taverna unde se desfăşoară scena de beţie sau una dintre verişoarele lui, care plecau pe spinarea cămilelor când păşunile secătuiau.

Niciuna dintre aceste ipoteze nu explică zâmbetul lui ibn Hind. Puţini şi-au dat seama de subtilitatea şi îndrăzneala insultei: şi pe ibn Hind tot Amru îl chema.

Qaf ق a 21-a literă ca număr, 100

într-o serie, al 19-lea iniţiala lui قـدر, destin, şi a lui قـبـلـة, direcţie

Întreabă-i pe morţi dacă vor pace!
(Tarafa)

Între scena în care al-Ghatash pierde duelul de înţelepciune cu Dhu Suyuf şi următoarea, în care Abu Hilal începe să conceapă instrumentele care ar fi trebuit să permită întoarcerea în timp, pare să fie o lacună, versuri rătăcite în procesul de transmitere orală.

Culmea nenorocului, pasajul care lipseşte este tocmai acela în care este dezvăluită enigma lui Qaf. Cei care-i neagă autenticitatea consideră că o asemenea omisiune este o dovadă a falsificării. Eu cred tocmai pe dos: dacă poemul ar fi fost fals, impostorul n-ar fi omis pentru nimic în lume să includă dezlegarea enigmei.

Oricum ar fi, fapt este că Abu Hilal, care avea darul cititului în stele, a izbutit să interpreteze misteriosul text consemnat de *abba* Chacur. Nu mi-a fost prea greu să-i reconstitui raţionamentul pornind de la unele date relativ evidente.

Primul pas: Abu Hilal, pentru început, a izolat substantivele din text, formând un fel de matrice:

cap	Soare
picior	Lună
ochi	Zece
Jadah	Qaf

Al doilea pas: el a remarcat că poate să claseze aceste substantive în două subansambluri, cel al lucrurilor care sunt deasupra (prima coloană) şi cel al lucrurilor care sunt dedesubt (a doua coloană). Fiecare din aceste subansambluri admite şi o subdiviziune: cea a substantivelor comune (de la primul la al treilea rând) şi cea a numelor proprii (al patrulea rând).

Al treilea pas: savantul a observat că elementele din grupa din stânga, de la primul la al treilea rând, sunt de aceeaşi natură – nume ale părţilor corpului. Subansamblul din dreapta şi de la acelaşi rând în sus trebuia să urmeze aceeaşi regulă. Or, *Soarele* şi *Luna* sunt corpuri cereşti, iar Abu Hilal era astrolog. El cunoştea în profunzime terminologia astrologică. I-a fost, aşadar, destul de uşor să ghicească faptul că *zece* era tot un element al horoscopului. În acest context, nu putea fi vorba decât de A Zecea Casă sau, mai precis, de vârful ei – identificat cu ceea ce se numeşte *Mijlocul Cerului*, poziţia soarelui la miezul astronomic al zilei.

Al patrulea pas: Abu Hilal a remarcat că subansamblul părţilor corpului era pentru Jadah ceea ce conţinutul este pentru conţinător. Astfel, elementele celeste Soare, Lună şi A Zecea Casă trebuia să fie şi ele conţinute în Qaf. Muntele Qaf se afla, astfel, în cer. Muntele Qaf care înconjura Pământul şi-l menţinea stabil – cel pe care nimeni nu-l văzuse, nici nu-l atinsese – era pur şi simplu marele cerc imaginar al constelaţiilor zodiacului, parcurs de cei şapte aştri şi de cele douăsprezece case.

Pasul al cincilea: Jadah se afla deasupra lui Qaf. Jadah se afla deasupra zodiacului. Intervine atunci Macarios. Călugărul trebuie să-i fi povestit savantului experimentul realizat de *abba*, care nu privea înspre Soare sau Lună, ci căuta un punct precis pe cer. În limbajul enigmelor, *cap*

putea să însemne „primul”, iar *picior*, „ultimul”. A Doua Casă era în mijloc. Pe ea ar fi vizat-o ochiul.

Pasul al şaselea: Macarios, din nou. Călugărul, cum ştim, îi fusese alături rabinului Abdurab în munca de descifrare. Mai ştim că el a înscris literele pe o piele de oaie – şi se poate presupune că erau caracterele cuvintelor enigmei, valorile lor numerice şi traducerea textului. Nu-i absurd să bănuim că i-a dezvăluit lui Abu Hilal metoda folosită de rabin. Chiar dacă astrologul nu ştia să citească araba, nu i-a fost greu, cu ajutorul lui Macarios, să recunoască în simbolurile care formau cuvântul „Jadah” (care se scrie numai cu cele trei consoane, j-d-h) cifrele 3, 4 şi 5. Aşezarea lui Jadah deasupra lui Qaf însemna împărţirea zodiacului în secţiuni proporţionale cu numerele numelui său. Horoscopul, care dădea soluţia grafică a enigmei lui Qaf, era gata:

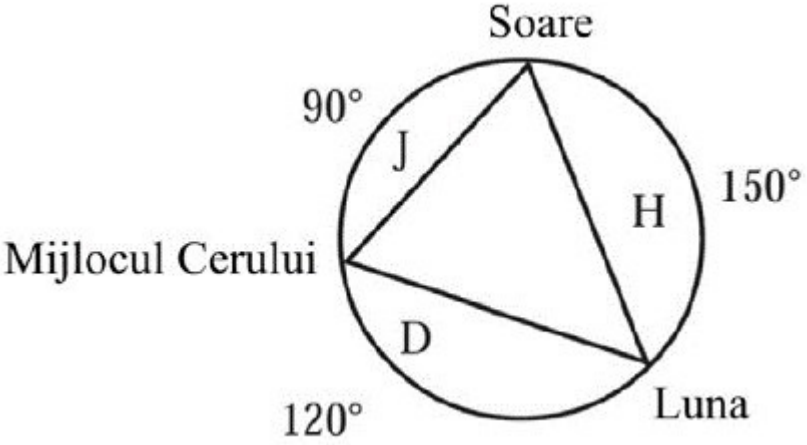

excurs

Peştera lui Ali Baba

Cu siguranţă nu în deşert a apărut prima dată gândirea sistematică, pe care grecii au numit-o filosofie. Dar, din timpuri foarte îndepărtate, beduinii depuseseră un efort nemăsurat pentru înţelegerea raţională a universului, influenţaţi de unele cărţi de înţelepciune ale lumii antice – precum *Cartea lui Ptah Hotep*, *Înţelepciunea lui Ahiqar* şi *Proverbele lui Solomon*.

Tocmai pentru că araba este o limbă eminamente poetică, un asemenea efort trebuie salutat. Cei care gândesc în germana modernă sau au gândit în greaca clasică ori în vechea tupi – limbi în care persoane diferite înţeleg aceeaşi frază în mod identic – au un merit mult mai mic.

Începând din secolul al VII-lea, după cucerirea Levantului de către forţele musulmane, filosofia arabă a devenit în principal teologică: fie islamică, fie creştină. Cenzura califilor, în acea epocă, era foarte eficace şi mulţi gânditori profani au fost condamnaţi să-şi vadă cărţile arzând sau trupul despărţindu-se de cap.

Din aceste motive, un grup de înţelepţi s-a exilat în munţii libanezi. Erau patruzeci şi unu de oameni: şase sunniţi, trei şiiţi, doisprezece druzi, cinci ortodocşi, trei maroniţi şi doi monofiziţi. Ei susţineau teza potrivit căreia clemenţa era incompatibilă cu justiţia, de vreme ce numai vinovaţii puteau face obiectul iertării. Pornind de aici, toate textele sacre erau false, fiindcă îl prezentau pe Dumnezeu ca pe o fiinţă în acelaşi timp dreaptă şi miloasă.

În peştera în care s-au refugiat n-au fost niciodată descoperiţi. Niciun aparat poliţienesc n-a fost destul de mare ca acela folosit pentru capturarea celor patruzeci şi unu de filosofi.

Sciziunea, ca întotdeauna, a venit din interior. Unul dintre ei, pe nume Ali Baba, insista pe lângă ceilalţi să dea înapoi şi să admită din nou posibilitatea existenţei lui

Dumnezeu, optând exclusiv fie pentru virtutea dreptăţii, fie pentru cea a clemenţei.

Nici acum nu se ştie pe care dintre cele două a ales-o Ali Baba însuşi, dar nu mai încape îndoială că, în cele din urmă, el a dezvăluit gărzilor califului formula magică a peşterii.

— Sesam, deschide-te! au strigat de afară; iar cei patruzeci de filosofi au fost luaţi prizonieri, băgaţi în saci şi prăjiţi în ulei încins, vărsat apoi în burdufurile în care fuseseră azvârliţi întâi.

Nu-i greu de recunoscut în această relatare povestea cu *Ali Baba şi cei patruzeci de hoţi*. Şi nu este întâmplător că ea nu a făcut parte niciodată din manuscrisul arab al celor *O mie şi una de nopţi*, apărând prima dată abia în faimoasa traducere franceză a lui Antoine Galland, în 1907, care a auzit-o, printre alte poveşti, din gura maronitului Hana, din Alep – oraş aflat în vecinătatea munţilor unde s-a desfăşurat episodul celor patruzeci şi unu de filosofi.

Fie că povestea lui Galland este falsă ori nu, iar cei doi Ali Baba au aceeaşi identitate ori nu, fapt este că în Munţii Libanului s-a păstrat tradiţia inaugurată de cei patruzeci şi unu. Mult timp, sultanii Libanului au avut de vânat înţelepţi acuzaţi de erezie sau ateism.

În jurul secolului al XVIII-lea, influenţată de particularitatea că verbul *a fi*, în arabă, se conjugă numai la trecut, ceea ce se numeşte „şcoala de la Beirut” a determinat că starea de a „exista” se obţine exclusiv prin moarte.

Evoluţia gândirii pornită de la acest principiu s-a dovedit atât de exactă, încât a ajuns să schiţeze o înţelegere absolută a universului.

Ultimul pas a fost făcut de filosoful Dawud (sau David, cum se spune în portugheză), născut în Brazilia,

descendent al unor imigranţi libanezi prin vinele cărora curgea sângele Labwei. El este înzestrat, probabil, cu cea mai înaltă formă de inteligenţă umană. Printre meritele lui se numără cel de a fi propus soluţia cabalistică pentru toate problemele metafizice.

Reunirea cugetărilor sale, intitulată *Dialogul lucrurilor*, este considerată opera filosofică prin excelenţă, tratatul ultim, cartea perfectă. Atât de perfectă, încât n-a putut fi scrisă niciodată.

ر
ra
a 10-a literă ca număr, 200
într-o serie, al 20-lea iniţiala lui ر أس, cap, şi a lui رجل, picior

Împlinirea dorinţelor e fapta proştilor.
(Aladin)

În realitate, un meşteşugar din Mecca a fabricat, după planul lui Abu Hilal, pe lângă cvadrant şi astrolab, aparatul care avea să slujească la călătoria în timp.

Această invenţie consta într-un cerc gradat reprezentând ecliptica şi cele douăsprezece semne zodiacale. Din centrul cercului se înălţa o tijă perpendiculară în jurul căreia se învârteau două ace. Primul indica poziţia Soarelui şi trebuia avansat cu un grad pe zi. Celălalt – care marca poziţia Lunii – Avansa automat cu treisprezece grade la fiecare deplasare a acului solar.

Deşi instrumentul necesita o nouă calibrare cel puţin o dată la trei luni pentru a corecta distorsiunile, era posibil să se identifice cu relativă precizie ziua şi ora în care

Soarele şi Luna aveau să formeze un unghi de 150º între ele în raport cu Mijlocul Cerului.

În acel moment, era suficient să se verifice, cu ajutorul altor instrumente disponibile, dacă Mijlocul Cerului (spre care se îndreaptă vârful Casei a Zecea) forma unghiuri de 90º şi, respectiv, 120º cu cei doi aştri.

Abu Hilal l-a iniţiat pe Macarios în mânuirea acestor aparate, l-a învăţat să recunoască semnele zodiacului şi să facă socoteli care-i permiteau să determine poziţia vârfului celor douăsprezece case.

În ziua şi la ora potrivite (cu aproximativ două zile înainte de luna plină, puţin după apus), când a reapărut această configuraţie cerească particulară, savantul a intrat în deşert, însoţit de călugăr, de al-Ghatash, de trei cămile şi de câinele găsit de Macarios la Yathrib.

Soarele coborâse deja destul de mult când au dus cămilele să se culce într-o regiune cu aflorimente stâncoase. Al-Ghatash se uita cum Abu Hilal, asistat de călugăr, făcea măsurători. Deoarece configuraţia exactă a celor trei puncte ale cerului, cele trei vârfuri ale triunghiului celest, avea să apară pe o longitudine ceva mai la est decât locul în care se aflau ei, ochiul lui Jadah avea să fie vizibil într-un mod destul de imperfect şi pentru o perioadă foarte scurtă.

Dar al-Ghatash era preocupat mai ales de câinele lui Macarios, care mârâia şi lătra întruna.

— Parc-ar fi cai în galop, zise el, remarcând o uşoară mişcare la linia orizontului.

— Nu cred – era vocea călugărului, care lăsase instrumentele. Câinele latră înspre stânci.

— Şacali! zise el apucând arcul prins de şa, dar săgeata ratăţinta, căci cămilele se speriaseră şi se ridicaseră în patru picioare.

În acest timp, patru animale sălbatice ieşite dintre stânci se apropiau. Al-Ghatash nu avea ce să facă decât să-şi agite sabia în faţa celui mai îndrăzneţ, în timp ce Macarios ţinea cămilele. Rănit la bot, animalul dădu înapoi. Lovi încă un şacal, de astă dată mortal, iar ceilalţi fugiră.

Însă ochiul lui Jadah dispăruse. Numai Abu Hilal, impasibil cum sunt înţelepţii, putuse să vadă pentru foarte puţin timp întoarcerea timpului: cămilele întinse, aranjarea cvadrantului şi a astrolabului, îngrijorarea lui al-Ghatash, mişcarea lui Macarios şi mârâitul câinilor.

parametru
Harith ibn Hilliza[12]

Ibn Hind l-a chemat atunci pe ambasadorul clanului Bakr. Harith ibn Hilliza s-a apropiat, cu tunica lui lungă care mătura pământul, cu mâneci atât de lungi, încât îi acopereau degetele până la jumătate. Avea chipul şi capul acoperite cu un turban care nu lăsa să i se vadă decât ochii inteligenţi. Căci Harith a fost, la vremea lui, omul cel mai inteligent din clanul Bakr.

Oamenii s-au dat deoparte ca să-l lase să treacă. Harith a interpretat această mişcare ca fireasca reverenţă ce i se cuvenea. Se înşela: se răspândise deja vestea că se molipsise de lepră.

Oda lui respecta norma clasică. Harith a evocat iubirea dintre Asma şi o oarecare Hind – ceea ce a dat naştere unor zvonuri despre viaţa intimă a poetului şi a mamei prinţului[13].

---

[12] Acest text nu trebuie citit înaintea parametrului „Amru ibn Kulthum”.

[13] *Ibn Hind* înseamnă „fiul lui Hind”.

Hind a aprins focul în ochii-ţi, descoperind un refugiu în singurătăţile aceste înalte...

Harith, bineînţeles, nu s-a coborât la nivelul jignitor al lui Amru. Ibn Hind n-a înţeles bine. Iar portretul făcut de poet cămilei, ale cărei picioare, în galop, ridicau mai mult praf decât furtunile de nisip, l-a mişcat şi mai mult.

Continuarea poemului făcea elogiul lui ibn Hind, evoca atacul clanului Taghlib şi enumera virtuţile şi victoriile fiilor lui Bakr.

Cei ce ne privesc sunt orbiţi de gâturile noastre late, de înaltul nostru dispreţ;

în van ne urmăreşte moartea, ca unul ce-ar încerca s-atingă c-o pietricică vârful munţilor, înzăpezit, tăind norii, plutind peste timp...

Când Harith şi-a sfârşit poemul, era sigur că a câştigat. Ciudat, nimeni n-a fost în stare să citească pe chipul lui ibn Hind cel mai mic semn de satisfacţie. Dimpotrivă, se şuşotea că prinţul îi spusese dispreţuitor că poate pleca.

Clanurile Bakr şi Taghlib, alături de nenumăraţii arabi din alte triburi care asistau la duel, s-au înghesuit în jurul lui ibn Hind, care venea să anunţe învingătorul.

— Vreau să dau poeţilor ceea ce li se cuvine. Nu-i pot spune lui Amru că a câştigat. Nu-i pot spune lui Harith că a fost mai puţin strălucit.

Bucurie la Bakr, nemulţumire la Taghlib. Opinia comună se aştepta tocmai la acest rezultat: Amru abuzase de aroganţă, în contrast cu moderaţia şi diplomaţia dovedite de Harith ibn Hilliza.

În entuziasmul general stârnit de declaraţia lui ibn Hind, puţini şi-au dat seama că Harith se îndepărta, discret, ascuns sub tunica şi turbanul lui. La fel cum n-au fost atenţi nici la provocările lui Amru, care-i îndemna pe Taghlibi să reînceapă războiul.

Poeţii, în ce-i priveşte, ştiau foarte bine cine câştigase cu adevărat. Cine era deci prinţul ibn Hind ca să-i spună unui om autoritar şi orgolios ca Amru că fusese cel mai bun? Cum ar fi putut ibn Hind să-i spună adevărul unui mincinos ca Harith ibn Hilliza, a cărui lepră n-ar fi trebuit în veci să-i permită să încalece pe cămilă sau să aibă femei pe nume Hind?

ش
shin a 13-a literă ca număr, 300

într-o serie, al 21-lea iniţiala lui شاعر, poet, şi a lui شيطان, demon

N-am iertat niciodată: nu pretind că am o virtute atribuită lui Dumnezeu.
(Dhu Suyuf)

Încă nu-mi era dat să văd acum ochiul lui Jadah. Amintindu-mi de Layla, m-a cuprins o mare furie şi m-am repezit să sfărâm instrumentele pe care Abu Hilal le lega de şaua cămilei. Dar m-am oprit deodată. Ceata de călăreţi pe care o ghicisem la orizont se apropia acum clar în galop.

— Suntem din tribul Qudra şi-l căutăm pe vărul nostru Khalil, prins de nişte tâlhari care-au fugit încoace.

Niciunul dintre noi nu văzuse nimic. Neîncrezător, un fiu al lui Qudra a descălecat şi a început să cerceteze în jurul nostru. Curând a descoperit petele de sânge ale şacalilor.

O cucuvea a venit în zbor şi s-a aşezat pe o stâncă. Presimţeam că ei vor vedea în zborul păsării întoarcerea sufletului lui Khalil, venit să ceară răzbunare.

— Cineva a murit aici fără să fie răzbunat!

Macarios a vrut să le ţină o predică despre superstiţiile păgânismului. Eu am fost mai practic.

— Cucuveaua n-a cântat încă, am zis, arătându-le prin atitudinea mea că eram pregătit pentru orice.

— *Isquni! Isquni!*[14] a strigat cucuveaua, dându-le fiilor lui Qudra dovada care le lipsea.

— Cineva a murit aici fără să fie încă răzbunat! a repetat el. Şi a luat-o la fugă spre stânci, găsind fără greutate cadavrul lui Khalil.

Într-adevăr, Khalil din tribul Qudra se găsea printre pietre în vizuina şacalilor. Trupul, cu picioarele şi mâinile legate, era sfâşiat şi purta urmele muşcăturilor. Fiarele îi spintecaseră deja pântecele şi pesemne că-i mâncau măruntaiele când ne atacaseră.

Cred că Macarios a băgat de seamă că n-avea niciun semn de străpungere cu un tăiş sau o săgeată. Dar cei patru călăreţi s-au întors către singurul om înarmat de acolo.

— Când se va sfârşi oprelişte a lunii sfinte, sângele tribului Labwa va curge pentru a-l răzbuna pe cel al lui Khalil!

— Nu mi-e ruşine să ucid. Dar nu scot sabia pentru orice.

Şi am făcut şi un gest pe potriva cuvintelor, arătând că eram gata să-i înfrunt. Macarios a susţinut că-s nevinovat, invocând mărturia învăţatului. Fiii lui Qudra aveau privirea aţintită spre sabia mea.

— E sânge!

Macarios a fugit să caute şacalul mort pe care-l târâsem ceva mai departe. Dar deodată, într-un vuiet cumplit, în mijlocul unei furtuni de praf care ridica nisipul deasupra capetelor noastre, o creatură uriaşă a acoperit cerul cu spectrul ei de foc fără fum.

---

[14] „De băut! De băut!”

În ciuda perdelei de nisip, am făcut un efort supraomenesc ca să-l văd pe Jadah şi chipul lui hidos, strâmb, cu o orbită goală şi cealaltă cu un ochi opac. Din gâtlejul său, aspră şi înăbuşitoare, am auzit răsunând o voce înspăimântătoare ca mârâitul bestiilor în adâncul peşterilor.

— Al-Ghatash este vinovat! Khalil călărea pe o cămilă bătrână lăsată de al-Ghatash tâlharilor şi ea n-a avut puterea să fugă când a fost atacată de şacali[15].

excurs
Judecata lui Abdallah

Una dintre nenumăratele caracteristici pe care arabii le au în comun cu celelalte popoare semite este pasiunea pentru procese. În Israel, marii regi au fost şi judecători. Hammurabi, un beduin care a ajuns pe tronul acadian, a fost celebru doar fiindcă a stabilit un cod. Ahiqar, înţeleptul arameean, a fost consilier de justiţie la curtea împăratului asirian.

Printre triburile deşertului, primele legi erau întemeiate pe principiul compensaţiei: *ochi pentru ochi, dinte pentru dinte* era deviza răspândită în tot Orientul Mijlociu. Cu timpul, asprimea aceasta a fost atenuată o dată cu apariţia conceptului de despăgubire. Dar a face dreptate însemna în continuare a-l face pe acuzat să plătească pentru greşelile sale.

Totuşi, câţiva înţelepţi arabi, după ce constataseră că pedepsirea unui vinovat nu evita apariţia unor noi infractori, au elaborat o teorie care recomanda aplicarea pedepselor numai ca prevenire a delictelor viitoare. Astfel, pedepsele date hoţilor de rând au devenit mai grele decât

[15] Vezi capitolul و, p. 55 original.

cele pronunţate pentru autorii de crime pasionale – căci primii, în general, recidivau; ceilalţi, nu.

Această teză a găsit alte prelungiri la triburile deşertului. Considerând că scopul justiţiei este să împiedice crima, nu s-o răzbune, şeicii şi judecătorii au început să pedepsească numai delictele potenţiale, adică să-i pedepsească anticipat pe cei care ar fi putut să le comită.

Acesta a fost ghinionul lui Abdallah, mare călăreţ şi unul dintre cei mai buni arcaşi ai tribului Labwa, care a fost, poate, tatăl poetului al-Ghatash.

Abdallah se întorcea într-o zi de la vânătoare, îndreptându-se spre corturile ridicate în jurul Palmyrei. Călărea pe un armăsar negru care târa o gazelă ce nu fusese încă golită de măruntaie, iar din tolba lui lipsea doar o săgeată.

Patriarhii mai multor clanuri s-au apropiat pe furiş, însoţiţi de mulţi oameni, toţi înarmaţi, ca să-l vadă coborând de pe cal. Abdallah, cu spatele, încă nu văzuse nimic, nici nu vorbise cu nimeni, ocupat să desprindă de la şa sabia incrustată.

Fiindcă nu văzuse nimic şi nu vorbise cu nimeni, n-avea de unde să ştie că, toată noaptea, câinele vărului său Rizqallah lătrase în tabără şi că urmele animalului erau amestecate cu urme de picior lângă cortul Jalilei, soţia lui Abdallah, viitoarea mamă a lui al-Ghatash, care se sculase dimineaţa cu părul cam prea parfumat, nici că prima poruncă dată sclavului său de Rizqallah (alt posibil tată al lui al-Ghatash) fusese să-i spele tunica şi turbanul purtate în ajun.

Oamenii care priveau mişcările lui Abdallah în acea dimineaţă n-aveau nicio îndoială despre urmarea firească pe care aveau s-o ia evenimentele şi şi-au rostit acuzaţia cu voce tare.

Abdallah abia avusese timp să sară pe cal şi să pornească la galop, când săgeata trasă de Rizqallah s-a lovit de oţelul tare al sabiei lui incrustate.

Din ziua aceea, Abdallah, care risca pedeapsa capitală pentru omor, n-a mai avut clipă de răgaz. A fost închis o dată la Damasc, la cererea şeicului tribului Labwa, dar a reuşit să corupă gărzile bizantine şi să fugă. Capturat din nou de tribul Kalb pe drumul spre Homs, a reuşit iarăşi să scape cu ajutorul unui cuţit pe care-l purta sub turban. S-a mai ilustrat prin două sau trei evadări spectaculoase, până când Rizqallah l-a prins el însuşi, când ieşea din Baalbek, ascuns printre păgânii fanatici care însoţeau procesiunea lui Adonis.

Judecata lui Abdallah a adunat laolaltă toate clanurile din Labwa şi oameni din cele mai diferite triburi, fără a-i mai pune la socoteală pe cei mai remarcabili judecători arabi din epocă. Totuşi, contrar a ceea ce s-ar fi putut crede, nu toţi erau favorabili condamnării lui Abdallah.

Pentru început, s-a dezbătut pentru a se hotărî dacă era demonstrat faptul că Abdallah l-ar fi omorât pe Rizqallah. Procurorii au fost categorici: Abdallah era de viţă nobilă, ştia extrem de bine să mânuiască sabia lui incrustată şi venea în starea de agitaţie firească a unei vânători în care nu risipise decât o săgeată.

Lucrurile au început să se complice când judecătorii au cerut dovezi că lătrăturile câinelui şi parfumurile Jalilei aveau exact sensul pe care lumea voia să li-l dea. A fost uşor să-l facă pe câine să latre din nou, dar esenţele parfumate folosite de Jalila în ajunul crimei fuseseră deja împrăştiate de vânt.

Acuzatorii şi-au recăpătat poziţia avantajoasă când Jalila însăşi a mărturisit că a împărţit aşternutul cu Rizqallah, chiar dacă nu putea spune cu care dintre cei doi era acum însărcinată.

Dezbaterile juridice care au urmat au atins cel mai înalt nivel din toată istoria beduină. Prima problemă privea identitatea acuzatului: era necesar să se asigure că Abdallah cel care se întorsese de la vânătoare era într-adevăr persoana prezentă în faţa judecătorilor. În ciuda mărturiei unanime a întregului trib, nimeni nu a reuşit să demonstreze că un om rămâne identic sieşi de-a lungul timpului.

Nimic nu fusese încă hotărât când s-a emis ipoteza că adevăratul vinovat era meşterul din Damasc care făurise sabia. Dar obiecţia s-a năruit când şi-au amintit că Abdallah dispunea şi de săgeţile din tolbă.

La sfârşit, Fuad, cel mai bătrân şi mai înţelept dintre toţi judecătorii, a cerut să se demonstreze că termenul de *crimă* are într-adevăr sensul care se acordă cuvântului „crimă”, şi nu vreun alt sens. A fost, poate, faza cea mai complexă a procesului. Nimeni n-a fost în stare să demonstreze că nu numai *crimă*, ci şi orice alt cuvânt au cu siguranţă sensul care le este în general atribuit.

— E o simplă convenţie! a strigat Fuad ridicând mâinile.

Şeicii tribului Labwa n-au fost mulţumiţi, bineînţeles, de sentinţa finală şi s-au hotărât să facă dreptate ei înşişi. Numai că nu băgaseră de seamă că, în mijlocul tumultului, profitând de dezordinea din tribunal, Abdallah dispăruse încă o dată.

ت

ta

a 3-a literă ca număr, 400

într-o serie, al 22-lea iniţiala lui تبر, aur, şi a lui تمرة, curmală

Nimic nu-i într-atât de măreţ încât să merite luat în serios.
(al-A’sha)

Călugărul Macarios merită o paranteză. *Qafiya al-Qaf* nu ne oferă o imagine prea onorabilă a lui, ci mai degrabă inferioară, la drept vorbind, foarte departe de justa valoare care ar trebui să i se acorde pe drept personajului istoric Macarios. Era un om pasionat de cărţi, versat în studiu (am văzut cât de rapid a învăţat alfabetele ebraic şi arab, precum şi principiile numerotării cu ajutorul literelor), avea o mare putere de observaţie şi de gândire logică (ar fi învăţat cu uşurinţă bazele ştiinţei lui Abu Hilal) şi era înzestrat cu o fină sensibilitate poetică.

Călugărul, la momentul acela, cunoştea pe de rost versurile poetului şi ţinea să le recite în speranţa că într-o zi va învăţa el însuşi să scrie poezii.

Acest lucru demontează, în trecere, un fals paradox avansat de cei care neagă autenticitatea poemului, ei pretinzând că finalul poemului n-ar fi putut să fie niciodată cunoscut, deoarece poetul moare chiar în clipa în care îl termină de compus[16].

Or, este evident că al-Ghatash (ca orice poet arab în Epoca Ignoranţei) avea un *rawi*, un „recitator” – persoană care nu numai că păstra în memorie versurile stăpânului şi toate împrejurările în care fuseseră compuse, ci era şi capabilă să le comenteze.

Macarios a rămas lângă al-Ghatash până în ultimele clipe ale acestuia şi a fost *rawi*-ul poetului, însoţindu-l peste tot. Poemele pe care le-a recitat pe străzile din Najran nu erau altele decât cele compuse de fiul Labwei.

---

[16] Versurile din *Qafiya* erau compuse pe măsură ce al-Ghatash trăia aventura povestită în poem.

După ciclul de aventuri pe care l-am înfăţişat deja, al-Ghatash şi Macarios intră în Najran, oraş în prejma căruia îşi aşezase tabăra tribul Laylei. Suntem în ultima zi a lunii sfinte de Muharram, cu Ghurabii fugind în continuare de tribul Salih, care-i urmărea întărit cu cei mai buni oameni din triburile Kalb, Udhra, Tanukh, Bahra, Tayy, Ghassan şi Jusham, care i se alăturaseră.

Cu două nopţi în urmă strălucise luna plină. În ziua aceea, la ora apusului, conformaţia celestă care face vizibil ochiul lui Jadah va apărea din nou. La Najran, cineva aşteaptă momentul precis al apariţiei acestui fenomen: călugărul Macarios.

Al-Ghatash era la jocuri cu nişte beduini, care, după ce sacrificaseră cămile şi le sfârtecaseră, trăgeau la sorţi resturile aruncând săgeţi la ţintă.

Macarios se îndepărtează. Iese din oraş, căutând locul cel mai prielnic pentru a privi cerul. Un criteriu strict astrologic îl conduce spre corturile Ghurabilor.

Călugărul se apropie de tabără. Oamenii din trib au slăbit paza, profitând de ultimele zile de pace ale lunii sfinte. Deodată, Macarios vede fluturând steagul lui al-Muthanni şi îşi aminteşte, cu remuşcarea laşilor, a celor incapabili să-şi ţină promisiunea, angajamentul pe care şi-l luase la mănăstirea din peşteră: să aducă înapoi trupul lui *abba* Chacur după ce-l va fi furat din cortul unde Ghurabii adăposteau sinistrele prăzi de război.

Macarios pătrunde în tabără. Este foarte aproape de mumia lui *abba* şi a şeicului Bulbul, dar ştie că nu va putea face nimic de unul singur şi, oricum, e ora fenomenului. Se opreşte scrutând cerul în direcţia precisă a celei de-a zecea cuspide.

Atunci apar dintre corturi câteva fete din tribul Ghurab. Nu poartă văl. Layla este printre ele şi ea ţipă prima ca să-l

dea în vileag pe intrus. Macarios, speriat, strigă după ajutor când în faţa lui apar mai mulţi bărbaţi.

— Al-Ghatash! Unde eşti?

parametru
Tarafa

Asemănările dintre al-Ghatash şi Tarafa sunt mai mult formale. Agresivitatea verbală a celui dintâi decurge direct din caracterul lui, în timp ce virulenţa lui Tarafa este numai pur retorică.

Tarafa a fost singurul caz de poet – şi de mare poet – care nu a trezit nicio admiraţie printre rudele lui. Născut în tribul creştin Bakr ibn Wail, a rămas orfan foarte devreme şi a fost crescut de nişte unchi care l-au deposedat de o mare parte dintre bunurile mamei sale.

Ca adult, ar fi putut să-şi ceară drepturile, dar era, prin esenţă, un hedonist şi ducea o viaţă împărţită între beţii, turnee de cânturi şi joc. Şi, cu toate că nu a primit educaţia pe care ar fi impus-o originea lui, a început să exceleze ca poet.

Însă Tarafa nu era preţuit. A sfârşit prin a fi expulzat de tribul său şi n-a avut altă variantă decât să încalece pe o cămilă şi să trăiască din jafuri.

Tu, ce mă mustri că iubesc războiul şi vinul, poţi oare să-mi dai nemurire?

Atunci lasă-mă să beau pe săturate. De murim mâine, vedea-vom căruia din noi îi va fi mai sete.

Un lucru este foarte curios în viaţa lui Tarafa: nimeni nu-şi aminteşte să-l fi văzut cu femei, deşi se referă la ele (îndeosebi la cele cu pulpe rotunjite) ca la una dintre plăcerile existenţei, alături de vin şi cai. Poemul său clasic – inclus de asemenea printre poemele „suspendate” – începe cu menţionarea unei anumite Khawla, identificată

de mulţi cu o fată din tribul Kalb, care însă n-a fost văzută niciodată în compania lui Tarafa.

Pe pământul pietros lucesc urmele lăsate de tabăra Khawlei, ca rămăşiţele unui tatuaj pe dosul mâinii.

Nu se ştie exact de ce, dar, la puţin timp după gonirea lui, un văr al lui Tarafa a hotărât să-i mai dea o şansă, aducându-l înapoi la corturile tribului Bakr ibn Wail. Acolo a fost tratat doar ceva mai bine decât sclavii, dându-i-se sarcina să se ocupe de caravana şi animalele vărului său.

Evident, Tarafa a continuat să bea, iar într-o zi de mare beţie a lăsat cămilele să scape. A trebuit atunci să fugă, ameninţat cu moartea, prin toate deşerturile, până a găsit ospitalitate la prinţii din al-Hira.

La această curte şi-a terminat Tarafa poemul care avea să fie considerat unul dintre cele mai mari şapte ale epocii. Arabii din al-Hira au fost impresionaţi de faptul că o treime din versuri erau dedicate cămilei sale, căreia puţini înaintea lui ştiuseră să-i captureze şi să-i descrie atât de bine frumuseţea.

Are coapse perfecte ca porţile-nalte-ale unui palat;

Urmele de hamuri pe coastele-i sunt ca nişte-ncreţituri pe faţa netedă a unui perete de stâncă. Ochii ei sunt oglinzi ascunse-ntr-o grotă – orbitele-i de piatră, adâncurile unor izvoare de apă limpede;

Îşi târăşte coada ca o sclavă, arătându-i iubitului fanta unei largi fuste albe.

Dar vărul lui Tarafa a urzit nu se ştie ce intrigă de palat pentru ca poetul şi unchiul lui, singurul care-i rămăsese credincios, să primească de la prinţul din al-Hira misiunea de a duce o scrisoare guvernatorului din Bahrain.

La jumătatea drumului, unchiul i-a cerut unui tânăr pelerin să-i citească misiva. Era, cum intuise deja, o condamnare la moarte. Tarafa, model de loialitate, a

refuzat să abandoneze misiunea şi să se întoarcă. A mers mai departe singur.

Guvernatorul i-a acordat favoarea de a-şi alege singur felul în care să moară.

— Umpleţi-mă cu vin până la gură şi tăiaţi-mă apoi în dreptul pântecelui.

Conform obiceiului beduin, cămila lui Tarafa a fost legată lângă mormântul său. Legenda povesteşte fapte stranii. Mai întâi, că pietrele mormântului ar fi fost găsite mutate în dimineaţa celei de-a treia zi. Şi că, apoi, cămila s-ar fi eliberat din frâu, iar trupul lui Tarafa ar fi dispărut.

Un martor jură că a văzut cămila dezlegată pe mormântul deschis al poetului, încercând să-şi aşeze ugerul uscat pe buzele cadavrului. Cum Tarafa murise cu încheieturile legate cu funii, cu braţele desfăcute orizontal, formând o cruce, n-au întârziat să apară erezii ce spuneau că Tarafa era o a doua întrupare a lui Cristos.

Mârşavul văr al poetului le-a contrazis.

— Cu neputinţă. Tarafa era un hoţ. Cămila pe care călărea era a mea şi se numea Khawla. A furat-o când a lăsat celelalte animale să scape.

Nimeni n-a acordat multă atenţie implicaţiilor unei asemenea declaraţii, dar aş vrea să detaşez al treilea vers din poemul lui Tarafa:

În zori, litierele-au plecat, ducând-o pe iubită, ca nişte corăbii ce-alunecă prin albia unui fluviu.

Prima interpretare, vulgară, este că poetul ar fi plâns plecarea unei verişoare, probabil acea Khawla despre care vorbeşte. Dar de ce n-am vedea aici lacrimile vărsate pentru plecarea cămilei?

ث
tha a 4-a literă ca număr, 500

într-o serie, al 23-lea iniţiala lui ثـــار, răzbunare, şi a lui ثـــمن, preţ

Nu ucizi un porc fără să-ţi murdăreşti cuţitul.
(anonim)

De fapt, aşa cum fetele din tribul Ghurab puteau confirma, nu al-Ghatash venise în tabără şi putuse s-o contemple fără văl pe sora lui Sabah. Beduinii care jucaseră cu poetul au depus mărturie în favoarea lui. Însă Dhu Suyuf cerea o compensaţie dreaptă, întemeiată pe strigătul disperat al călugărului.

— Nimeni nu cheamă pe cineva care se află la o jumătate de ceas de mers. Al-Ghatash, care se apărase neîncetat proferând injurii, a schimbat deodată tonul:

— Primesc provocarea. Prin urmare, am dreptul să aleg eu armele de astă dată.

Dhu Suyuf a cedat la condiţiile puse de poetul tribului Labwa, iar acesta a definit regulile duelului care i-a adus dezonoarea, alungarea din propriul trib şi uitarea arabilor.

— Va fi declarat învingător cel care va recita cele mai multe versuri de laudă pentru Layla, cu rima în *lam*, ca numele ei, şi în măsuri lungi, ca a înălţimii ei.

Un murmur de indignare se răspândi printre Ghurabi, trib în care nimeni nu compunea versuri, însă era deja prea târziu. A doua zi, poporul din Najran s-a înghesuit să asiste la duel.

Nimeni nu se îndoia de victoria lui al-Ghatash. Însă Ghurabii, adunaţi în masă, îşi păstrau semeţia orgoliului. Erau de faţă şi câţiva bărbaţi din tribul Labwa, printre care unul dintre unchii poetului, singurul care nu şi-a plecat ochii.

Dhu Suyuf a început să declame. Tradiţia nu a păstrat niciun vers al lui: erau corecte, dar lipsite de orice frumuseţe. Spusese deja din memorie tot ce reuşise să strângă din tradiţia tribală şi a adăugat altele improvizând, dar acestea erau numai variante grosolane ale primelor.

Era epuizat când a ajuns la o sută. A tuşit – a încercat să-şi reia firul gândurilor, dar al o sută unulea vers l-a recitat cu altă rimă.

I-a venit rândul lui al-Ghatash. Poporul din Najran era fermecat de fluiditatea ritmului său, de delicateţea metaforelor sale. Fără cel mai mic efort, ajunsese deja la nouăzeci şi nouă de versuri de o perfecţiune de nedepăşit, când deodată au năvălit nişte bărbaţi înarmaţi, încercuindu-i pe puţinii reprezentanţi ai tribului Labwa.

— Iată, pentru sângele lui Khalil!

Erau cei din tribul Qudra, în furia răzbunării lor. Dar al-Ghatash n-a reacţionat, contrar a ceea ce s-ar fi aşteptat din partea unui poet arab. În loc de asta, el a rostit cel de-al o sutălea vers privind cum cădeau rudele sale.

— Ruşine tribului Labwa! a strigat unchiul lui al-Ghatash, culcat la pământ, cu capul în ţărână şi ceafa sub vârful unei săbii.

A încercat să întoarcă gâtul pentru a vedea dacă poetul tribului îşi încordase arcul sau apucase sabia, dar n-a trăit destul cât să audă al o sută unulea vers al nepotului său şi să asiste la fuga fără pedeapsă a ucigaşilor.

Al-Ghatash câştigase duelul. Îndeplinise a doua dintre cele trei condiţii pentru a o obţine pe Layla. Dar a fost condamnat să nu mai afle nicicând odihnă sub un cort al tribului Labwa.

excurs
O poveste cu Allahdin

Literatura arabă (şi în special basmul arab) este fundamental geometrică. Mai mult decât să spună o poveste, primii povestitori ai deşertului urmăreau să deseneze o figură. Nu fără motiv, la arabi, caligrafia este, practic, singura artă figurativă.

Cartea celor *O mie şi una de nopţi* nu se abate de la această regulă. Ea a fost prima încercare umană de a reprezenta infinitul. Versiunea pe care am cunoscut-o noi pentru mult timp (tradusă în Occident de eruditul francez Antoine Galland) este doar imaginea estompată a celei originale, scrisă sub influenţa nefastă a cărţii persane a celor *O mie de nopţi*, care nu avea nimic infinit şi o avea ca personaj principal pe Şeherezada, o femeie în carne şi oase.

Adevărata Şeherezadă a fost, şi este încă, un duh feminin. Duhurile din mitologia beduină au puţine în comun cu acele fiinţe închise în lămpi sau ferecate în cufere. Ele erau entităţi necorporale care tranzitau stările materiei şi pe care le-am putea situa între zei şi muritori, stăpânind peste regiuni neprimitoare în care-i abordau pe călătorii solitari, îi înnebuneau pe bărbaţi şi-i inspirau pe poeţi.

Ele sunt nenumărate, ca, de exemplu, Dalhan – canibal care apare sub forma unui bărbat călare pe o cămilă neagră; Ghaddar, care se amuză torturându-i pe prizonieri; Hatif, invizibilul, care dă sfaturi imprudente; Shaytan, care domneşte peste flăcări; Ifrit, care ia forme animale; Shiqq, care are un singur picior şi o singură mână, jumătate de trup şi jumătate de cap; Ghul şi Qutrub, care se prostituează pentru bărbaţi, respectiv pentru femei; Silat, care-i face pe oameni să danseze; Sut, care-i face să mintă; şi Şeherezada sau, mai corect spus, Shahrazad, care, în chip pervers, satisface dorinţele.

Shahrazad avea obiceiul de a apărea sub cortul beduinilor pentru a-i împinge să-şi povestească visele. Faptele vorbesc de la sine: Nabil a vrut să fie cel mai bogat om şi s-a trezit exilat în deşert, fără să poată scăpa de acolo, stăpân pe un puţ nesecat de apă limpede. Fatima a vrut să fie cea mai iubită dintre femei şi a sedus patru sute de bărbaţi, toţi leproşi, care au urmărit-o pe străzile Damascului. Dar tragedia lui Harb a fost cea mai cumplită: dorindu-şi cu ardoare nemurirea, el a fost îngropat de viu şi urlă şi azi din adâncul mormântului său.

Duhurile au fost dintotdeauna combătute. Prima care le-a înfrânt a fost dispăruta zeiţă al-Uzza, când a închis o mare parte dintre ele dincolo de cercul muntelui Qaf care înconjura Pământul.

Dintre cele care au scăpat, patru sute douăzeci au fost capturate din nou mai târziu de regele Solomon, care le-a fermecat prin puterea unui inel magic.

Puţine duhuri au rămas libere. Shahrazad a fost unul dintre ele. Şi ea a continuat, de-a lungul înfiorătorului ei destin, să pervertească ambiţia oamenilor, până în ziua în care a intrat sub cortul unui tânăr povestitor beduin din tribul Labwa, pe nume Allahdin.

— Vreau să cunosc toate poveştile posibile, a fost răspunsul lui la ispita lui Shahrazad.

Iar ea a râs de inocenţa lui Allahdin, care – oricât de mult ar fi trăit – n-ar fi avut timp să asculte toate poveştile pe care le putea născoci spiritul uman.

Shahrazad a văzut cum Allahdin aprinde o lampă şi se întinde pe rogojină ca s-o asculte. Duhul feminin a început să povestească. Flacăra lămpii s-a stins. Allahdin a aprins-o de un număr incalculabil de ori. Tribul Labwa a plecat, dar el a rămas cu încăpăţânare sub cort, ca să asculte povestea lui Shahrazad.

Şi a îmbătrânit, ascultând tot mai concentrat fabulele „duhului”, până când a murit. Shahrazad învinsese. Ea ştia că Allahdin nu va supravieţui destul cât să asculte toate poveştile.

Numai că i-a luat un timp să înţeleagă că şi ea căzuse într-o capcană întinsă de tânărul beduin. Allahdin ştia că fiecare poveste va isca o alta, iar aceasta o alta şi aşa mai departe, până când prima avea să fie spusă din nou, procesul repetându-se de un număr infinit de ori. Într-adevăr, numărul poveştilor posibile care pot fi spuse este finit, dar niciuna nu este nici prima, nici ultima.

Cele *O mie şi una de nopţi* iniţiale s-au străduit să reproducă opera lui Shahrazad. Nu întâmplător personajul Aladin din versiunea degenerată care a ajuns până la noi este un tânăr care reuşeşte să pună un duh sub stăpânirea lui.

Astăzi, adevăratul Allahdin nu mai este decât o mână de oase îngropate în deşert. Lângă el, Shahrazad rămâne captivă, fără a reuşi să încheie o succesiune de poveşti care se înlănţuie unele după altele într-un cerc veşnic, care nu ajung la niciun sfârşit şi care, în fond, formează o singură şi lungă poveste.

خ
kha **a 7-a literă ca număr, 600**

într-o serie, al 24-lea iniţiala lui خالد**, veşnic, şi a lui** خال**, gol**

Îmi place tribul liliecilor, fiindcă acolo toate femelele sunt frumoase.

(al- Ghatash)

Am oprit cămila ca să contemplu Muntele Hienelor. Era înălţat aproape ca sânul unei femei tinere, lăsat puţin într-o parte ca al celor care alăptează prima oară. Am ajuns la el în galop şi-am urcat pe cărarea cel mai puţin povârnită.

Într-o adâncitură laterală, un pui de antilopă gemea şi se învârtea în jurul hoitului mamei lui. Era de acum fără neam, ca şi mine. Deosebirea dintre noi era că eu mai eram în stare să întemeiez unul.

Macarios a adus animalul după ce ultima mea săgeată i-a străpuns gâtul. A fost masa noastră de seară, fript fără condimente pe pietrele goale. Hoitul mamei nu mirosea încă, dar se auzeau deja hienele care începeau să dea târcoale infamului loc.

Cu toate acestea, am adormit. Visam chipul descoperit al Laylei care mă săruta pe gură aşa cum o leoaică linge buricul puilor ei nou-născuţi, când m-a trezit lătratul câinelui lui Macarios. Şi nu Layla, ci o hienă împuţită, hidoasă îşi trecea limba peste buzele mele.

Apucând sabia, m-am năpustit asupra fiarei, care a fugit să se adăpostească într-un ascunziş. Am alergat după ea, căutând prin întuneric. Hiena nu era unde crezusem eu. În locul ei, am dat peste silueta slăbănoagă, zdrenţăroasă şi respingătoare a ghicitoarei şchioape, zâmbind ca o cioară care se întoarce în zbor din iad.

— Blestemato!

M-am repezit răsturnând-o pe bătrână şi ţinând-o prizonieră sub greutatea trupului meu.

— O să te dau Ghurabilor ca să îndeplinesc a treia condiţie!

— Numai că, adu-ţi aminte de cuvintele lui al-Muthanni: *când oamenii lui Ghurab, mergând unde le spui tu, o vor aduce pe ghicitoare în tabăra tribului*. Dacă mă duci tu însuţi, a câştigat Dhu Suyuf.

Nenorociţi fie cei care au întotdeauna dreptate! Am hotărât s-o las să plece, după ce-am mai ţinut-o o clipă nemişcată sub mine. S-a pierdut în noapte ca o pietricică aruncată în prăpastie.

— Cum te-ai putut bucura de-un trup atât de diform?

I-am răspuns lui Macarios că n-avusesem altă soluţie ca să smulg o bucată din stofa hainei ei.

— Câinele tău o să-i găsească ascunzătoarea după miros.

parametru
Urwa

Urwa a fost în primul rând un hoţ. Precizarea aceasta poate părea ciudată, dat fiind că una dintre principalele ocupaţii ale bărbaţilor cu origine aleasă, printre beduini, era jefuirea triburilor duşmane. Dar marea diferenţă este că Urwa nu fura pentru ai săi, ci ca să împartă fără deosebire între nelegiuiţi, excluşi şi nevoiaşi. În peşterile munţilor, el a reuşit să fondeze o comunitate de proscrişi care trăia din pungăşii. Puţini au comis crime ca el.

Arabii se consideră un popor generos. Dreptul la ospitalitate este sacru printre ei. Fiecare conducător peste un grup de corturi are obligaţia morală de a proteja pe oricine îi cere adăpost, chiar dacă e vorba de un duşman de moarte.

Dar asemenea dovezi de generozitate erau făcute pe plan strict privat şi nu erau dezinteresate. Urwa a fost primul care a conceput generozitatea ca pe o virtute anonimă, impersonală.

— Eu nu-s, ca necioplţii, un om care să mănânce singur, spunea el furând un vers de la Hatim al-Tay.

Lui Urwa îi plăcea să se compare cu cămilele sacrificate şi sfârtecate, ale căror bucăţi erau jucate la săgeţi. Pentru

a-şi dovedi bogăţia şi dezinteresarea, el oferea turme întregi pentru acest tip de joc.

Iar când negustorii de vin sirian îşi ridicau corturile şi îşi înălţau steagurile, când dinspre toate triburile veneau în fugă servitori ca să umple uriaşele burdufuri din piele de cămilă, Urwa prăda întregul stoc ca să-l dea pe degeaba beţivilor.

În celebrele versuri în care cânta fărădelegea, toate imitate după alţi poeţi, se remarcă un imens dispreţ pentru cei slabi, pentru omul care merge chircit, noaptea, să adune oasele din tabăra vecină sau pentru cel care se bucură şi întinde mâna când vede pe cineva mulgând o cămilă.

Povestea vorbeşte despre un alt personaj generos: Hatim al-Tay, căruia lui Urwa îi plăcea să-i fure versurile. Se spune că acesta a fost un mare senior pe care bunătatea l-a dus la sărăcie. Păstrase din trecutul său bogat o singură iapă neagră, animalul cel mai rapid care a alergat vreodată prin deşert, pe care o săruta pe gură în nopţile de singurătate.

Într-o bună zi, cel mai bogat dintre şeicii arabi a pornit în căutarea lui Hatim al-Tay. Nu şi-a anunţat imediat motivul vizitei şi a aşteptat mai multe ore momentul mesei.

A găsit carnea foarte tare şi s-a mirat de cantitatea ei mare, căci Hatim era deja un cerşetor.

— Am venit până aici ca să cumpăr iapa, a spus şeicul râgâind la sfârşitul cinei.

— Ţi-aş fi oferit-o bucuros de n-ar fi fost deja în pântecele tău.

Urwa a aflat de povestea aceasta şi a vrut să i-o fure lui Hatim al-Tay. A început să se despartă de toate, de la obiectele cele mai mărunte până la cele care-i erau cele mai dragi – printre ele, un iatagan indian, operă a celor mai buni meşteri de săbii din Punjab.

Dar trebuia în continuare să fure pentru a satisface nevoile numeroasei cete de vagabonzi. Într-o zi, văzând iataganul într-o piaţă din Palmyra, l-a ucis pe bătrânul care-l vindea cu lovituri de pumnal, şi acesta furat.

Incidentul l-a răvăşit, tulburându-i puternic raţiunea. Căci beneficiarii darurilor sale deveneau imediat victime ale jafurilor sale.

Din această epocă datează, poate, unicul său vers autentic:

Adevăratul tâlhar e acela al cărui chip străluce şi răspândeşte groaza morţii printre oamenii întâlniţi.

Atunci, în culmea nebuniei, Urwa a hotărât să extermine omenirea întreagă şi să distrugă instituţia proprietăţii, începând cu mişeii pe care-i adunase în peşterile munţilor.

A murit, fireşte, sfâşiat ca un câine.

— Cu unul mai puţin! a mai reuşit el să spună înainte să-şi dea ultima suflare.

ذ
dhal a 9-a literă ca număr, 700

într-o serie, al 25-lea iniţiala lui ذ هل, a uita, şi a lui ذ كـر, a-şi aminti

Cele mai bune lucruri în viaţă sunt cele care nu folosesc la nimic.

(Zuhayr)

Au trecut ani buni de când, pe vremea când furam cărţi de la un buchinist de pe Rua do Carmo, chiar în clipa în care voiam să subtilizez versiunea latină a *Almagestei* lui Ptolemeu strecurând-o în geantă, am fost surprins de o voce de bărbat:

— Domnul e astronom?

Am răspuns că nu, că interesul meu pentru aceste lucruri este strict literar, dar am bănuit imediat cine era.

— Ca să spun adevărul, am dat lecţii de fizică la cursuri de recuperare pentru pregătirea bacalaureatului.

Am orientat abil conversaţia spre problema maşinilor timpului. El era categoric: modelul tradiţional al poveştilor de science-fiction, în care maşina le permitea indivizilor să călătorească în viitor sau să se întoarcă în trecut, lăsându-le astfel adesea puterea de a interveni în cursul istoriei, era de neconceput în termeni strict fizici.

— În orice teorie a universului, spaţiul şi timpul sunt categorii interdependente. Materiei îi este interzis să se deplaseze în timp fără a se deplasa în spaţiu. Şi viceversa.

Am aplicat acest principiu la poveştile spuse de libanezul cu *kibbeh* şi-am ajuns la concluzia că toate erau false. În cele din urmă am pus întrebarea esenţială: n-ar putea particulele de lumină – la fel cum lovesc obiectele şi, reflectându-se din ele, trimit imaginea acestora la ochii noştri – să se proiecteze la infinit în spaţiu?

— Fără nicio îndoială. La infinit, dacă spaţiul este finit. Până la limita spaţiului şi a timpului, în ipoteza inversă.

L-am mai întrebat dacă o imagine formată pe Pământ poate să fie reflectată până la marginile universului şi să se întoarcă pentru a fi observată chiar în punctul ei de plecare. A vrut să ştie toate detaliile: distanţa aproximativă a punctului reflector şi intervalul de timp între cele două observaţii. I-am dat indicaţiile pe care le puteam deduce din *Qafiya*. A izbucnit în râs.

— Numai dacă imaginea ar putea călători cu o viteză mai mare decât a luminii! După teoriile existente, lucrul acesta încă e imposibil.

Am ieşit de la buchinist cu două cuceriri: *Almagesta* lui Ptolemeu şi certitudinea că universul admite viteze mai

mari decât cea a luminii (lucru pe care elevii de la cursul de recuperare nu l-ar fi crezut niciodată posibil, nici în vis).

Nu mă mai îndoiam de acum că ochiul lui Jadah a fost numai o oglindă, constituită dintr-o materie oarecare, capabilă să reflecte, într-o anumită configuraţie astronomică, imagini care se deplasau mult mai repede decât lumina spre punctul unde căpătaseră formă.

Aici s-ar putea formula o obiecţie: ghicitoarea povesteşte că a văzut, în ochiul lui Jadah, nu numai mişcările lui al-Ghatash în Oaza de Nisip (ceea ce părea plauzibil), ci şi trecerea poetului prin deşert (ceea ce părea *a priori* absurd, fiindcă ea nu a privit în niciun caz cerul din toate aceste locuri diferite).

Dar asta nu-i decât o născocire a bătrânei: ea a văzut, de fapt, numai scenele de la Oază, restul l-a aflat din versurile poemului *Qafiya* însuşi, al căror ecou, afirmă al-Ghatash, „a răsunat peste tot pe unde a trecut”[17].

Rămânea, astfel, o singură mică problemă: dacă ochiul lui Jadah era pur şi simplu un fel de oglindă, iar cei care-l priveau din faţă nu călătoreau propriu-zis în timp, ci doar asistau la scene care se desfăşuraseră cu cel mult o jumătate de oră mai devreme, n-ar fi putut exista divergenţe între faptul trăit şi imaginea captată în cer.

Or, *Qafiya* cuprinde asemenea erori: când al-Ghatash ajunge la Oază, unde o întâlneşte prima oară pe ghicitoarea şchioapă, el desface un rând din turbanul său; în ochiul lui Jadah (văzut de bătrână), el omite acest gest. Când Ghurabii atacă mănăstirea din peşteră, Macarios se află pe aceeaşi treaptă cu *abba* Chacur, iar Dhu Suyuf scoate o singură sabie; ochiul lui Jadah îl arată pe Macarios cu o treaptă mai sus şi pe Dhu Suyuf cu două săbii. În timpul experimentelor din deşert, oamenii iau cu ei un

[17] Vezi capitolul ط, p. 83 original.

singur câine; dar în imaginea recreată de ochiul lui Jadah latră mai mulţi când atacă şacalii.

Oare imaginea reflectată se întoarce cu un defect? Sau propria noastră viziune a faptelor prezintă distorsiuni? Şi ce se poate spune despre incidentul de la Najran, când Macarios mărturiseşte că al-Ghatash a pătruns în tabăra Ghurabilor[18]?

excurs
Labirintul oracular

Oricine-i ascultă pe povestitorii populari din pieţele şi cafenelele oraşelor arabe va auzi, cu siguranţă, despre o femeie fantastică îmbrăcată întotdeauna în negru din cap până-n picioare, acoperită cu un văl diafan de aceeaşi culoare, care fură, ucide, incită la adulter, răspândeşte boli şi tot felul de rele şi care apare şi dispare atât de subit, încât se presupune că-i un duh feminin.

Adevărul este că această fiinţă poartă numele de Sayda şi este o fiinţă omenească.

Probabil că s-a născut cu un secol înaintea lui al-Ghatash, într-unul dintre triburile păgâne care străbăteau regiunea Qudayd, unde se afla faimosul sanctuar din pietre al lui Manat, zeiţa destinului şi a morţii.

Încă de când era copilă, Sayda le-a frecventat pe preotesele zeiţei. Şi a auzit din gura lor oracolul propriului ei sfârşit.

Tinereţea este incompatibilă cu moartea: Sayda a vrut să confirme profeţia prezentându-se din nou în faţa lui Manat, dar de data aceasta travestită, dându-se drept bărbat. Nu se ştie de câte ori a folosit acest vicleşug, schimbându-şi doar deghizarea. Se povesteşte că a ajuns

[18] Vezi capitolele ط ,ك ,ر, şi ث, respectiv paginile 83, 105, 189 şi 207 original.

să-şi taie părul, să-şi scoată ochiul stâng, să-şi amputeze câteva degete de la mâini şi picioare.

Oracolele se deosebeau ca formă, dar păstrau acelaşi sens. Sayda a hotărât s-o sfideze pe zeiţă. Voia nu numai să contrazică oracolele, dar şi să scape de moarte.

Nu se ştie exact cum, dar Sayda a reuşit să se infiltreze printre credincioşii lui Manat şi să audă profeţia tuturor destinelor lor. Atunci a făcut marea ei descoperire: pe lângă confirmarea faptului că un număr nedeterminat de oracole nu puteau să aibă decât o singură semnificaţie (ca în cazul ei), ea a înţeles că exista un număr maxim de interpretări posibile, corespunzând exact unui număr de 3732480 de destine individuale.

Sayda a făcut inventarul lor complet şi a mers până la a le scrie pe nisipurile mişcătoare ale deşertului. Dar memoria Saydei devenise de neşters, ca o inscripţie gravată în piatră, şi, cunoscând fiecare dintre cele 3732480 de destine, ea devenise capabilă să scape nu numai de al ei, ci şi de toate celelalte.

După mărturia nisipurilor, fiecare dintre cele 3732480 de destine constituia un labirint. Moartea era, cu siguranţă, inevitabilă, dar persoane cu destin comun nu ajungeau neapărat la ea urmând aceleaşi căi.

Ceea ce a făcut-o pe Sayda nemuritoare a fost găsirea punctului de contact între cele 3732480 de destine – ceea ce-i permitea să sară de la unul la altul înainte de a muri. Reuşea asta uneori numai schimbând mâna când ducea pâinea la gură, schimbând brusc direcţia când mergea, făcând cel mai mărunt gest neînsemnat sau chiar furând, ucigând, incitând la adulter, răspândind boli sau tot felul de rele.

Trebuie să deschidem aici o paranteză. Pe baza poveştii Saydei au analizat savanţii speculativi numărul 3732480, constatând că era echivalent cu expresia $3 \times 5 \times 125$.

Acesta era numărul combinaţiilor posibile între cei şapte aştri folosiţi în astrologia antică şi cele douăsprezece semne ale zodiacului.

Aceşti învăţaţi sunt adevăraţii responsabili pentru teoria care susţine că omenirea întreagă, de la primul om până la populaţia care trăieşte astăzi, nu a numărat decât 3732480 de indivizi. Tot restul, uriaşa mulţime omenească, n-ar fi decât corpuri dotate cu false conştiinţe. Unica problemă a acestor savanţi este că sunt incapabili să distingă persoanele veritabile de aceste corpuri automate care se cred totuşi fiinţe umane.

Dar nimic nu e dovedit. Tot ce se ştie este că Sayda trăieşte şi acum şi că Manad nu mai are un cult la Qudayd.

Pentru a învinge moartea, Sayda a luat parte la toate destinele. Este trist, dar ne amintim de ea numai când ne face rău. Nu cred c-o putem condamna. Greşeala este de a străbate un labirint. Orice crimă este în legitimă apărare.

dad (ض) a 15-a literă ca număr, 800 într-o serie, al 26-lea iniţiala lui ضب, ranchiună, şi a lui ضحكة, râs

Sunt nemuritor: nu voi şti niciodată când voi muri.
(Harith ibn Hilliza)

Câinele lui Macarios, după ce a adulmecat bucata de stofă veche smulsă din veşmântul ciorii şchioape, a lătrat înspre înălţimile Stâncii Miradorului. Acolo, pe culmi, în pustietatea aceea, se ascunsese ghicitoarea.

Am dat bice cămilei către locul în care se afla tribul Ghurab. Sudoarea animalului, scurgându-se, lăsa o dâră pe nisip aşa cum şuvoaiele crestează albia fluviilor. Şi-a

asudat urina, laptele, sângele, până a căzut sleită în umbra lui al-Muthanni.

— Cioara trăieşte între ruinele Stâncii Miradorului.

Iepele Ghurabilor au pornit pe urma de sânge, lapte, urină şi sudoare. Macarios, care a ajuns abia mai târziu, s-a întâlnit cu ei în cale.

— Merg pe drumul bun. Nu mai e mult şi Layla va fi a ta.

M-am uitat spre ţesăturile brodate care ascundeau corturile femeilor, dar n-am zărit decât o mie o sută de cai negri cu ochi verzi. Şi, în mijlocul lor, Dhu Suyuf.

— Am adus ultimul armăsar din herghelie. Este preţul pe care l-am promis pentru Layla când un câine de-al tribului Labwa a luat-o pe Sabah.

Abia atunci am priceput de ce aşteptase şeicul atâta. Pentru prima dată admiram un duşman. Şi am binecuvântat soarta care-mi dădea prilejul să-i fur două mirese promise unui bărbat care ştia să lupte cu două mâini.

Deodată, praful înălţat la orizont a anunţat o furtună venind dinspre Stânca Miradorului.

În aceeaşi clipă, ceva asemănător cu o siluetă omenească părea să se contureze în extremitatea opusă, în adâncul deşertului de nisip roşu. Imaginile se apropiau ca firele de nisip care alunecă pe cele două margini ale unei clepsidre.

I-a recunoscut neîntârziat pe călăreţii Ghurabilor. Dar mi-a luat mult timp înainte să admit ce vedeau ochii mei în cealaltă parte.

— Iată ce-am găsit la Stânca Miradorului!

Şi mi-au aruncat la picioare nişte hoituri de corb – tot ce putuse câinele lui Macarios să adulmece după bucata din zdrenţele ghicitoarei şchioape, care acum, arătându-se clar, mergând cu pasul ei sucit, în faţa ochilor

neîncrezători ai tuturor celor de faţă, intra pe propriile picioare într-un cort al Ghurabilor.

parametru
Labid

Al-Ghatash a murit de tânăr. Labid aparţine micului grup de *muammarun* – poeţi care au trăit în jur de o sută de ani. Labid ar fi ajuns la o sută cincizeci sau la o mie cinci sute – este numai o chestiune de zerouri, care, în scrierea arabă, sunt reprezentate printr-un mic punct.

Labid a trăit atât de mult, încât a fost contemporan cu profetul şi s-a convertit la Islam.

Numele „Labid” are aceeaşi rădăcină ca „Lubad” – numele celui de-al şaptelea vultur asociat cu cele şapte vieţi ale legendarului Luqman. Beduinii cred că vulturul este un animal care trăieşte extrem de mult. Fiecare dintre cele şapte vieţi ale lui Luqman a avut durata celei a unui vultur, succesiv, ceea ce i-a garantat o longevitate de mai bine de şapte veacuri. Nimeni n-a luat în serios ipoteza că Labid ar fi fost un vultur.

Dar, înainte să devină un bătrân ce deţinea toată înţelepciunea, chiar limitată, a lumii noastre, Labid a fost copil, a fost bărbat, a luptat în războaiele din Epoca Ignoranţei şi a fost un erou, cum trebuiau să fie poeţii arabi.

Există un episod ciudat în biografia lui Labid. În timpul nesfârşitului conflict care a opus triburile Ghassan, aliat al Bizanţului, şi Lakhm, care-i susţinea pe perşi, Labid, bucurându-se de un uriaş prestigiu printre membrii tribului Lakhm, i-a trimis şeicului acestuia un dar bogat ca dovadă de vasalitate şi alianţă. Erau o mie de cufere cu pietre şi metale preţioase, aşezate pe o mie de cai superbi, cu hamuri bogate, care făceau şi ei parte din dar.

Când şeicul tribului Lakhm le-a primit, din cufere au sărit o mie de luptători ascunşi, atacându-l. Printre bunurile luate ca pradă a fost şi capul şeicului.

Cum să nu vedem în acest episod originea istorică a mitului homeric al calului troian? Este, de altfel, dovada majoră a marii vechimi a lui Labid.

Labid a fost înţelept, poet, cavaler, a luptat, a băut, a iubit, a jucat, a trădat. Poemul său suspendat – printre cele mai frumoase, cu siguranţă —, compus într-o rimă extrem de dificilă care se repetă în nu mai puţin de nouăzeci şi opt de versuri, este condensarea tuturor motivelor, implicite şi explicite, ale poeziei preislamice. N-am reuşit să traduc decât pasajele cele mai puţin frumoase.

Au dispărut urmele taberelor, nesfârşitul deşert a rămas pustiu; şi chiar peşterile-n care trăiesc hiene;

Albiile fluviilor, coborând dinspre munţi, sunt goale, uscate, ca vechi inscripţii în piatră. Şuvoaiele spală aceste ruine, ca acela ce restaurează o veche gravură.

M-am oprit atunci şi-am întrebat stâncile. Dar cum să-ntrebi nişte surzi nemuritori, cu o limbă de neînţeles?

Restul poemului evocă scena tradiţională a plecării femeilor, comparată cu nişte vaci sălbatice, cu nişte gazele albe, până când mirajul se risipeşte şi ele nu mai sunt decât urme pe nisip.

Brusc, Labid trece de la tema despărţirii amoroase la descrierea cămilei. Are un vers nemuritor:

Amantul cel mai bun e-acela care rupe cel mai uşor frâiele iubirii.

Din experienţele sale erotice care au durat secole, Labid a formulat o veritabilă teză despre personalitatea feminină. Poemul său suspendat se referă la cămilă, la femela colunului, la antilopă şi la iapă. Fiecare dintre ele este metafora unei categorii de femei.

Urmează o scenă de tavernă, elogiul tribului, scene de război şi de vânătoare.

Mahomed murise când Labid a proclamat: *Nu există alt dumnezeu decât Dumnezeu* şi a renunţat la poezie. Mulţi beduini au venit la Labid să-l întrebe de ce.

— Există un singur Dumnezeu. Există o singură carte. Binecuvântat fie profetul a cărui singură minune este o carte, a fost răspunsul lui.

Eu aş fi spus că există un singur poem, poemul lui Labid, gravat de arabi pe Piatra Neagră. Convertirea lui Labid a însemnat sfârşitul poeziei preislamice. Vârsta Ignoranţei se încheiase. Şi rămân la gândul că Labid, uscat de timpul imens de lung, dar finit, n-a fost altceva decât vulturul Lubad însuşi. Diferenţa ţine numai de vocale. Dar, spre deosebire de zero, în ortografia arabă veche, vocalele nu erau scrise.

ظ

za

a 17-a literă ca număr, 900

într-o serie, al 27-lea iniţiala lui ظل, umbră, şi a lui ظن, credinţă

Nu iubesc tot ce am, dar am tot ce iubesc.
(Nabigha)

Referinţa explicită la Stânca Miradorului – vechi minaret fortificat înălţat pentru a se opune invaziilor abisiniene – ne permite să deducem că oaza în care poposise atunci poporul lui al-Muthanni era Bab al-Rimal, Poarta Nisipurilor, care se situează în pragul acelui întins şi de netrecut Rub al-Khali sau Pătrimea Goală, cel mai cumplit

dintre deşerturile arabe, mormânt de nisip roşu pentru beduinii care se aventurau în el.

Iată scena în care se derulează ultimele evenimente din *Qafiya al-Qaf*: moartea lui al-Ghatash şi nimicirea neamului Ghurab – tot ceea ce ghicitoarea şchioapă prezisese sau, cine ştie, provocase.

Acest pasaj din poem lămureşte că personajul ghicitoarei, care apare adesea sub formă de corbi şi ciori, aparţinea în realitate neamului Ghurab, dar fusese gonită din trib şi aruncase un blestem care avea să-i piardă pe toţi. După cuvintele bătrânei, acest lucru avea să se întâmple în ziua în care ea va intra iarăşi sub corturile lor pe propriile picioare.

Şeicul Ghurabilor pretindea că poate alunga acest blestem dacă va face astfel încât ea să fie capturată de oamenii lui şi adusă legată de şaua unei iepe.

În clipa în care al-Muthanni străpunge trupul ghicitoarei cu toate săgeţile din tolbă, iar al-Ghatash înţelege că tocmai pierduse singurul mijloc care-i mai rămânea de a îndeplini a treia condiţie, un alt nor de praf se anunţă la orizont. Şeicul porunceşte oamenilor să ridice steagurile, să pună mâna pe săbii şi îşi aşază cavaleria în linie de luptă. Dar se văd repede încercuiţi de călăreţii Salihilor şi ai triburilor aliate, la fel de numeroşi ca firele dintr-un pumn de nisip.

Mulţi mor, alţii rup rândurile. Unica lor scăpare este Pătrimea Goală. Dar deja nu mai este un trib care încearcă să fugă. Sunt nişte oameni îngroziţi care se împrăştie: pierzania anunţată a fiilor lui Ghurab.

Al-Ghatash, însoţit de Macarios (pe acest ultim drum a învăţat călugărul pe de rost versurile poemului *Qafiya*), se avântă pe urma Laylei, care nu ezitase să urce pe crupa iepei lui Dhu Suyuf.

Poetul intră în deşert. Vreme de unsprezece zile neverosimile, el o urmăreşte pe femeia acoperită cu văl. Macarios îl avertizează că ochiul lui Jadah se pregăteşte să strălucească din nou în cer. Noaptea se apropie, anunţând o furtună de nisip.

De după o dună apar Layla şi Dhu Suyuf, ale cărui săgeţi doboară cămila fiului Labwei. Se stârneşte o vijelie; vălurile Laylei nu se desprind. Iar ea dispare în galop.

Macarios îl imploră pe al-Ghatash să renunţe, dar acesta insistă să meargă mai departe pe jos şi să dezlege o dată pentru totdeauna enigma lui Qaf contemplând ochiul lui Jadah.

Călugărul hotărăşte să se-ntoarcă singur, după ce-i arată mai întâi poziţia exactă unde va fi vizibil fenomenul. Abia se întorsese cu spatele când îl aude pe poet cântând frumuseţea unei iepe a Ghurabilor, cu coama neagră, buze cărnoase şi şolduri late.

Exact ca-n ziua în care zărise chipul lui Sabah, femeia după care venise şi care era deja a lui.

excurs
Dansatoarele lui Amir

Dragostea, în forma pe care o cunoaştem astăzi, este un concept hindus, dacă nu cumva chinez. Dar ea nu a apărut ca urmare a experienţelor senzoriale ale acestor popoare, cum s-a afirmat uneori. În lenta ei evoluţie, ea a suferit o influenţă considerabilă din partea erotismului pur, esenţialmente fizic. Iar pe acest teren trebuie să recunoaştem prezenţa arabă.

Pe vremea când tribul Fadua, astăzi dispărut, domina întinderile de nisip şi cea mai mare parte a oazelor care se înşirau din sudul până-n nordul peninsulei, clanurile

beduine încă erau conduse de femei. Ca la anumite specii animale, puterea era exercitată de sexul cel mai frumos.

Femeile erau cele care, dacă doreau, îi atrăgeau pe bărbaţi, cărora le era interzis să ia iniţiativa. Disputa pentru masculi crea conflicte care degenerau adesea în războaie tribale – atât de importanţi erau bărbaţii în patrimoniul feminin.

Chiar dacă bunurile transportabile şi herghelиile aveau şi ele o mare valoare, comanda era în general în mâinile aceleia care poseda cel mai mare număr de soţi. Într-o anumită măsură, cantitatea de soţi definea nivelul de bogăţie al unei beduine.

Răpirea bărbaţilor era un lucru foarte comun. Mutilarea soţilor străini, de asemenea. Dar femeile arabe au înţeles repede că puteau exercita o putere mai durabilă asupra obiectului râvnit prin atracţia sexuală. Din aprofundarea acestei tendinţe a apărut cea mai elaborată artă erotică pe care a cunoscut-o Antichitatea.

Nenumărate au fost progresele obţinute de atunci în medicină, igienă, erotologie. Arabii au fost primii care au identificat şi studiat senzual clitorisul. Prin experimente pe animale, ei au descoperit şi tehnica inseminării artificiale – de unde va rezulta îmbunătăţirea raselor cabaline, astfel încât calul arab a devenit cel mai perfect exemplu al speciei sale.

Nu mai e nevoie să menţionăm cât s-a dezvoltat industria substanţelor aromatice, a vopselelor, a bijuteriilor. Arta textilă a cunoscut o expansiune identică, în principal cea a confecţionării de voaluri – Care în epocă serveau numai la protejarea chipului şi a părului de arşiţa soarelui şi de furtunile de nisip.

În corturile înmiresmate de fumul esenţelor, beduinele parfumate şi fardate, îmbrăcate în cele mai frumoase veşminte, împodobite cu cele mai bogate bijuterii, îi

supuneau pe bărbaţi la plăceri tot mai sofisticate, cu dorinţa nepotolită de a-şi depăşi rivalele.

În duelurile publice care aveau loc în mijlocul taberelor, femeile dansau pentru a-i seduce şi fermeca pe tinerii bărbaţi disponibili pentru căsătorie.

Tocmai în acea epocă s-a dezvoltat un nou gen, *raqsa* – cunoscută în Occident sub numele de „dans din buric” —, bazat pe un ritm foarte înteţit al percuţiei şi solouri de viori monocorde. Cântec vocal nu exista: expresia subiectivă era exclusiv coregrafică.

Legenda îi atribuie unui oarecare Amir inventarea *raqsei*, atât a ritmului, cât şi a dansului. Cu o rapiditate neobişnuită, noutatea s-a răspândit în deşert şi a ajuns până la urmă singurul gen folosit în exhibările femeieşti în faţa tinerilor nubili.

Amir a perfecţionat elementele creaţiei sale: a conceput delicate scuturări ale capului şi ondulări ale gâtului, oscilaţii ale toracelui, a mărit considerabil repertoriul gesturilor, a sofisticat varietatea paşilor şi – mai ales – a dat o dimensiune neobişnuită unei largi game de mişcări ale şoldurilor şi pântecelui.

Prinţesele arabe au cerut mai mult, iar Amir a ajuns să conceapă un limbaj nou. Mai mult, o scriere. Inspirându-se din alfabetul ebraic descoperit în călătoriile lui în Egipt, el a creat un sistem ideal în care fiecare figură coregrafică corespundea unei silabe din limba arabă: pornind de aici, succesiunile de figuri formau cuvinte şi fraze. Această invenţie a destăinuit-o, în secret, fiecărei dansatoare.

Beduinele au folosit literele acestea volatile, acest scris fără grafie, pentru a promite plăcere şi juisare, protecţie şi bogăţie, în fraze de fiecare dată mai elaborate, într-o competiţie fără sfârşit. Şi totuşi bărbaţii, grosolani şi proşti, n-au remarcat nicio noutate, nimic special şi au rămas ataşaţi de estetica lor veche, mai concret animală.

Atunci s-a produs fenomenul: dansatoarele din toate colţurile Arabiei au început să-l caute numai pe Amir, să-l vrea numai pe Amir, să se exhibe numai pentru Amir.

Omul acesta simplu, sclav după unii, care ar fi fost, de altfel, frumos, va deveni – deoarece crease codul – unicul bărbat capabil să fie sensibil la toate fineţurile unui nou concept de frumuseţe.

E lesne de înţeles de ce triburile arabe, de atunci, au început să fie dominate de bărbaţi, răsculaţi împotriva femeilor care mai întâi îi seduseseră şi apoi îi respinseseră în favoarea exclusivă a lui Amir.

Cum era de prevăzut, Amir a fost într-o zi castrat, torturat şi ucis de nişte beduini ostili, brutali, care le asaltau acum pe femei, organizau răpiri şi nu şi-ar fi închipuit niciodată că pot fi atât de puternici.

غ
ghayn a 19-a literă ca număr, 1000
într-o serie, al 28-lea iniţiala lui غسق, crepuscul, şi a lui غرق, naufragiu

Orbul cel mai bun e acela care vrea să vadă.
(anonim)

Iată acum ultima etapă. Ochiul lui Jadah i-a arătat lui al-Ghatash imaginea scenei pe care poetul tocmai o trăise, cu o uşoară distorsiune: Dhu Suyuf şi Layla apărând de după dune, moartea cămilei, vântul suflând, vălul Laylei – de astă dată smuls – şi chipul lui Sabah, care-l priveşte pe poet pentru ultima oară înainte să dispară în galop.

Macarios l-a părăsit pe al-Ghatash. Avea în memorie toată *Qafiya al-Qaf*, ale cărei ultime versuri tocmai le ascultase.

Dar chiar şi aceste ultime versuri, oricât de frumoase ar putea părea ele la recitire, n-au reuşit să-i emoţioneze pe negatorii autenticităţii. Dimpotrivă, incredulii – tocmai din cauza acestui final – consideră demonstrat faptul că poemul *Qafiya* nu este nimic altceva decât o mare glumă, o farsă elaborată cu fină erudiţie de un falsificator contemporan.

Argumentul principal provine din analiza numelor personajelor: *Sabah* înseamnă „dimineaţă” – metaforă a celui (sau a celei) care primeşte lumina pe chipul descoperit, iar *Layla*, „noapte” – care trimite la ideea de întuneric al unui chip mereu ascuns.

Acest lucru ar atesta, pentru unii, că amândouă sunt una şi aceeaşi femeie, al cărei nume se schimbă numai în funcţie de portul vălului. Încât, atunci când ochiul lui Jadah i-o arată pe Layla fără văl, al-Ghatash recunoaşte chipul lui Sabah.

Teza aceasta e întărită de faptul că poemul, după repudierea lui Sabah, încetează pur şi simplu s-o mai menţioneze şi nu mai relatează niciodată vreo întâlnire a celor două surori, nici măcar atunci când triburile Ghurab şi Labwa se află împreună la Mecca, în luna pelerinajului.

Eu cred că lapsusul se explică prin probabila vindere a lui Sabah ca sclavă după repudiere. Am citit undeva despre o dansatoare arabă pe nume Sabah care ar fi provocat gelozie şi moarte printre soldaţii romani din garnizoana de la Jaffa. Dar e numai o ipoteză.

Împotriva unei alte interpretări, mult mai dăunătoare, deoarece împinge *Qafiya* în ridicol, m-am ridicat eu întotdeauna. Potrivit acestui curent, şeicul al-Muthanni (care se traduce prin *cel care duplică, cel care produce dublu*) a primit acest supranume pentru că era tată de gemene, iar poetul al-Ghatash (de la o rădăcină care înseamnă *a fi întunecat, a avea vederea slabă, a nu vedea*

bine), ajuns deja aproape incapabil să distingă două chipuri diferite, ar fi primit acest nume pentru uriaşa prostie de a o fi văzut pe Layla şi a fi crezut că era Sabah.

Eu nu pot accepta această degradare a poeziei. O glumă mai josnică nu-mi pot închipui. Nu pot să cred că bunicul meu Nagib, când privea foarte serios prin telescopul lui, când afirma că este posibil să te întorci în timp, n-a făcut experimentul, n-a dovedit deja adevărata apariţie a ochiului lui Jadah în cer.

De aceea am studiat de la un capăt la altul ştiinţa stelelor, am învăţat să mânuiesc cvadrante şi sextante, să manevrez astrolabi şi telescoape, să citesc efemeride şi hărţi cereşti. Dar încă n-am avut curajul să fac experimentul.

Mi-e teamă că aş putea să descopăr o versiune diferită a poemului *Qafiya*. Mi-e teamă că aş putea să descopăr o altă versiune a mea.

Post-scriptum

Cei care cunosc literatura arabă vor fi remarcat, fără îndoială, că traducerile mele din poezia preislamică nu sunt exact literale.

Am căutat, bineînţeles, să fiu mai fidel imaginii decât conţinutului.

Unii vor spune că anumite pasaje din viaţa poeţilor nu se găsesc în nicio compilaţie cunoscută. Îndrăznesc să sper că aceşti critici sunt în stare să înţeleagă natura miturilor.

Şi să nu fiu acuzat că am fost fals: a fi fals este în însăşi esenţa lucrurilor.

Poveştile din această carte îi sunt dedicate lui João.

Table of Contents

Avertisment
ا
excurs: Primul arab
ب
parametru: Imru al-Qays
ج
excurs: Digul de la Marib
د
parametru: Antara
ه
excurs: Pierderea Samirei
و
parametru: Nabigha
ز
excurs: Cele două oglinzi
ح
parametru: Ibn al-Abras
ط
excurs: Triunghiurile lui Spiridon
ي
parametru: Zuhayr
ك
excurs: Naufragiul lui Sinbad
ل
parametru: Shanfara
م
excurs: Semnele mimetice de la Nakhl
ن
parametru: Al-A’sha
س
excurs: Femeia care împărţea la zero
Error! Hyperlink reference not valid.

parametru: Alqama
ف
excurs: Sfera feniciană
ص
parametru: Amru ibn Kulthum
ق
excurs: Peştera lui Ali Baba
ر
parametru: Harith ibn Hilliza
ش
excurs: Judecata lui Abdallah
ت
parametru: Tarafa
ث
excurs: O poveste cu Allahdin
خ
parametru: Urwa
ذ
excurs: Labirintul oracular
ض
parametru: Labid
ظ
excurs: Dansatoarele lui Amir
غ
Post-scriptum